

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

“Η επιφύλαξη της ενωσιακής δημόσιας τάξης στο θεσμό του Ευρωπαϊκού
Εντάλματος Σύλληψης”

“The European Union's public order prejudice in the institution of the European arrest
warrant”

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Βασίλειος Καραΐσκος

2122M002

Αθήνα, 2024

Τριμελής Επιτροπή

Όλγα Τσόλκα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Νέδα Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Δομίνικος Αρβανίτης, Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Βασίλειος Καραΐσκος, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση, διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	9
<i>Κεφάλαιο πρώτο: Η κατά το ΔΕΕ νομολογιακή εξέλιξη της ενωσιακής δημόσιας τάξης ως λόγος άρνησης εκτέλεσης ΕΕΣ.....</i>	<i>12</i>
1. Η προβληματική της άτυπης και αόριστης έννοιας “ενωσιακή δημόσια τάξη”.....	12
1.1. Ερμηνευτική προσέγγιση.....	12
1.2. Η λειτουργία της ενωσιακής δημόσιας τάξης στην διακρατική ποινική συνεργασία ως ρήτρα επιφύλαξης.....	13
1.2.1. Στο Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης.....	15
1.2.2. Στην Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας.....	17
2. Η στάθμιση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης με τα θεμελιώδη ενωσιακά δικαιώματα του εκζητουμένου.....	18
2.1. Νομολογία ΔΕΕ: Από την απόφαση “Radu” στην Γνωμοδότηση 2/13.....	18
2.1.1. Η απόφαση “Radu” και οι σχετικές προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέως Sharpston.....	19
2.1.2. Η Γνωμοδότηση 2/13 του ΔΕΕ.....	23
<i>Κεφάλαιο δεύτερο: Η προστασία του εκζητουμένου από την απαγόρευση απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης του άρθρου 4 Χάρτη.....</i>	<i>27</i>
1. Η θέσπιση του νομολογιακού “διπλού τεστ ελέγχου” κατά την εκτέλεση ενός ΕΕΣ	27
1.1. Η απόφαση-σταθμός “Aranyosi/Caldararu” και η πρόταση του Γενικού Εισαγγελέα Bot.....	27
1.1.2. Οι θέσεις της εισαγγελικής πρότασης.....	28
1.1.3. Τα κρίσιμα τελικά πορίσματα της απόφασης.....	31
1.1.4. Οι ιδιαιτερότητες των σκέψεων του ΔΕΕ.....	35
2. Η ανάγκη διευκρινίσεων ως προς επιμέρους πτυχές των συνθηκών κράτησης μετά την Aranyosi/Caldararu: “M.L.” και “Dorobantu”.....	37

2.1. Απόφαση “M.L.”.....	37
2.2. Απόφαση “Dorobantu”.....	40
3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα.....	42

<i>Κεφάλαιο τρίτο: Η επέκταση του τεστ Aranyosi επί παραβάσεως της αρχής κράτους δικαίου και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη του εκζητουμένου κατ’ άρθρο 47 εδ.β’ Χάρτη.....</i>	<i>45</i>
1.Η σταδιακά εξελισσόμενη νομολογία επί της προβληματικής.....	45
1.1. Είναι δυνατή η αναλογική εφαρμογή του διπλού τεστ για τα υπόλοιπα θεμελιώδη ενωσιακά δικαιώματα;.....	45
1.2. Η διεύρυνση της προστασίας των ενωσιακών δικαιωμάτων στην έκφανση της.....	47
1.3. Κρίσιμες προβληματικές αναφορικά με τα πορίσματα της “L.M” και τα κοινά σημεία με την “Aranyosi/Caldararu”.....	51
1.4. Η ύστερη αμφισβήτηση της εφαρμογής του διπλού τεστ και η αδιάλλακτη θέση του ΔΕΕ: Απόφαση “L & P”.....	55
1.5. Το ίδιο μοτίβο στην απόφαση “X & Y”: Το ειδικότερο δικαίωμα σε εκδίκαση ενώπιον προηγουμένως νομίμως συσταθέν δικαστήριο.....	59
1.6. Η πρόσφατη απόφαση “Puig Gordi και λοιποί” που επικυρώνει οριστικά το τεστ Aranyosi: Το δικαίωμα σε εκδίκαση ενώπιον αρμόδιου δικαστηρίου.....	62

<i>Κεφάλαιο τέταρτο: Η νομολογιακή προσέγγιση του ΕΔΔΑ ως προς την προστασία του εκζητουμένου κατά την εκτέλεση ενός ΕΕΣ.....</i>	<i>68</i>
1.Γενική προσέγγιση της προβληματικής της συνύπαρξης των δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ και ΕΕ κατά την εφαρμογή του ενωσιακού ποινικού δικαίου.....	68
1.1. Η ρύθμιση της συγκρουσιακής σχέσης των δύο δικαιωμάτων με την καθιέρωση του τεκμηρίου ισοδύναμης προστασίας - τεκμήριο Bosphorus.....	69
2.Η εφαρμογή των εγγυήσεων της ΕΣΔΑ και του τεκμηρίου ισοδύναμης προστασίας στον θεσμό του ΕΕΣ	72
2.1. Η συναφής νομολογία.....	72
2.2. Η ανατροπή του τεκμηρίου με τη θεμελιώδη απόφαση Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας	74
Συμπεράσματα.....	77

Περίληψη

Στην παρούσα ενδελεχή μελέτη θα αναλυθεί επιμελώς η θεμελιώδης και επικρατούσα στην ενωσιακή νομολογία τάση και θεωρητικές απόψεις περί του πώς μπορεί η αόριστη έννοια της ενωσιακής δημόσιας τάξης, με το περιεχόμενο που προσλαμβάνει από το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο και τα όρια που θέτει στην ενωσιακή ποινική συνεργασία, να λειτουργήσει ως επιφύλαξη προς αναβολή ή ακόμα και ματαίωση της εκτέλεσης ενός ΕΕΣ και της επακόλουθης παράδοσης του εκζητουμένου. Συγκεκριμένα, στην παρούσα διπλωματική εργασία θα εξετασθούν, κατ' αρχήν, τόσο οι νομικές βάσεις στις οποίες μπορεί να θεμελιωθεί μία τέτοια δυνατότητα, ιδίως το κρίσιμο άρθρο 1, παράγραφος 3 της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, στον βαθμό που λειτουργεί απλώς ως επιταγή σεβασμού των κατά το άρθρο 6 ΣΕΕ θεμελιωδών δικαιωμάτων και νομικών αρχών ή ακόμα και ως συγκεκριμένος λόγος άρνησης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ, εκτός των κατά τη νομολογία του ΔΕΕ εξαντλητικών λόγων άρνησης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ κατ' άρθρα 3-4α της Απόφασης-Πλαίσιο, όσο και τα εννοιολογικά στοιχεία των επιμέρους θεμελιωδών δικονομικών δικαιωμάτων του εκζητουμένου που μπορούν να υπαχθούν στην έννοια της ενωσιακής δημόσιας τάξης αλλά και η βαρύτητα αυτών να επιφέρουν τις προβλεπόμενες έννομες συνέπειες, λόγω της προσβολής τους, κατά την υλοποίηση της ποινικής συνεργασίας, ενόψει της ανάγκης προστασίας του οικείου προσώπου.

Ειδικότερα, η ανάλυση των εξεταζόμενων προβληματικών θα στηριχθεί στην εξέλιξη της εκτενούς νομολογίας του ΔΕΕ, με στοχευμένες αναφορές και στην σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, εκκινώντας από την πρώιμη προσπάθεια να εξισορροπηθούν οι αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης των δικαστικών ποινικών αποφάσεων με την προστασία των δικαιωμάτων του εκζητουμένου και να μετατραπούν από αμάχητα σε ανατρέψιμα τεκμήρια, μέχρι την αρχική και τη νεότερη προσέγγισή της σχετικά με το εύρος και το περιεχόμενο του πλαισίου των προστατευόμενων από τα άρθρα 4 και 47 εδ.β ΧΘΔΕΕ θεμελιωδών δικαιωμάτων, δηλαδή της απαγόρευσης απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης και του δικαιώματος δίκαιης δίκης αντίστοιχα, τα οποία, λόγω του απόλυτου χαρακτήρα τους κρίθηκαν εξαιρετικά ως άξια μείζονος προστασίας εις βάρος των επιδιωκόμενων με την Απόφαση-Πλαίσιο σκοπιμοτήτων. Επίσης, η διπλωματική εργασία επικεντρώνεται εκτενώς στις προκρινόμενες ελεγκτικές διαδικασίες και τα στάδια που διέρχεται το ΔΕΕ για την εκτίμηση της προσβολής των ανωτέρω δικαιωμάτων ενόψει της εκτέλεσης ενός ΕΕΣ, τις προσαρμογές τους σε καθ' εκάστη υπόθεση αναλόγως το υπό εξέταση κρινόμενο θεμελιώδες

δικαίωμα αλλά και τις θεωρητικές απόψεις και πρακτικούς προβληματισμούς που διατυπώθηκαν περί της δυνατότητα τροποποίησής τους χάριν της παροχής φιλικότερης και λιγότερο επιφυλακτικής προς τα δικαιώματα του εκζητουμένου προστασίας. Τέλος, θα προσεγγιστεί συνοπτικά η εξεταζόμενη εξισορρόπηση των αντίρροπων επιδιώξεων της αποτελεσματικότητας της διακρατικής συνεργασίας και της προστασίας των δικαιωμάτων στο ποινικό υποσύστημα του ΕΕΣ υπό το πρίσμα της ταυτόχρονα παρεχόμενης δικαστικής προστασίας, διαδικαστικών κριτηρίων και τεκμηρίων, όπως το θεμελιώδες τεκμήριο ισοδύναμης προστασίας, που ρυθμίζονται στη δικαιοταξία της ΕΣΔΑ και τη συναφή θεμελιώδη νομολογία της.

Λέξεις-κλειδιά: αμοιβαία αναγνώριση· άρνηση εκτέλεσης και παράδοσης· έλεγχος δύο σταδίων· απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση· δίκαιη δίκη· τεκμήριο ισοδύναμης προστασίας

The European Union's public order prejudice in the institution of the European arrest warrant

Vasileios Karaiskos

Abstract

This in-depth study will thoroughly analyse the fundamental and prevailing trend and theoretical views in EU jurisprudence on how the vague concept of EU public policy, with the content it takes over from primary EU law and the limits it places on EU criminal cooperation, can act as a prejudice to postpone or even abandon the execution of an EAW and the subsequent surrender of the requested person. In particular, this thesis will examine, in principle, both the legal bases on which such a possibility can be founded, in particular the crucial Article 1(3) of Framework Decision 2002/584/JHA, to the extent that it functions merely as a requirement to respect fundamental rights and legal principles under Article 6 TEU or even as a disguised reason for refusing to execute an EAW, apart from the refusal grounds of executing an EAW under Articles 3-4a of the Framework Decision, which, according to the case-law of the CJEU, are exhaustive, the conceptual elements of the individual fundamental procedural rights of the requested person which may be covered by the concept of European public policy and the importance of those rights in bringing about the legal consequences envisaged by their infringement during the implementation of criminal cooperation, in view of the need to protect the person concerned.

In particular, the analysis of the problematic issues will be based on the development of the extensive case law of the CJEU, with targeted references to the relevant case law of the ECtHR, starting from the early attempt to balance the principles of mutual trust and recognition of judicial criminal decisions with the protection of the rights of the requested person and to transform them from irrefutable to rebuttable presumptions, to its initial and more recent approach to the range and content of the framework of the rights protected by Articles 4 and 47 para. b TFEU, namely the prohibition of inhuman and degrading treatment and fair trial respectively, which, due to their absolute nature, were considered to be extremely worthy of major protection, against the purposes pursued by the Framework Decision. Also, the thesis focuses extensively on the preliminary examination procedures and the stages that the CJEU goes through in order to assess the infringement of the above rights in view of the execution of an EAW, their adaptations in each case depending on the fundamental right under consideration, as well as the theoretical views and practical concerns

that have been expressed on the possibility of their modification in order to provide more friendly and less restrictive protection to the rights of the defendant. Finally, a brief approach will be taken to balancing the conflicting objectives of the effectiveness of transnational cooperation and the protection of rights in the criminal subsystem of the ECHR in the light of the simultaneously provided judicial protection, procedural criteria and presumptions, as the fundamental presumption of equivalent protection, regulated in the legal order of the ECHR and its related fundamental jurisprudence.

Keywords: mutual recognition· refusal to execute and surrender· two-step examination· inhuman or degrading treatment· fair trial· presumption of equivalent protection

Εισαγωγή

Με την Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισαβόνας η εναρμόνιση των δικαιοϋκτών συστημάτων και η στενότερη προσέγγιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των Κρατών Μελών πραγματοποιείται εντός ενός ενιαίου χώρου συνεργασίας χωρίς εσωτερικά σύνορα, του Χώρου Ελευθερίας Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (εφεξής ΧΕΑΔ)¹, και συνίσταται, τόσο σε επίπεδο πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου όσο και νομολογίας, σε μία από τις βασικότερες κατευθύνσεις και στόχους του ενωσιακού οικοδομήματος. Βεβαίως, η ήδη επί σειρά ετών επιδιωκόμενη και εξελικτικά αναπτυσσόμενη αυτή ομογενοποίηση στον χώρο της Δικαιοσύνης των νομικών λειτουργιών, δικονομικών και ουσιαστικών νομικών πλαισίων των Μελών υλοποιείται μέσω των θεσπισμένων από τα ενωσιακά όργανα νομοθετικών πράξεων δευτερογενούς δικαίου², ήτοι των Κανονισμών, Οδηγιών και Αποφάσεων-Πλαίσια και πραγματοποιείται πλέον εντός του συστήματος του ΧΕΑΔ, στοχεύοντας στην συνεργασία των Μελών τόσο, μεταξύ άλλων, στον χώρο των ποινικών υποθέσεων³ όσο και των αστικών⁴.

Ειδικότερα, το υποσύστημα της ποινικής συνεργασίας οικοδομήθηκε, λειτουργεί και αναπτύσσεται πάνω σε εξειδικευμένες αρχές που εμφανίζονται αποκλειστικά στον ΧΕΑΔ, στοχεύοντας να διευκολύνουν και εξομαλύνουν την δυσκολία προσέγγισης των επιμέρους εννόμων τάξεων στον σκληρό πυρήνα και ευαίσθητο τομέα της κρατικής κυριαρχίας της ποινικής δικαιοσύνης. Παρά την ρητή ανάληψη κανονιστικής αρμοδιότητας της Ένωσης στον τομέα του ουσιαστικού και δικονομικού ποινικού δικαίου μετά την Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισαβόνας, η απόλυτη εναρμόνιση των εθνικών ποινικών νομοθεσιών φαντάζει αδύνατη και η ενωσιακή συνεργασία στις εν λόγω υποθέσεις ανίκανη να εκριζώσει τις κατεστημένες εθνοκεντρικές αντιλήψεις⁵. Δεδομένου, λοιπόν, ότι οι ποινικές εθνικές έννομες τάξεις των Μελών εξακολουθούν να εμφανίζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις, αρχές-τεχνάσματα, όπως η θεσμοθετημένη στα άρθρα 67 παρ.3 και 82 παρ.1 εδ. α' Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΣΛΕΕ) αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, η οποία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της δικαστικής συνεργασίας⁶,

---

¹ Άρθρο 3 παρ.2 Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση

² Άρθρα 81 παρ.2, 82 παρ.1 εδ. β' Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

³ Άρθρα 67 παρ. 3, 82 παρ.1 εδ.α' Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

⁴ Άρθρα 67 παρ. 4, 81 παρ.1 εδ.α' Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

⁵ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας 2020), σελ 30

⁶ Προοίμιο 6 Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

λειτουργούν ως γεφύρωμα για την επιθυμητή ελάχιστη εναρμόνισή τους και ως “ρυθμιστικό μοντέλο” διαχείρισης του πλουραλισμού των εθνικών συστημάτων⁷.

Η Απόφαση - Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ (εφεξής Απόφαση-Πλαίσιο) για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης (εφεξής ΕΕΣ) αποτελεί το πρώτο νομοθετικό κείμενο που υλοποιεί την πρωτογενώς θεμελιωμένη στα ανωτέρω άρθρα αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, η οποία αποτελεί δε απότοκο της νομολογιακά κατασκευασμένης ευρύτερης αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Με αυτήν, σαφώς, η διακρατική συνεργασία των Μελών ενισχύεται περισσότερο από ποτέ στη βάση ενός απλουστευμένου μηχανισμού παράδοσης των καταδικασθέντων ή υπόπτων για παραβάσεις της ποινικής νομοθεσίας, στοχεύοντας μεταξύ άλλων στην καταπολέμηση της διακρατικής και διασυνοριακής εγκληματικότητας, την αποτροπή της ατιμωρησίας των εγκληματιών αλλά και την διευκόλυνση της απονομής ταχύτερης και αποτελεσματικότερης δικαιοσύνης σε σχέση με τον προϊσχύσαντα παραδοσιακό θεσμό της έκδοσης με θεμέλιο τον υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης που πρέπει να υφίσταται μεταξύ των κρατών μελών.

Ωστόσο, τα θεμελιώδη δικαιώματα, δικονομικά ή μη, του υποκειμένου της παράδοσης, δηλαδή του εκζητουμένου, και η γενεσιουργός αυτών θεμελιώδεις αρχές και αξίες που διασφαλίζονται και προστατεύονται στον ευρωπαϊκό χώρο με τις συνταγματικές περιωπής διατάξεις του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου, ιδίως τα άρθρο 2 και 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (εφεξής ΣΕΕ), τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΧΘΔΕΕ/Χάρτης) αλλά και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής ΕΣΔΑ), συχνά αποτελούν αντικείμενο αντιπαράθεσης, συγκρούσεων και προβληματισμού κατά την εκτέλεση ενός ΕΕΣ ως προς τον βαθμό που γίνονται αυτά σεβαστά από τα εμπλεκόμενα συνεργαζόμενα κράτη μέλη έκδοσης και εκτέλεσης και τις αντίστοιχες αρμόδιες δικαστικές αρχές ώστε να επιτραπεί τελικώς ή όχι η δικαστική συνεργασία. Επίσης, ακόμα και οι ειδικότερες του πρωτογενούς δικαίου διατάξεις που αφορούν στον ΧΕΑΔ, στον οποίο εντάσσεται και η Απόφαση-Πλαίσιο, ήτοι το άρθρο 67 παρ. 1 ΣΛΕΕ, θεσμοθετούν την ενωσιακή συνεργασία των Μελών εντός του χώρου αυτού με γνώμονα τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των διαφορετικών νομικών συστημάτων και παραδόσεων των κρατών μελών. Στην θεωρία, όμως, αλλά και βασικώς στην πράξη, η ανάγκη εξισορρόπησης του σεβασμού των δικαιωμάτων του εκζητουμένου με τις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, αναγνώρισης, την προώθηση της διακρατικής

---

⁷ Τσόλκα, Αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων και προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Ο «διάλογος» μεταξύ του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΠοινΧρ ΞΗ' (2018), τεύχος 60

συνεργασίας και της απλουστευμένης και ταχείας αποτροπής της εγκληματικότητας αποτελεί ένα πολύπλοκο και πολύπλευρο ζήτημα που έχει απασχολήσει τόσο τα εθνικά, τακτικά ή συνταγματικά, δικαστήρια των κρατών-μελών, όσο και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΔΕΕ). Δεδομένου ότι η Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ δεν έχει προβλέψει με διάταξή της ως ρητό λόγο άρνησης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ την οποιαδήποτε τυχούσα παραβίαση των θεμελιωδών αυτών δικαιωμάτων, όπως ευλόγως έχει προβλεφθεί στην Οδηγία 2014/41/ΕΕ για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας⁸, ώστε να αποτραπεί ο κίνδυνος, είτε αυτά να προσβάλλονται είτε να ενισχύεται η ήδη επελθούσα προσβολή τους με την παράδοση του εκζητουμένου, είχε από νωρίς μετατεθεί στο Δικαστήριο της ΕΕ, είτε εμμέσως στο πλαίσιο γνωμοδοτήσεων του, όπως η Γνωμοδότηση 2/13, είτε μέσω της διαδικασίας υποβολής προδικαστικών ερωτημάτων από τα εθνικά δικαστήρια κατ' άρθρο 267 ΣΛΕΕ, η ευθύνη της διαμόρφωσης και προσδιορισμού των προϋποθέσεων, όρων και κριτηρίων, ελεγκτικών σταδίων, μηχανισμών και νομολογιακών κατευθυντήριων γραμμών που πρόκειται να προκριθούν στην κάθε εκάστοτε κρινόμενη περίπτωση ως γνώμονες για την διάγνωση, αποτροπή ή καταστολή ορισμένης παραβίασης, καθώς και των εννόμων συνεπειών που μπορεί να επιφέρει η κατάφαση αυτής στην έκδοση ή την εκτέλεση ενός ΕΕΣ.

---

⁸ Άρθρο 11 παρ. 1 στ' Οδηγίας 2014/41/ΕΕ

Κεφάλαιο πρώτο: Η κατά το ΔΕΕ νομολογιακή εξέλιξη της ενωσιακής δημόσιας τάξης ως λόγος άρνησης εκτέλεσης ΕΕΣ

1. Η προβληματική της άτυπης και αόριστης έννοιας “ενωσιακή δημόσια τάξη”

1.1. Ερμηνευτική προσέγγιση. Η ενωσιακή δημόσια τάξη δεν αποτελεί αυτοτελή έννοια της Ε.Ε. Δεν συναντάται, επίσης, τυποποιημένη ρητά σε εθνικά νομοθετικά κείμενα των Μελών, σε αντίθεση με την εθνική, και συνεπώς δεν έχει αναπτυχθεί για αυτήν καθ’ εαυτήν ως μέρος νομοτυπικής υποστάσης ορισμένης διατάξεως ένας επί τούτου και ενδεδειγμένος νομολογιακός ή έστω θεωρητικός ερμηνευτικός της χρωματισμός. Περισσότερο έχει διατυπωθεί ως όρος σε διακηρυκτικού χαρακτήρα δηλώσεις αλλά έχει αποτελέσει και αντικείμενο αναφοράς σε αποφάσεις των ευρωπαϊκών, κυρίως του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων Ανθρώπου (εφεξής ΕΔΔΑ), το οποίο αναφέρεται σε αυτήν ως “ευρωπαϊκή”, αλλά και εθνικών δικαστηρίων, χωρίς όμως αυτό να έχει πραγματοποιηθεί ως μία στοχευμένη και επιτακτική προσπάθεια προσδιορισμού της σχετικής έννοιας, η οποία παραμένει άτυπη, παρά ως μία ωσει αυτονόητη αναφορά σε ένα σύνολο αξιακών στοιχείων, αρχών και δικαιωμάτων, που στην πραγματικότητα βρίσκουν επιμέρους ερείσματα σε διάφορες ευρωενωσιακές νομοθετικές διατάξεις, συνταγματικού μάλιστα χαρακτήρα. Ανακύπτει, συνεπώς, το ερώτημα σε τι συνίσταται η “ενωσιακή δημόσια τάξη”, από ποιά επιμέρους στοιχεία συναποτελείται και που βρίσκει νομικό έρεισμα, καθώς, επίσης, και αν επιτελεί την ίδια λειτουργία με την αντίστοιχη εθνική, σε όσες διατάξεις αυτή τυποποιείται ως ρήτρα επιφύλαξης.

Κατ’ αναλογία με το περιεχόμενο που προσδίδεται στην έννοια της εθνικής δημόσιας τάξης, και η ενωσιακή θα πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτελεί το αξιακό και θεσμικό εκείνο πλαίσιο συνταγματικού χαρακτήρα, εντός του οποίου εμπεριέχονται οι αναπαλλοτρίωτες αρχές, οι ιδρυτικές και θεμελιώδεις αξίες καθώς και τα δικαιώματα που θεσμοθετούνται πρωτογενώς, προστατεύονται και λειτουργούν εγγυητικά στον ευρωενωσιακό χώρο. Ειδικά, μάλιστα, με την θέση σε ισχύ της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης πραγματοποιήθηκε ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της “συνταγματοποίησης” του ενωσιακού δικαίου και ειδικώς του ενωσιακού ποινικού δικαίου με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων να λαμβάνει, μεταξύ άλλων, κεντρική θέση σε αυτό το εγχείρημα⁹. Έτσι, λοιπόν, η άτυπη έννοια της

---

⁹ Mitsilegas, *Modern Studies in European Law-EU Criminal Law*, Hart Publishing 2022, page 29

ενωσιακής δημόσιας τάξης βρίσκει νομικό έρεισμα τόσο στην ΣΕΕ και συγκεκριμένα στα άρθρα 2 και 6 αυτής, όσο και στον ΧΘΔΕΕ, ο οποίος διαθέτει την ίδια πρωτογενή νομική ισχύ με τις Συνθήκες, αλλά ακόμα και στις διατάξεις του πρώιμου υπερεθνικού νομοθετικού κειμένου για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, την ΕΣΔΑ. Συγκεκριμένα, ως προς τα θεμελιώδη δικαιώματα, το άρθρο 6 ΣΕΕ κατοχυρώνει πρωτογενώς ένα προστατευτικό τρίπτυχο αυτών κατά την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου συνιστάμενο στον ΧΘΔΕΕ (παρ.1 & 3), την ΕΣΔΑ (παρ.2) αλλά και τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των Μελών (παρ. 3). Το ΕΔΔΑ, μάλιστα, έχει ουκ ολίγες φορές αποφανθεί αναφερόμενο στις διατάξεις της ΕΣΔΑ και σε αυτήν σε σύνολο ως “συνταγματικό όργανο της ευρωπαϊκής δημόσιας τάξης”¹⁰, ενισχύοντας έτι περαιτέρω και από τον χώρο της αυτής δικαιοταξίας την αντιμετώπιση των διατάξεων της ως μέρος και στοιχείο της αόριστης αυτής νομικής έννοιας.

Στον χώρο της ενωσιακής ποινικής συνεργασίας, το πλαίσιο της ενωσιακής δημόσιας τάξης με το ανωτέρω περιεχόμενο στηρίζεται βασικώς στην ισοδύναμα κατοχυρωμένη παρεχόμενη προστασία από τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ, με τον πρώτο να διαθέτει μάλιστα ένα ξεχωριστό Κεφάλαιο (VI) για την Δικαιοσύνη, τυποποιώντας αμιγώς δικαιοδικά δικαιώματα και αρχές που συμβάλλουν καθοριστικά στην ανάπτυξη του ενωσιακού ποινικού δικαίου· το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου (άρθρο 47), το τεκμήριο αθωότητας και τα δικαιώματα υπεράσπισης (άρθρο 48), οι αρχές νομιμότητας και αναλογικότητας των αξιόποινων πράξεων και ποινών (άρθρο 49), το δικαίωμα του προσώπου να μην δικάζεται ή τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη (άρθρο 50). Ωστόσο, μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων του Χάρτη συγκαταλέγονται και άλλα, όπως η απαγόρευση απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης (άρθρο 4), το δικαίωμα στην ελευθερία και ασφάλεια (άρθρο 6), ο σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθρο 7) κ.ά.

1.2. Η λειτουργία της ενωσιακής δημόσιας τάξης στην διακρατική ποινική συνεργασία ως ρήτρας επιφύλαξης. Ενώ το παρεχόμενο από τον Χάρτη πλαίσιο για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων λειτουργεί υπέρ των υπόπτων, κατηγορουμένων και των εκζητούμενων στις ποινικές διαδικασίες, προκαταρκτικές ή κύριες, που τους αφορούν και στις οποίες εφαρμόζεται δίκαιο της Ένωσης, με αποτέλεσμα αυτοί να μπορούν να τις επικαλεστούν άμεσα και να λάβουν την αντίστοιχη προστασία ενώπιον εθνικών και ενωσιακών δικαστηρίων, η ενωσιακή δημόσια τάξη με το ανωτέρω περιεχόμενο δεν

---

¹⁰ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.06.2021 επί της υποθέσεως Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 30ης.6.2005 επί της υποθέσεως Bosphorus Airways κατά Ιρλανδίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 6ης.12.2012 επί της υποθέσεως Michaud κατά Γαλλίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 23ης.03.1995 Loizidou κατά Τουρκίας

συναντάται στις δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου ποινικές διατάξεις επί διακρατικής ενωσιακής συνεργασίας με τη μορφή εγγυητικής ρήτρας ως ρητού λόγου άρνησης που να την αναστέλλει προσωρινά ή ματαιώνει οριστικά επί ποινικών υποθέσεων σε περίπτωση φερόμενης παραβίασής της.

Στην πραγματικότητα, η διακρατική ποινική συνεργασία των Μελών έχει δομηθεί και καλλιεργηθεί, πέραν της δευτερεύοντος χαρακτήρα αναπτυσσόμενης εναρμόνισης με την θέσπιση ελάχιστων ευρωπαϊκών δικονομικών και ουσιαστικών standards¹¹, στη βάση των αρχών της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης, οι οποίες διέπονται από ένα πνεύμα λειτουργικής συνεκτικότητας μεταξύ των διαφορών και αποκλίσεων που εξακολουθούν να υφίστανται λόγω της αδυναμίας, ή ακόμα και της άρνησης, των εθνικών εννόμων τάξεων να απωλέσουν εξ ολοκλήρου τις ποινικής φύσεως αρμοδιότητές τους και την σχετική κυριαρχία τους. Το βασικό νομοθετικό εργαλείο για την υλοποίηση των διακηρυγμένων και πρωτογενώς θεσμοθετημένων αρχών αυτών αποτελεί η Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, που αποτελεί το στάδιο μετάβασης από την παραδοσιακή δικαστική συνεργασία, ενώ εξέχουσα θέση και πρακτική αξία, μεταξύ άλλων, έχει και η Οδηγία 2014/41/ΕΕ για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας. Η στάθμιση, ωστόσο, μεταξύ της επιδιωκόμενης, και όχι μίας in abstracto δεδομένης, αμοιβαιότητας αυτής ως εμπιστοσύνης μεταξύ των Μελών περί τη δικαιοκρατική ποιότητα των δικαικών τους συστημάτων¹² και της συνακόλουθης αμοιβαιότητας στην αναγνώριση των ποινικών αποφάσεων με τον πρωταρχικό στόχο πάταξης της εγκληματικότητας και της ατιμωρησίας αλλά και την de facto προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων ενός εκζητουμένου δημιουργεί ένα δαιδαλώδες πλέγμα πολλαπλών κατευθύνσεων. Δεδομένου, άλλωστε, ότι η αμοιβαιότητα αυτή είχε αρχικώς αναπτυχθεί νομολογιακά αλλά και σε επίπεδο γνωμοδοτήσεων¹³ ως αυτονόητη και δεδομένη, η ζυγαριά έγειρε υπέρ της προώθησης της καταπολέμησης της εγκληματικότητας με γνώμονα την ταχύτητα, την αποτελεσματικότητα, ακόμα και τον αιφνιδιασμό των υποκειμένων των σχετικών διαδικασιών¹⁴, χωρίς να εξασφαλίζονται στην πράξη τα θεμελιώδη δικονομικά δικαιώματα αυτών. Πρόκειται, λοιπόν, για μία “συμβιωτική σχέση”, η οποία είναι συνήθως συγκρουσιακή και που εντείνεται έτι περαιτέρω με την απουσία ρητού περιορισμού στα νομοθετικά κείμενα για την υλοποίηση της ποινικής συνεργασίας των Μελών λόγω προσβολής και παραβίασης του βασικού

¹¹ Προτάσεις του ΓΕ Bot της 3ης.3.2016 στην υπόθεση C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκέψη 96

¹² Τζαννιέρης, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκουλας 2020), σελ 42

¹³ Γνωμοδότηση του ΔΕΕ 2/13 της 18ης.11.2014

¹⁴ Απόφαση του ΔΕΕ της 29ης.1.2013 επί της υποθέσεως C-396/11 Radu, Σκέψεις 39-40

περιεχομένου της ενωσιακής δημόσιας τάξης στον χώρο του ποινικού δικαίου, ήτοι των θεμελιωδών δικονομικών δικαιωμάτων του εκζητουμένου που προστατεύονται στο άρθρο 6 ΣΕΕ και όχι απλώς των ανθρωπιστικών και έτερων επουσιωδέστερων δικαιωμάτων και γενικών αρχών.

1.2.1. Στο Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης. Ειδικότερα, η Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ για το ΕΕΣ ως το πρωταρχικό, εμβληματικότερο και συνηθέστερα εφαρμοστέο στην πράξη νομοθετικό κείμενο δευτερογενούς ενωσιακού ποινικού δικαίου αποτέλεσε την απαρχή της υλοποίησης και θεμελίωσης νομοθετήματος πάνω στις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της εξ αυτής αναγνώρισης των δικανικών προϊόντων των Μελών, η εφαρμογή των οποίων διαπνέεται από τα χαρακτηριστικά της αυτοματοποίησης, της ταχύτητας και της εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων ή ασκηθεισών διώξεων με την ελάχιστη δυνατή διενέργεια ελέγχων, όπως π.χ. είναι, αφενός το ανεπίτρεπτο ελέγχων σχετικά με το διπλό αξιόποινο των 32 αδικημάτων του άρθρου 1 παρ. της Απόφασης-Πλαίσιο και, αφετέρου η επακόλουθη εκτέλεση ΕΕΣ με παράδοση του εκζητουμένου ακόμα και αν αυτός δεν τιμωρείται από το δίκαιο του κράτους εκτέλεσης, αλλά και τέτοιων ως προς την διαδικαστική ή ουσιαστική ορθότητά τους. Η δε αυτοματοποίηση συνίσταται μεταξύ άλλων στην θεσμοθέτηση αυστηρών, περιορισμένων και βραχύχρονων προθεσμιών και εν γένει χρονικών πλαισίων έκδοσης και εκτέλεσης όσον αφορά το ΕΕΣ αλλά βασικώς στην περιοριστική και εξαντλητική, όπως το ΔΕΕ είχε κατ' αρχήν και από νωρίς αποφανθεί¹⁵, απαρίθμηση των υποχρεωτικών και δυνητικών λόγων άρνησης μεν της εκτέλεσης ενός ΕΕΣ (άρθρα 3-4 Απόφασης-Πλαίσιο), και κατ' επέκταση δε της υλοποίησης της επιδιωκόμενης ενωσιακής ποινικής συνεργασίας. Αυτή, όμως, εξυπηρετείται επιπλέον με την εξ αντιδιαστολής ταυτόχρονη μη συμπερίληψη της παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου ως ρητού λόγου άρνησης εκπλήρωσης των επίμαχης αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης ποινικών αποφάσεων με την εκτέλεση ΕΕΣ, ώστε να μην τίθεται καθ' εαυτόν τον τρόπο μία ρήτρα επιφύλαξης υπέρ της ενωσιακής δημόσιας τάξης, όπως κατ' αναλογία λειτουργεί η εθνική δημόσια τάξη ως ανυπέρβλητο όριο στην παραδοσιακή δικαστική συνεργασία και έχει, επίσης, επιβιώσει στην δευτερογενούς δικαίου ενωσιακή συνεργασία στις αστικές υποθέσεις.¹⁶ Αντιθέτως, αυτή η νομοθετική επιλογή αντανάκλα την άποψη και την αδιαπραγμάτευτη πρόωμη τάση στην νομολογία του ΔΕΕ ότι η συνεργασία μπορεί να πραγματοποιηθεί στη βάση ενός υψηλού

¹⁵ Απόφαση του ΔΕΕ 1η/12/2008 επί της υποθέσεως C-388/08 Leymann και Pustovarov Σκέψη 51, Απόφαση του ΔΕΕ της 29ης.1.2013 επί της υποθέσεως C-396/11, Radu, Σκέψεις 36-38

¹⁶ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας 2020), σελ 78

επιπέδου αμοιβαίας εμπιστοσύνης στα ποινικά συστήματα των Μελών¹⁷, με βάση το αμάχητο τεκμήριο και την νομιμοποιητική συνθήκη ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα κατ' αρχήν γίνονται πλήρως σεβαστά σε ολόκληρη την ΕΕ απ' όλα τα Μέλη με την δέσμευσή τους από το άρθρο 2 ΣΕΕ, ακολουθώντας το μοντέλο της τυφλής, σε πρώτη φάση, εμπιστοσύνης¹⁸.

Ωστόσο, η εν λόγω υποστηριζόμενη άνευ ελέγχου εμπιστοσύνη και η εμμονική στάση του ΔΕΕ για πολλά χρόνια στην αδυναμία των δικαστικών αρχών εκτέλεσης ενός ΕΕΣ να προβούν, αφενός σε έλεγχο συμβατότητας μίας δικαστικής απόφασης, κατ' εκτέλεση της οποίας εκδίδεται το επίδικο ΕΕΣ, με τα προστατευτέα θεμελιώδη δικονομικά δικαιώματα του εκζητουμένου και, αφετέρου σε άρνηση εκτέλεσης αυτού σε περίπτωση ενδεχόμενης κατάφασης τέτοιας παραβίασης, ανέγειραν επιπλέον ένα ερμηνευτικό δίλημμα ως προς μία αινιγματική, βασικώς ως προς την λειτουργία της, παρά το περιεχόμενό της, διάταξη. Πρόκειται για το άρθρο 1 παρ. 3 της Απόφασης-Πλαίσιο, το οποίο ορίζει ότι *“Η παρούσα απόφαση-πλαίσιο δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την τροποποίηση της υποχρέωσης σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των θεμελιωδών νομικών αρχών, όπως διατυπώνονται στο άρθρο 6 για την συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης”*. Μάλιστα, τα σημεία 12 και 13 του Προοιμίου της Απόφασης-Πλαίσιο διακηρύσσουν αναλόγως την προστασία του εκζητουμένου κατά την υλοποίηση του σχετικού μηχανισμού τόσο από άνιση και ρατσιστική μεταχείριση όσο κι από βασανιστική, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση αλλά και την επιβολή και εκτέλεση θανατικής ποινής αντίστοιχα. Ενώ, λοιπόν, είναι αυτονόητος και ρητός ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου με ειδική διάταξη του δευτερογενούς δικαίου, ο οποίος μάλιστα θα εξακολουθούσε να θεωρείται ως τέτοιος με την ήδη πρωτογενώς παρεχόμενη σε αυτόν προστασία της ενωσιακής δημόσιας τάξης από τα άρθρα 2 και 6 της ΣΕΕ, στα οποία εξάλλου παραπέμπει και το άρθρο 1 παρ.3, ανακύπτει ο προβληματισμός κατά πόσον η ειδικότερη διάταξη, έχοντας η ίδια νομική δεσμευτικότητα, μπορεί να λειτουργήσει ως ένας επιπλέον αλλά συγκεκαλυμμένος λόγος άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ, ώστε να επιτραπεί μία in concreto εξασφάλιση των δικαιωμάτων του εκζητουμένου και να καταστεί μαχητό το τεκμήριο σεβασμού αυτών. Εξάλλου, είναι βάσιμος ο αντίλογος που έχει υποστηριχθεί ως προς την θεώρηση του τεκμηρίου της αμοιβαίας εμπιστοσύνης ως αμάχητου, στηριζόμενος στο ότι ακόμα και έχοντας ως δεδομένη μία αφηρημένως κανονιστικά εμπιστευτική συνθήκη που απορρέει από την κοινή δέσμευση των Μελών στις θεμελιώδεις αρχές και αξίες του άρθρου 2 ΣΕΕ, η

---

¹⁷ Σημείο 10 Προοιμίου της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

¹⁸ Mitsilegas, *Modern Studies in European Law-EU Criminal Law*, Hart Publishing 2022, page 201

σχέση αποκλεισμού ανάμεσα σε αυτήν και την δυνατότητα των αρχών εκτέλεσης να ελέγχουν δεν είναι ορθή, παρά υφίσταται μεταξύ τους μία σχέση αλληλοϋποστήριξης.¹⁹

1.2.2. Στην Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας. Το γεγονός ότι στην Οδηγία 2014/41/ΕΕ για την ευρωπαϊκή εντολής έρευνας στις ποινικές υποθέσεις (εφεξής Οδηγία) προβλέπεται ρητά η δυνατότητα άρνησης εφαρμογής της διακρατικής συνεργασίας μέσω της μη αναγνώρισης ή εκτέλεσης ενός ερευνητικού μέτρου που είναι ασύμβατο με τα θεμελιώδη δικαιώματα του άρθρου 6 ΣΕΕ και του Χάρτη ενισχύει έτι περαιτέρω τον αντίλογο περί ανατροπής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και στον θεσμό του ΕΕΣ με την λειτουργία και εφαρμογή του άρθρου 1 παρ.3 έστω ως συγκεκριμένου και όχι ρητού λόγου άρνησης για τις ίδιες παραβάσεις. Συγκεκριμένα, το άρθρο 1 παρ. 4 της Οδηγίας ρυθμίζει, κατ' αντιστοιχία με την ανωτέρω διάταξη της Απόφασης-Πλαίσιο, την υποχρέωση των Μελών σεβασμού των κατ' άρθρο 6 ΣΕΕ θεμελιωδών δικαιωμάτων και νομικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων υπεράσπισης των προσώπων τα οποία υπόκεινται σε ποινικές διαδικασίες ενώ στο άρθρο 11 παρ.1 περ. στ' ορίζεται ρητά ότι η αναγνώριση ή η εκτέλεση μιας ΕΕΕ μπορεί να απορριφθεί από την αρχή εκτέλεσης όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι η εκτέλεση του σχετικού ερευνητικού μέτρου θα ήταν ασύμβατη με τις υποχρεώσεις του κράτους μέλους εκτέλεσης σύμφωνα με το άρθρο 6 ΣΕΕ και το Χάρτη. Φαίνεται, λοιπόν, ότι είναι εφικτή η στάθμιση μεταξύ των πρωτογενών της επιδιώξεων, αφενός, δηλαδή, των σκοπιμοτήτων που στοχεύει η Ένωση στον χώρο της ποινική δικαστικής συνεργασίας για την προσέγγιση των εννόμων τάξεων των Μελών, και αφετέρου της προάσπισης των δικαιωμάτων των υποκειμένων των διαδικασιών, μέσω της θέσης ρητής επιφύλαξης υπέρ της ενωσιακής δημόσιας τάξης, στη βάση μίας ούτε τόσο ενδεδειγμένης, ώστε να δυσχεραίνεται η συνεργασία, ούτε τόσο επιφανειακής, ώστε να κυκλοφορούν ελαττωματικές αποφάσεις και ερευνητικές εντολές²⁰, ελεγκτικής διαδικασίας. Για τον λόγο αυτό και η ρύθμιση της σχετικής Οδηγίας μπορεί να λειτουργήσει παραδειγματικά,, ώστε να διευρυνθούν κατ' αναλογία οι δυνατότητες του ΔΕΕ προς μία ευρύτερη ερμηνεία σχετικά την περιοριστική και ματαιωτική λειτουργία της ενωσιακής δημόσιας τάξης του άρθρου 1 παρ.3 Απόφασης-Πλαίσιο στον θεσμό του ΕΕΣ, αν όχι να προστεθεί κανονιστικά παρόμοια ρήτρα.

---

¹⁹ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας 2020), σελ. 234-237

²⁰ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας 2020), σελ. 238

2. Η στάθμιση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης με τα θεμελιώδη ενωσιακά δικαιώματα του εκζητουμένου

2.1. Νομολογία ΔΕΕ: Από την απόφαση “Radu” στην Γνωμοδότηση 2/13. Η διαδρομή για την μετατροπή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης των Μελών στην ποινική τους συνεργασία από την τυπική (formal) ή αλλιώς in abstracto, αφηρημένη, “τυφλή” στην in concreto, ζητούμενη και ελεγχόμενη εμπιστοσύνη υπήρξε μακρά και γεμάτη νομολογιακές μεταστροφές. Κατ’ αντιστοιχία, το ίδιο συνέβη και ως προς την μετατροπή του τεκμηρίου ότι τα Μέλη σέβονται τα ενωσιακά θεμελιώδη δικαιώματα κατά την έκδοση και εκτέλεση ενός ΕΕΣ από αμάχητο σε μαχητό. Εξάλλου, οι νομολογιακές εναλλαγές ως προς την λειτουργία της πρώτης συνεπιφέρουν και την μετεστραμμένη αντιμετώπιση ως προς τον χαρακτηρισμό του δεύτερου, δεδομένου ότι στην πραγματικότητα υφίσταται μεταξύ τους μία αναγκαία σχέση ισορροπίας και στάθμισής τους ως αντιρροπόμενων κατ’ αρχήν “δυνάμεων” και επιδιώξεων στον ΧΕΑΔ και ειδικότερα στο υποσύστημα της ενωσιακής ποινικής συνεργασίας. Σταδιακά, υιοθετήθηκε από το ΔΕΕ μία περισσότερο προσιτή για τα ενωσιακά θεμελιώδη δικονομικά δικαιώματα του εκζητουμένου προσέγγιση, η οποία χαρακτηρίζεται από την υπό διαφορετικές προϋποθέσεις δυνατότητα διενέργειας ελέγχων από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές του κράτους εκτέλεσης σχετικά με την συμβατότητα μεταξύ αυτών και του εκδοθέντος εντάλματος. Αυτή δε ήρθε να αντικαταστήσει την άνευ ετέρου αρχική θέση του Δικαστηρίου στις σχετικές αποφάσεις του αναφορικά με την επιδίωξη εφαρμογής της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ ως ένα απλουστευμένο και αποτελεσματικότερο σύστημα παράδοσης των εκζητουμένων που αποβλέπει στην επιτάχυνση και τη διευκόλυνση της δικαστικής συνεργασίας, έχοντας ως κανόνα την εκτέλεση του ΕΕΣ, ενώ ως εξαίρεση την άρνηση εκτέλεσής του μόνο για τους περιοριστικά και ρητά αναφερόμενους λόγους άρνησης και όχι για τυχούσες παραβάσεις των δικαιωμάτων του άρθρου 6 ΣΕΕ κατ’ εφαρμογή του άρθρου 1 παρ. 3 της Απόφασης-Πλαίσιο και της λειτουργίας του ως συγκεκριμένου λόγου άρνησης παράδοσης ενός εκζητουμένου.

Βέβαια, η φιλικότερη προς τα ενωσιακά δικαιώματα του εκζητουμένου προσέγγιση δεν σχηματίστηκε απεριόριστη και χωρίς εγγυητικά πλαίσια που να εξασφαλίζουν ένα προκαθορισμένο πλαίσιο εφαρμογής της ενωσιακής ποινικής συνεργασίας και την έκταση που αυτή μπορεί να παρεκκλίνει χάριν της προστασίας του εκζητουμένου²¹. Για παράδειγμα, μία από τις θεμελιώδεις αποφάσεις του ΔΕΕ ως προς τη δυνατότητα των εθνικών αρχών

---

²¹ Prechal, Mutual Trust before the Court Of Justice of the European Union, European Papers, Vol. 2, 2017, No.1, page 82

εκτέλεσης να αρνηθούν την παράδοση του εκζητουμένου λόγω παραβίασης των δικονομικών του δικαιωμάτων, απόφαση του ΔΕΕ της 26ης.2.2013 επί της υποθέσεως C-399/11 Melloni, ρυθμίζει την περιστολή του εύρους του δαιδαλώδους προστατευτικού πλαισίου των αυτών δικαιωμάτων ως δυνάμενων να ματαιώσουν την αμοιβαία εμπιστοσύνη και αναγνώριση. Ο τιθέμενος με αυτήν περιορισμός συνίσταται στο γεγονός ότι οι αρχές εκτέλεσης, κατά την διαδικασία λήψης απόφασης περί εκτέλεσης ή μη ενός ΕΕΣ, δεν μπορούν να θίγουν την αρχή της υπεροχής και την αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης, επικαλούμενες διατάξεις του εθνικού δικαίου, έστω και συνταγματικής φύσεως²², που θα τις οδηγήσουν σε άρνηση παράδοσης του εκζητουμένου, για τον λόγο ότι αυτές θα του παρέχουν στην συγκεκριμένη υπόθεση μείζονα προστασία σε σχέση με τις ενωσιακές διατάξεις, καθώς διαφορετικά θα ελλόχευε ο κίνδυνος να καταστεί κενή πρακτικού αντίκτυπου η επιδίωξη της ομογενοποίησης του δικαίου μεταξύ των κρατών μελών²³.

2.1.1. Η απόφαση “Radu” και οι σχετικές προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέως Sharpston. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση C-369/11 και την εκδοθείσα επ’ αυτής απόφαση Radu της 29ης.1.2013 το Δικαστήριο ασχολήθηκε για πρώτη φορά, κατόπιν υποβληθέντων προδικαστικών ερωτημάτων, αναφορικά με την συμβατότητα των επίδικων προς εκτέλεση ΕΕΣ με τα ευρωενωσιακά θεμελιώδη δικαιώματά, όπως αυτά απορρέουν από τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ, εφόσον θεωρηθεί ότι αποτελούν τμήμα του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου, καθώς και την δυνατότητα αυτών να θέσουν περιορισμούς στην παράδοσή του εκζητουμένου και κατ’ επέκταση στην ενωσιακή ποινική συνεργασία και την αμοιβαία αναγνώριση. Ο εκζητούμενος, ειδικότερα, επικαλέστηκε παραβίαση των δικαιωμάτων του στην ελευθερία και την ασφάλεια καθώς και την ακρόασή του ως υπερασπιστικό του δικαίωμα στο πλαίσιο ποινικής εις βάρος του διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοση του ΕΕΣ, κατ’ άρθρα 5 & 6 παρ.3 ΕΣΔΑ και 6 & 47-48 ΧΘΔΕΕ, ισχυριζόμενος παράλληλα ότι οι δικαστικές αρχές εκτέλεσης οφείλουν να ελέγχουν αν συντρέχει περίπτωση προσβολής, στο κράτος μέλος έκδοσης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ και συνεπώς μπορούν βασίμως να αρνηθούν να εκτελέσουν το οικείο ΕΕΣ, μολονότι ο συγκεκριμένος λόγος μη εκτέλεσης δεν προβλέπεται ρητώς στην Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584²⁴. Η αξία της σχετικής απόφασης του Δικαστηρίου δεν συνίσταται απλώς στο

²² Απόφαση του ΔΕΚ της 17ης.12.1970 επί της υποθέσεως C-11/70, Internationale Handelsgesellschaft, Σκέψη 3

²³ Απόφαση του ΔΕΕ της 26ης.2.2013 επί της υποθέσεως C-399/11, Melloni, Σκέψεις 55-60

²⁴ Απόφαση του ΔΕΕ της 29ης.1.2013 επί της υποθέσεως C-369/11, Radu, Σκέψη 19

εαυτής περιεχόμενο, παρά στην διάσταση κατεύθυνσης που ακολούθησε σε σχέση με τις προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέως²⁵ ως προς την αντιμετώπιση και τις απαντήσεις επί των προδικαστικών ερωτημάτων του αιτούντος εθνικού δικαστηρίου, αναδεικνύοντας έτσι τον προβληματισμό και τις αυξημένες προσδοκίες που είχαν δημιουργηθεί από τις προτάσεις να μην καταστεί κενή περιεχομένου η διάταξη του άρθρου 1 παρ. 3 της Απόφασης-Πλαίσιο ως μία απλώς κομψή κοινοτοπία²⁶ αλλά, αντίθετα, να αναγνωριστεί η ισχύς των θεμελιωδών δικαιωμάτων και να θεωρείται το σχετικό τεκμήριο μαχητό²⁷. Σημαντικό, λοιπόν, κρίνεται να αναλυθεί η σχετική εισαγγελική πρόταση ως ένα πολύ πρώιμο βήμα προς την καθιέρωση του ανωτέρω τεκμηρίου ως μαχητού.

Αρχικώς, η Γενική Εισαγγελέας υπενθυμίζει ότι τα κράτη μέλη καταρχήν υποχρεούνται να εκτελούν κάθε ΕΕΣ²⁸ και πρέπει μόνον κατ' εξαίρεση να έχουν τη δυνατότητα να αρνηθούν την παράδοση του καταζητούμενου²⁹. Ωστόσο, θεωρεί λανθασμένη και ασύμβατη με την νομολογία και το πνεύμα της Απόφασης-Πλαίσιο μία συσταλτική και αυστηρά γραμματική ερμηνεία των διατάξεών της, τονίζοντας ως αυτονόητη συνθήκη ότι τα δικαιώματα του άρθρου 6 ΣΕΕ μπορούν να ληφθούν υπόψη προς αιτιολόγηση μιας απόφασης να μην εκτελεστεί συγκεκριμένο ΕΕΣ³⁰, πέραν των ρητών λόγων άρνησης των άρθρων 3-4α, ενισχύοντας την άποψη αυτή από αντίστοιχες εισαγγελικές προτάσεις σε έτερες υποθέσεις ενώπιον του ΔΕΕ³¹, όπου ακριβώς τονίστηκε η ανάγκη προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την εφαρμογή του παράγωγου ενωσιακού ποινικού δικαίου.

Εν συνεχεία, προτείνει τα όρια και τις προϋποθέσεις ώστε να περιοριστεί το εύρος των προσβολών που μπορούν να θεμελιώσουν λόγο άρνησης ενός ΕΕΣ, τα οποία αδιαμφισβήτητα πρέπει να είναι αυστηρά και να μην υπονομεύουν την Απόφαση-Πλαίσιο με τη «μηχανική» άσκηση προσφυγών στηριζόμενων σε υποθετικές προσβολές των δικαιωμάτων του εκζητουμένου³². Επιχειρεί, λοιπόν, μία παραπομπή στα αντίστοιχα κριτήρια που είχαν προκριθεί με δύο προγενέστερες θεμελιώδεις αποφάσεις, αφενός στον χώρο της παραδοσιακής έκδοσης με την απόφαση της 7ης.7.1989 του ΕΔΔΑ στην υπόθεση Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, και αφετέρου στον χώρο τις ενωσιακής συνεργασίας περί

---

²⁵ Προτάσεις της ΓΕ Sharpston της 18ης.10.2012 επί της υποθέσεως C-369/11 Radu

²⁶ Ο.π., Προτάσεις, C-369/11 Radu, Σκέψη 70

²⁷ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκουλας 2020), σελ. 194

²⁸ Ο.π., Προτάσεις, C-369/11 Radu, Σκ. 68

²⁹ Ο.π., Προτάσεις, C-369/11 Radu, Σκ. 81

³⁰ Ο.π., Προτάσεις, C-369/11 Radu, Σκ. 69-80

³¹ Προτάσεις του ΓΕ P. Cruz Villalón της 6ης.7.2010 στην υπόθεση C-306/09, I.B., Σκέψη 43, Προτάσεις του ΓΕ Y. Bot της 24ης.3.2009 στην υπόθεση C-123/08, Wolzenburg, Σκέψεις 148-151

³² Ο.π., Προτάσεις, C-369/11 Radu, Σκ. 80-81

ασύλου με την απόφαση της 21ης.12.2011 του ΔΕΕ στην υπόθεση N.S. κ.λπ.. Αυτές, έχουν στα αντίστοιχα υποσυστήματα μία προστιθέμενη αξία και έχουν ανοίξει τον δρόμο για την επίλυση της σύγκρουσης ανάμεσα στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου και στην ανάγκη καταπολέμησης της εγκληματικότητας προς όφελος των πρώτων και την μετάβαση από την τυφλή εμπιστοσύνη στον ΧΕΑΔ προς την ελεγχόμενη³³. Τόσο “οι αποχρώσεις ενδείξεις/ουσιαστικοί λόγοι ότι ο εκζητούμενος, σε περίπτωση έκδοσής του, διατρέχει ουσιαστικό/πραγματικό κίνδυνο να υποστεί είτε βασανιστήρια είτε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή ποινή στο κράτος που υπέβαλε την αίτηση έκδοσής του” κατά παράβαση του άρθρου 3 ΕΣΔΑ³⁴, παραβίαση η οποία αρκεί να είναι προβλέψιμη, ώστε να δημιουργείται η σχετική πεποίθηση³⁵, όσο και “οι συστημικές πλημμέλειες όσον αφορά τη διαδικασία χορήγησης ασύλου και τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στο κράτος μέλος αυτό που αποτελούν σοβαρούς και αποδεδειγμένους λόγους που να πείθουν ότι ο αιτών θα διατρέξει ουσιαστικό κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη”³⁶ έχουν θεμελιώσει την υποχρέωση των συνεργαζόμενων κρατών να μην εκδώσουν/μεταφέρουν τα οικεία πρόσωπα. Η απόφαση Soering, μάλιστα, πέραν των τυχουσών παραβιάσεων του άρθρου 3 ΕΣΔΑ, απεφάνθη και επί της παραβίασης του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, το οποίο είναι, μαζί με τα αντίστοιχα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη, τα επίδικα στην υπόθεση Radu. Ως προς αυτό, το ΕΔΔΑ απεφάνθη σχετικά με την δυνατότητα μη έκδοσης του εκζητουμένου μόνο όταν «κατ’ εξαίρεση έχει χωρήσει, ή υπάρχει κίνδυνος να χωρήσει, κατάφωρη προσβολή του»³⁷. Ωστόσο, η Γενική Εισαγγελέας, υπενθυμίζοντας ότι το Δικαστήριο δεν έχει κληθεί ακόμη να αποφανθεί επί των άρθρων 47 και 48 του Χάρτη³⁸, δεν δέχεται την “κατάφωρη προσβολή” με την ανωτέρω διατύπωση ως ασφαλές κριτήριο άρνησης της παράδοσης, καθώς το θεωρεί νεφελώδες, και προτείνει, για τις μελλοντικές προσβολές, ως το πλέον ενδεδειγμένο, ένα κριτήριο στηριζόμενο στη διαπίστωση ότι το δικονομικό ελάττωμα ή τα δικονομικά ελαττώματα είναι τέτοιας σοβαρότητας ώστε καταργούν ουσιαστικά τον δίκαιο χαρακτήρα της όλης διαδικασίας³⁹, κριτήριο που προκρίθηκε και σε έτερη απόφαση⁴⁰. Για τις δε

---

³³ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκουλας 2020), σελ. 145 & 201

³⁴ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 7ης.7.1989 επί της υποθέσεως Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Σκ. 91

³⁵ Ο.π., Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Σκ. 90

³⁶ Απόφαση του ΔΕΕ της 21ης.12.2011 επί της υποθέσεως C-411/10, N.S., κ.λπ., Σκέψη 94

³⁷ Ο.π., Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Σκ. 113

³⁸ Ο.π., Προτάσεις, C-369/11 Radu, Σκ. 77

³⁹ Ο.π., Προτάσεις, C-369/11 Radu, Σκ. 83

⁴⁰ Απόφαση του ΕΔΔΑ 27ης.10.2011 επί της υποθέσεως Ahorugeze κατά Σουηδίας, Σκέψη 115, Απόφαση του ΕΔΔΑ 17ης.1.2012 επί της υποθέσεως Othman κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Σκέψη 260

τετελεσμένες προσβολές θα πρέπει να αποδειχθεί, είτε ότι οι συνέπειές τους, αν έχουν ήδη επέλθει, αρκούν για να αποκλειστεί κάθε ενδεχόμενο να ήταν η δίκη δίκαιη, είτε ότι οι συνέπειες που ήδη παρήγαγαν, αν και γίνονται ακόμη αισθητές, οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα⁴¹. Με δεδομένα όλα τα ανωτέρω εκτεθέντα, η Γενική Εισαγγελέας Sharpston πρότεινε ότι η αρμόδια δικαστική αρχή του κράτους μέλους εκτέλεσης ΕΕΣ μπορεί να απορρίψει μόνο κατ'εξάιρεση την αίτηση παράδοσης χωρίς να συντρέχει παράβαση των υποχρεώσεων που υπέχει από τις ιδρυτικές Συνθήκες και τις λοιπές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, εφόσον αποδεικνύεται προσβολή ή ύπαρξη κινδύνου προσβολής των δικαιωμάτων του εκζητουμένου είτε στο πλαίσιο της διαδικασίας παράδοσης είτε κατόπιν αυτής⁴².

Παρ' όλα αυτά, το ΔΕΕ δεν ακολούθησε την ανωτέρω εισαγγελική πρόταση και το νομολογιακό προηγούμενο του ΕΔΔΑ αλλά και του ιδίου ως προς τον χώρο του ασύλου⁴³, παρά περιορίστηκε σε μία τελεολογική ερμηνεία των διατάξεων της Απόφασης-Πλαίσιο⁴⁴. Συγκεκριμένα, υπενθύμισε τον διακηρυγμένο από το προοίμιο του νομοθετήματος στόχο επιτάχυνσης και διευκόλυνσης της δικαστικής συνεργασίας με την άρση της πολυπλοκότητας και των ενδεχόμενων καθυστερήσεων που είναι εγγενή στις διατάξεις για την έκδοση⁴⁵, προκειμένου να επέλθει και ο απώτερος σκοπός τον οποίο έχει θέσει η Ένωση, να καταστεί δηλαδή αυτή ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, με θεμέλιο τον υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης που πρέπει να υφίσταται μεταξύ των κρατών μελών⁴⁶. Αυτή η υψηλή εμπιστοσύνη συνεπάγεται κατά το ΔΕΕ και τον αποκλεισμό οποιουδήποτε μη ρητού λόγου άρνησης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ, παρά μόνο σε περίπτωση που συντρέχει ένας από τους λόγους υποχρεωτικής ή προαιρετικής μη εκτέλεσης κατ' άρθρα 3 και 4-4α Απόφασης-Πλαίσιο αντίστοιχα⁴⁷. Το γεγονός, λοιπόν, πως εκδόθηκε ΕΕΣ στο πλαίσιο της άσκησης ποινικής δίωξης, χωρίς οι δικαστικές αρχές έκδοσης να έχουν προηγουμένως παράσχει στον καταζητούμενο δυνατότητα ακρόασης, γεγονός που κατά τον Radu συνιστούσε παραβίαση των δικαιωμάτων του από τα άρθρα 47 και 48 ΧΘΔΕΕ, δεν καταλέγεται μεταξύ των λόγων αυτών⁴⁸, αλλά, αντιθέτως, η σχετική δυνατότητα θα υπονόμει αναπόφευκτα την ίδια την ουσία του συστήματος παράδοσης δεδομένου ότι, ενόψει της αποτροπής του ενδεχόμενου φυγής του ενδιαφερόμενου προσώπου, το ΕΕΣ πρέπει να χαρακτηρίζεται από ένα στοιχείο

⁴¹ Ο.π., Προτάσεις, C-369/11, Radu, Σκ. 89

⁴² Ο.π., Προτάσεις, C-369/11, Radu, Σκ. 97 & 108

⁴³ Απόφαση του ΔΕΕ της 21ης.12.2011 επί της υποθέσεως C-411/10, N.S. κ.λπ

⁴⁴ Mitsilegas, *Modern Studies in European Law-EU Criminal Law*, Hart Publishing 2022, page 210

⁴⁵ Προοίμιο 5 Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

⁴⁶ Απόφαση του ΔΕΕ της 29ης.1.2013 επί της υποθέσεως C-369/11, Radu, Σκέψη 34

⁴⁷ Ο.π., C-369/11 Radu, Σκ. 36

⁴⁸ Ο.π., C-369/11, Radu, Σκ. 38-39

αιφνιδιασμού⁴⁹. Κατόπιν αυτού του σύντομου σκεπτικού, το ΔΕΕ απεφάνθη, σε πλήρη αντίθεση με την εισαγγελική πρόταση, ότι οι διατάξεις της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ έχουν την έννοια ότι οι δικαστικές αρχές εκτέλεσης δεν μπορούν να αρνηθούν να εκτελέσουν ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης που έχει εκδοθεί στο πλαίσιο της άσκησης ποινικής δίωξης για τον λόγο ότι πριν την έκδοση του εντάλματος αυτού δεν παρασχέθηκε στον καταζητούμενο δυνατότητα ακρόασης στο κράτος μέλος έκδοσης⁵⁰.

Η απροθυμία του ΔΕΕ να αναγνωρίσει την ύπαρξη λόγων άρνησης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ σχετιζόμενων με την παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου αποδοκιμάστηκε μερικώς, καθώς θεωρήθηκε ότι στην εν λόγω υπόθεση χάθηκε η ευκαιρία να ασχοληθεί το ΔΕΕ ουσιαστικά με την προστασία τους στο πλαίσιο της λειτουργίας της αμοιβαίας αναγνώρισης στις ποινικές υποθέσεις⁵¹. Ενώ η απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση N.S. κ.λπ θα μπορούσε να έχει για την ταυτότητα του λόγου ευρύτερη ακτινοβολία και να ισχύσει και στα υπόλοιπα υποσυστήματα του ΧΕΑΔ, η αρχική διαφοροποίησή του από τα πορίσματά της στην υπόθεση Radu μπορεί να θεμελιωθεί, αφενός στο ότι η βαρύτητα του ποινικού χαρακτήρα ενός ΕΕΣ οδηγεί και στην εύλογη θέση ότι η άρνηση παράδοσης ενός εκζητουμένου επιφέρει σοβαρότερα αποτελέσματα σε αντίθεση με την μη επαναπροώθηση ενός αιτούντος πολιτικό άσυλο, καθώς μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε τερματισμό μίας ποινικής δίωξης, αφετέρου όμως στο ότι, ενώ η υπόθεση Radu. στάθμισε την αμοιβαία εμπιστοσύνη με το σχετικό και επιδεκτικό επιφυλάξεων και περιορισμών δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, η απόφαση N.S. κλήθηκε να εξασφαλίσει την απαιτούμενη ισορροπία με το απόλυτο, όπως θα δούμε παρακάτω στην υπόθεση Aranyosi/Caldararu, δικαίωμα σε μη απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, το εγγύτερο στο σκληρό πυρήνα της παραβίασης και αδιαπραγμάτευτης ανθρώπινης αξίας και συνεπώς περισσότερο δυνάμενο να ματαιώσει μία ενωσιακή ποινική συνεργασία⁵².

2.1.2. Η Γνωμοδότηση 2/13 του ΔΕΕ. Μέσα σε λιγότερο από δύο χρόνια από την απόφαση Radu, όπου το ΔΕΕ απέκλειε εξ ολοκλήρου την δυνατότητα διάρρηξης της αμοιβαίας εμπιστοσύνης στον χώρο του ποινικού δικαίου, πραγματοποιήθηκε μία στοιχειώδης αλλά καθοριστική μεταστροφή του Δικαστηρίου ως προς την θεώρησή του για το αδιάβλητο ή όχι της αμοιβαιότητας αυτής. Η κάθετη και ανεπιφύλακτη αντιμετώπιση των διατάξεων της

⁴⁹ Ο.π., C-369/11, Radu, Σκ. 40

⁵⁰ Ο.π., C-369/11, Radu, Σκ. 44

⁵¹ Mitsilegas, Modern Studies in European Law-EU Criminal Law, Hart Publishing 2022, page 211

⁵² Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας 2020), σελ. 201, 209-210, 264

Απόφασης-Πλαίσιο και η αδυναμία λειτουργίας του άρθρου 1 παρ. 3 ως ρήτρα επιφύλαξης υπέρ της ενωσιακής δημόσιας τάξης μέχρι την άρνηση εκτέλεσης ενός ΕΕΣ που την προσβάλλει φαίνεται πως προσεγγίστηκε με μία μεγαλύτερη ελαστικότητα και πνεύμα προστασίας του εκζητουμένου με την Γνωμοδότηση 2/13 του ΔΕΕ της 18ης.12.2014 για την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ και το συμβατό του σχετικού σχεδίου με τις προβλέψεις της ΣΕΕ και ΣΛΕΕ. Με μία όχι τόσο μακροσκελή παρά στοχευμένη και ακριβόλεξη ανάλυση και αναβάθμιση του κύρους της αμοιβαίας εμπιστοσύνης σε θεμελιώδους σημασίας του ενωσιακού δικαίου αρχή, το ΔΕΕ την ορίζει ως την αρχή που επιβάλλει στο σύστημα του ΧΕΑΔ σε καθένα από τα κράτη μέλη να δέχονται ότι όλα τα λοιπά τηρούν το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, ότι σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα που είναι αναγνωρισμένα από το δίκαιο αυτό, εισάγοντας, όμως, πλέον ρητά των δυνατότητα εξαιρετικών περιστάσεων.⁵³ Αναλύοντας σε δεύτερο χρόνο την υποχρέωση που απορρέει από την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης κατά την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου σε δύο επιμέρους εκφάνσεις της, ήτοι την αδυναμία τόσο εφαρμογής από ένα Μέλος, κατά τα διδάγματα της απόφασης Melloni, της μείζονος προστασίας του εθνικού του, ακόμα και συνταγματικής φύσεως, πλαισίου για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου αντί της ελάσσοнос ενωσιακής, όσο και διενέργειας ελέγχων από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές για την διαπίστωση της *in concreto* συμμόρφωσης των Μελών προς την τελευταία, η οποία εξαιρετικά μόνο μπορεί να γίνει επιτρεπτή⁵⁴, φαίνεται ότι το ΔΕΕ υιοθετεί σιωπηρά, έστω και στο πλαίσιο γνωμοδότησης για έτερο ζήτημα, την εισαγγελική πρόταση της Γενικής Εισαγγελέως Sharpston (βλ. ανωτέρω) στην απόφαση Radu, την οποία η τότε σύνθεσή του δεν είχε ενστερνιστεί. Σαφώς, η δυνατότητα ανατροπής του τεκμηρίου σεβασμού των ενωσιακών δικαιωμάτων ως εξαίρεση στον κανόνα των αρχών της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης είχε διατυπωθεί από την ΓΕ ακριβώς στο ίδιο πλαίσιο, δηλαδή ως μίας “εξαιρετικής μόνο περίπτωσης” η οποία υπό αδιευκρίνιστες τότε προϋποθέσεις και όρους θα μπορούσε να επιτρέψει στις αρχές εκτέλεσης ενός ΕΕΣ να προβούν στην διενέργεια των απαραίτητων ελέγχων και ενδεχομένως να αρνηθούν την εκτέλεσή του λόγω μη συμμόρφωσης στο μαχητό πλέον αυτό τεκμήριο⁵⁵.

Ακολουθώντας την νέα νομολογιακή του κατεύθυνση το ΔΕΕ ξεκίνησε να εφαρμόζει την πλέον φιλική προς τα δικαιώματα του εκζητουμένου προσέγγισή του στο υποσύστημα της ενωσιακής ποινικής συνεργασίας και ειδικότερα του μηχανισμού του ΕΕΣ με την απόφαση

⁵³ Γνωμοδότηση 2/13 του ΔΕΕ της 18ης.12.2014, Σκέψη 191

⁵⁴ Ο.π., Γνωμοδότηση 2/13, Σκ. 192

⁵⁵ Προτάσεις της ΓΕ Sharpston της 18ης.10.2012 στην υπόθεση C-369/11, Radu, Σκέψη 108

του ΔΕΕ Lanigan της 16ης.7.2015 επί της υποθέσεως C-237/15. Σε αυτήν το Δικαστήριο, εξετάζοντας στο πλαίσιο των υποβληθέντων προδικαστικών ερωτημάτων, αν, αφενός είναι δυνατή η εκπρόθεσμη λήψη απόφασης από τις δικαστικές αρχές εκτέλεσης περί την παράδοση του εκζητουμένου πέρα των προβλεπόμενων προθεσμιών των άρθρων 15 και 17 της Απόφασης-Πλαίσιο και αν, αφετέρου αντιβαίνει στο άρθρο 5 ΕΣΔΑ και 6 παρ.1 Χάρτη για το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία η συνέχιση της κράτησής του πέραν αυτών και μέχρι την λήψη της απόφασης, επικαλέστηκε το άρθρο 1 παρ.3 της Απόφασης-Πλαίσιο για να υπενθυμίσει την ανάγκη διακατοχής του σχετικού μηχανισμού στο σύνολό του από πνεύμα και υποχρέωση σεβασμού στο άρθρο 6 ΣΕΕ, τον Χάρτη και εν γένει την ενωσιακή δημόσια τάξη που αυτά διαμορφώνουν⁵⁶. Συγκεκριμένα, το άρθρο 12 της Απόφασης-Πλαίσιο δεν πρέπει να ερμηνευθεί ως ότι καθιστά την απόλυση του εκζητουμένου και την παύση της κράτησής του υποχρεωτική λόγω παρέλευσης των προθεσμιών του άρθρου 17, αλλά σε κάθε περίπτωση σε συμφωνία με το άρθρο 6 και 52 παρ.1 Χάρτη, ώστε η επιβολή περιορισμών στα επιδεκτικά τέτοιων σχετικά δικαιώματα, όπως εν προκειμένω η προσωπική ελευθερία, να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών και, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, να είναι αναγκαία και να ανταποκρίνεται πραγματικά σε σκοπούς γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων το οποίο προβλέπει ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και στην ασφάλεια⁵⁷. Στη βάση αυτή, η δικαστική αρχή εκτέλεσης όχι απλώς δύναται αλλά υποχρεούται να προβεί στους απαραίτητους ελέγχους προκειμένου να εξακριβωθούν, αναφορικά με το σκέλος της παράτασης της κράτησης, οι συγκεκριμένες περιστάσεις, όπως π.χ. το δικαιολογημένο αυτής, τυχόν αδράνεια των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης, η επιβληθησόμενη ή επιβληθείσα ποινή και ο κίνδυνος διαφυγής του εκζητουμένου, που επιτρέπουν και καθιστούν την εκτός των προβλεπόμενων προθεσμιών κράτηση σύμφωνη με το άρθρο 6 Χάρτη, μόνον καθόσον η διαδικασία εκτέλεσης του ΕΕΣ διεξήχθη με επαρκή επιμέλεια και, συνεπώς, η διάρκεια της κράτησης δεν είναι υπερβολική⁵⁸, όπως, κατ' εφαρμογή της παρεχόμενης με το άρθρο 52 παρ.3 Χάρτη ελάχιστης προστασίας της δικαιιοταξίας της ΕΣΔΑ στον ενωσιακό χώρο, έχει αποφανθεί και η νομολογία του ΕΔΔΑ αναφορικά με τον θεσμό της έκδοσης⁵⁹.

---

⁵⁶ Απόφαση του ΔΕΕ της 16ης.7.2015 επί της υποθέσεως C-237/15, Lanigan, Σκέψη 53

⁵⁷ Ο.π., C-237/15, Lanigan, Σκ. 54-55

⁵⁸ Ο.π., C-237/15, Lanigan, Σκ. 58-59, 63

⁵⁹ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 22ης.3.1995 επί της υποθέσεως Quinn κατά Γαλλίας, Σκέψη 48, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 24ης.3.2015 επί της υποθέσεως Gallardo Sanchez κατά Ιταλίας

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι η εφαρμογή των διατάξεων της Απόφασης-Πλαίσιο, οι οποίες κατ' αρχήν προωθούν την αποτελεσματικότητα του μηχανισμού του ΕΕΣ επάνω στο μαχητό πλέον τεκμήριο σεβασμού των ενωσιακών δικαιωμάτων, μπορεί κατ' εξαίρεση να υποβληθεί σε έλεγχο συμβατότητας με αυτά· και ενώ στην κρινόμενη υπόθεση ο διενεργηθείς έλεγχος δεν αφορά την στάθμιση των δικαιϊκών συμφερόντων του εκζητουμένου με τις επιδιώξεις του μηχανισμού του ΕΕΣ κατά την εκτέλεση ή μη ενός ΕΕΣ και της ενδεχόμενης ματαίωσης της παράδοσης, με αυτήν διανοίχθηκε σε κάθε περίπτωση η δυνατότητα να αμφισβητηθεί η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και να ενισχυθεί ως ελεγχόμενη από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές.

Κεφάλαιο δεύτερο: Η προστασία του εκζητουμένου από την απαγόρευση απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης του άρθρου 4 Χάρτη

1. Η θέσπιση του νομολογιακού “διπλού τεστ ελέγχου” κατά την εκτέλεση ενός ΕΕΣ

1.1 Η απόφαση-σταθμός “Aranyosi/Caldararu” και η πρόταση του Γενικού Εισαγγελέα Bot. Μία “θεαματική στροφή στην αντίληψή του”⁶⁰ με κατεύθυνση πλέον, τόσο ως προς την δυνατότητα ματαίωσης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ και παράδοσής του εκζητουμένου λόγω παραβίασης των ενωσιακών θεμελιωδών δικονομικών δικαιωμάτων του, όσο και ως προς την δυνατότητα διενέργειας των απαιτούμενων ελέγχων και συνεργασίας με ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων δικαστικών αρχών για την διαπίστωση τυχόν παραβάσεων, εισάγεται με την ρηζικέλευθη απόφαση-σταθμό του ΔΕΕ Aranyosi/Caldararu της 5ης.4.2016 επί των συνεκδικαθισών υποθέσεων C-404/15 και C-659/15, όπου κρίθηκε η εκτέλεση δύο ΕΕΣ, εκδοθέντων από την Ουγγαρία και την Ρουμανία. Η εν λόγω απόφαση έρχεται να αποσαφηνίσει τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η ελεγχόμενη πλέον και εμπειρικά εξεταζόμενη εμπιστοσύνη μπορεί να ανατραπεί και να οδηγήσει σε ματαίωση της ενωσιακής ποινικής συνεργασίας, ερμηνεύοντας την λειτουργία του επίμαχου άρθρου 1 παρ.3 Απόφασης-Πλαίσιο και ξεδιαλύνοντας κατ’ επέκταση τις αρχικές ασάφειες που είχαν εισαχθεί νομολογιακά με την αναφορά στις “εξαιρετικές περιπτώσεις”⁶¹ διάρρηξης της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης.

Το βασικό χαρακτηριστικό της ανωτέρω απόφασης δεν είναι τόσο το σημαντικό ρήγμα που επέφερε στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, η οποία δεν εγκαταλείπεται πλήρως παρά περιορίζεται σημαντικά⁶², αλλά αφενός μεν η αποκλειστική κατ’ αρχάς δυνατότητα ματαίωσης εκτέλεσης του ΕΕΣ μόνο για προσβολή του απόλυτου και άρρηκτα συνυφασμένου με την ανθρώπινη αξία δικαιώματος στην απαγόρευση απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης του άρθρου 4 Χάρτη και 3 ΕΣΔΑ λόγω συνθηκών κράτησης, αφετέρου δε η νεοεισαχθείσα διαδικασία ελέγχου και διάγνωσης της προσβολής στο πλαίσιο ενός τεστ δύο σταδίων, ενός συστημικού/αφηρημένου και έπειτα ενός εξατομικευμένου,

⁶⁰ Καϊάφα-Γκμπάντι, “Νομολογία του ΔΕΕ και ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης: βασικές κατευθύνσεις και σύγχρονες τάσεις” (Β’ Μέρος), Α’ Μελέτες-Γνωμοδοτήσεις, Ποινική Δικαιοσύνη 2019, σελ.158

⁶¹ Προτάσεις της ΓΕ Sharpston της 18ης.10.2012 στην υπόθεση C-369/11, Radu, Γνωμοδότηση 2/13 του ΔΕΕ της 18ης.12.2014

⁶² Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 214

υποστηριζόμενης από την προβλεπόμενη κατ' άρθρο 15 παρ.2 Απόφασης-Πλαισίου συνεργασίας των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης με την ανταλλαγή των αναγκαίων πρόσθετων πληροφοριών.

1.1.2. Οι θέσεις της εισαγγελικής πρότασης. Σε αντίθεση με την απόφαση Radu, όπου η εφ' αυτής εισαγγελική πρόταση υιοθέτησε μία περισσότερο φιλική προς τα δικαιώματα του εκζητουμένου προσέγγιση σχετικά με το μαχητό ή μη του τεκμηρίου αλλά και την ουσιαστική και πρακτική νοηματοδότηση του άρθρου 1 παρ.3, την οποία εν τέλει δεν ακολούθησε το Δικαστήριο, στην υπόθεση Aranyosi/Caldararu φαίνεται να υπάρχει αντιστροφή των ρόλων· Ο Γενικός Εισαγγελέας Bot ακολουθεί μία στάση μακριά από την κατά τον τύπο και την ουσία εντελώς διαφορετικής ποιότητας νομολογία του ΔΕΕ, την αρχή της οποίας σηματοδότησε η αντίστοιχη απόφαση⁶³. Κατ' αρχάς, εξέθεσε μία σειρά επιχειρημάτων για να υποστηρίξει την αδυναμία αναλογικής εφαρμογής στον χώρο του ενωσιακού ποινικού δικαίου του μαχητού και ανατρέψιμου τεκμηρίου σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των συναφών πορισμάτων που εισήγαγε η απόφαση N.S. κ.λπ.⁶⁴ για τον χώρο του ασύλου αναφορικά με την υποχρέωση μη επαναπροώθησης των αιτούντων πολιτικό άσυλο στο “υπεύθυνο” Κράτος Μέλος λόγω συστημικών ελλείψεων ως προς τις συνθήκες παραμονής που επικρατούν σε αυτό και μπορούν να δημιουργήσουν κίνδυνο για απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση⁶⁵. Επί της ουσίας, στηρίχθηκε βασικώς στην διάσταση μεταξύ των διεπόντων βασικών αρχών και των επιδιωκόμενων σκοπών των δύο υποσυστημάτων, προκρίνοντας ως αυξημένης σοβαρότητας το διακύβευμα της διασφάλισης της δημόσιας τάξης και ασφάλειας με την άσκηση ποινικών διώξεων και εκτέλεση ποινών αντί της παροχής διεθνούς προστασίας⁶⁶, ώστε η αναγνώριση της ανωτέρω αρχής στον θεσμό του ΕΕΣ να απειλεί όχι μόνον με παράλυση τον σχετικό μηχανισμό, αλλά και εξαιρετικά σοβαρές και επιβλαβείς συνέπειες για τις δικαστικές αρχές εκτέλεσης⁶⁷.

Στη συνέχεια, σε αντίθεση με την σταδιακά περισσότερο αισθητή δυναμική που είχε ως τότε αναπτυχθεί ως προς την λειτουργία του άρθρου 1 παρ. 3 της Απόφασης-Πλαίσιο, ο ΓΕ Bot ανέλυσε και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αυτό δεν μπορεί να ερμηνευθεί ούτε ως λόγος μη εκτελέσεως ενός ΕΕΣ, και εν προκειμένω για ελάττωμα στις συνθήκες κράτησης

---

⁶³ Καϊάφα-Γκμπάντι, “Νομολογία του ΔΕΕ και ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης: βασικές κατευθύνσεις και σύγχρονες τάσεις” (Β' Μέρος), Α' Μελέτες-Γνωμοδοτήσεις, Ποινική Δικαιοσύνη 2019, σελ.159

⁶⁴ Απόφαση του ΔΕΕ 21ης/12/2011 επί της υποθέσεως C-411/10, N.S. κ.λπ

⁶⁵ Προτάσεις του ΓΕ Bot της 3ης.3.2016 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκέψεις 41-43

⁶⁶ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 44-54

⁶⁷ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 64

του κράτους έκδοσης, ήτοι ένα στάδιο μεταγενέστερο της εκτελέσεως του ΕΕΣ⁶⁸, ούτε υπό την έννοια ότι αντικείμενό του είναι η πρόβλεψη εξαιρέσεως από την αρχή της εκτελέσεως ενός ΕΕΣ. Αντίθετα, θεωρεί ότι η υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και νομικών αρχών του άρθρου 6 ΣΕΕ αλληλοσυμπληρώνεται με τον κανόνα της εκτέλεσης του άρθρου 1 παρ.2⁶⁹. Εξάλλου, υπενθυμίζει την για λόγους ασφάλειας δικαίου σαφή βούληση τόσο του ενωσιακού νομοθέτη⁷⁰ όσο και δικαστή⁷¹ ως προς την εξαντλητική απαρίθμηση των λόγων άρνησης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ και την μη πρόβλεψη εγγυητικού προς τα δικαιώματα του εκζητουμένου ως ματαιωτικού της ενωσιακής συνεργασίας λόγου, όπως στον χώρο του ασύλου και την παραδοσιακή έκδοση⁷².

Ωστόσο, δεν προκρίνει μία άνευ ετέρου υποχρέωση παράδοσης του εκζητουμένου, όταν η εκτέλεση του ΕΕΣ πρόκειται να οδηγήσει σε παραβίαση θεμελιώδους δικαιώματος, αλλά θεμελιώνει την δυνατότητα και προτείνει να ελεγχθεί μία τέτοια σε πρώιμο ακόμα στάδιο από την αρχή έκδοσης με γνώμονα την γενική αρχή του ενωσιακού δικαίου περί αναλογικότητας, ώστε το εκδοθέν ΕΕΣ να δικαιολογείται αναλόγως από τη φύση της παραβάσεως και του συγκεκριμένου τρόπου εκτελέσεως της ποινής⁷³. Κάνοντας μία εκτενή αναδρομή στον νομολογιακό προηγούμενο του Δικαστηρίου⁷⁴ ως προς την ratio, το νομικό έρεισμα, το περιεχόμενο, την λειτουργία των αρχών της αμοιβαίας αναγνώρισης και εμπιστοσύνης⁷⁵ αλλά και τους κινδύνους που η δυνατότητα αμφισβήτησής τους ελλοχεύει για την απρόσκοπτη εφαρμογή του μηχανισμού του ΕΕΣ, όπως π.χ. η παράλυση του μηχανισμού με την καθιέρωση συστηματικής εξαιρέσεως στην εκτέλεση των ΕΕΣ που εκδίδονται από τα Μέλη με διεγνωσμένες συστημικές πλημμέλειες στο σωφρονιστικό τους σύστημα και ο συνακόλουθος αποκλεισμός τους από την ενωσιακή συνεργασία⁷⁶, ο ΓΕ φαίνεται να τοποθετεί την ανάγκη διενέργειας των απαραίτητων ελέγχων και λήψης αναγκαίων μέτρων ήδη από την στιγμή της έκδοσης του ΕΕΣ. Θεωρεί ότι δεν αποκείται κατ' αρχήν στο κράτος μέλος εκτελέσεως, ακόμη και στο πλαίσιο του καθήκοντος αλληλεγγύης κατά το άρθρο 4,

⁶⁸ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15 Aranyosi/Caldararu, Σκ. 67-69,183

⁶⁹ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15 Aranyosi/Caldararu, Σκ. 76-78

⁷⁰ Προοίμιο 13 και Άρθρα 3-4α της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

⁷¹ Απόφαση του ΔΕΕ της 1η.12.2008 επί της υποθέσεως C-388/08, Leymann και Pustovarov, Σκέψη 51, Απόφαση του ΔΕΕ 29ης.1.2013 επί της υποθέσεως C-396/11, Radu Σκέψεις 35-38, Απόφαση του ΔΕΕ της 6ης.10.2009 επί της υπόθεσης C-123/08, Wolzenburg, Σκέψη 57, Απόφαση του ΔΕΕ της 26ης.2.2013 επί της υποθέσεως C-399/11, Melloni, Σκέψη 38

⁷² Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 81, 90-93

⁷³ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 70-71, 131-134, 183

⁷⁴ Απόφαση του ΔΕΕ της 6ης.10.2009 επί της υπόθεσης C-123/08, Wolzenburg, Απόφαση του ΔΕΕ της 28ης.6.2012 επί της υπόθεσης C-192/12, West, Γνωμοδότηση 2/13 του ΔΕΕ της 18ης.12.2014, Απόφαση του ΔΕΕ της 30ης.5.2013 επί της υπόθεσης C-168/13, Jeremy F., Απόφαση του ΔΕΕ της 26ης.2.2013 επί της υποθέσεως C-399/11, Melloni

⁷⁵ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 94-121

⁷⁶ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 122-125

παράγραφος 3, ΕΕ, να διασφαλίσει, λόγω των δυσλειτουργιών του σωφρονιστικού συστήματος του κράτους μέλους εκδόσεως, την εκτέλεση της ποινής του καταζητούμενου προσώπου με ό,τι υποχρεώσεις τούτο συνεπάγεται⁷⁷, αλλά ο απαιτούμενος έλεγχος επαφίεται κατά κανόνα στη δικαστική αρχή εκδόσεως, καθώς το ΕΕΣ πρέπει να πληροί την εν λόγω προϋπόθεση προτού καν εξέλθει των συνόρων του εθνικού εδάφους⁷⁸. Η ίδια η αρχή της αναλογικότητας που βρίσκει ιδιαίτερα σημαντική εφαρμογή στον τομέα της απονομής δικαιοσύνης υπό την ονομασία «εξατομίκευση» της ποινής, όπως την αναλύει το ΓΕ⁷⁹, πρέπει να τηρείται επ' ευκαιρία της εκδόσεως ΕΕΣ για την άσκηση ποινικής δίωξης, προκειμένου να γίνεται κάθε φορά στάθμιση μεταξύ των δικονομικών δικαιωμάτων του εκζητουμένου και των τρίτων, νοούμενων ως των στοιχείων της δημόσιας τάξης, εξισορροπώντας ειδικότερα ανάμεσα στο απόλυτο και ανεπιφύλακτο δικαίωμα του άρθρου 4 Χάρτη και την ανάγκη έκδοσης ΕΕΣ για όποιον καταζητείται, π.χ. για τρομοκρατικές πράξεις ή για βιασμούς ανηλίκων. Γνώμονας, δηλαδή, θα πρέπει να είναι η χρήση του ΕΕΣ κατά τρόπο αποτελεσματικό και αναλογικό, προκειμένου να διευκολύνεται η δίωξη των σοβαρότερων ή επιβλαβέστερων εγκλημάτων⁸⁰. Σε κάθε περίπτωση, απόκειται στο κράτος έκδοσης να λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα, με κριτήριο τον δεδομένο κατά την εφαρμογή της Απόφασης-Πλαίσιο σεβασμό στο άρθρο 6 ΣΕΕ και τις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και καλόπιστης συνεργασίας, ώστε ο εκζητούμενος να μπορεί, αφενός να εκτίσει την ποινή του υπό συνθήκες σεβόμενες τα θεμελιώδη δικαιώματά του και, αφετέρου να μπορεί να κάνει χρήση του συνόλου των μέσων ένδικης προστασίας για να υπερασπιστεί τις ατομικές του ελευθερίες⁸¹.

Δεδομένου, ωστόσο, ότι ορισμένα Μέλη απαγορεύουν την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας κατά την έκδοση ενός ΕΕΣ ως θίγουσα την αρχή της νομιμότητας των διώξεων και της πλήρους ανεξαρτησίας της εθνικής δικαστικής αρχής, παρόλο που θα έπρεπε αυτή να υποχωρεί λόγω του ότι εφαρμόζεται ενωσιακό δίκαιο, είναι θεμιτό να υπάρχει δυνατότητα προβολής του ζητήματος της αναλογικότητας του ΕΕΣ και ενώπιον της δικαστικής αρχής εκτελέσεως⁸², ώστε, όταν αυτό έχει εκδοθεί για άσκηση ποινικής δίωξης, θα πρέπει να ελέγχεται αν οι προϋποθέσεις εκτελέσεως συμμορφώνονται με τη μόνη ανάγκη διατήρησης του καταζητούμενου προσώπου στη διάθεση της δικαιοσύνης⁸³, ενώ, αν

⁷⁷ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 126

⁷⁸ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 155, 173

⁷⁹ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 136-144

⁸⁰ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 135, 145-151

⁸¹ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 177-178, 183

⁸² Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 157-160

⁸³ Απόφαση του ΕΔΔΑ 18ης.3.2008 επί της υποθέσεως *Ladent* κατά Πολωνίας

προορίζεται για την εκτέλεση στερητικής της ελευθερίας ποινής, θα πρέπει οι συνθήκες για την εκτέλεσή του να μην συνεπάγονται τιμωρητικές συνέπειες μη συγκρίσιμες με αυτές που θα απέρρεαν από την επιβληθείσα ποινή εάν αυτή είχε εκτελεστεί υπό κανονικές συνθήκες⁸⁴. Ο έλεγχος από τις δικαστικές αρχές εκτέλεσης θα γίνεται μέσω μίας διαδικασίας όπου θα ζητά όλες τις πρόσφορες κατά την κρίση της πληροφορίες από τη αρμόδια δικαστική αρχή εκδόσεως και θα διαθέτει τα αξιόπιστα εκείνα αντικειμενικά στοιχεία, ώστε να εκτιμήσει, με βάση τις συγκεκριμένες περιστάσεις εκάστης υπόθεσης, αν η παράδοση του καταζητούμενου προσώπου ενδέχεται να το εκθέσει σε δυσανάλογες συνθήκες κράτησης⁸⁵.

1.1.3. Τα κρίσιμα τελικά πορίσματα της απόφασης. Η απόφαση Aranyosi/Caldararu του Δικαστηρίου αποτελεί ορόσημο, σημείο καμπής και παραδειγματικής αλλαγής στην προσέγγισή του ως προς την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, σηματοδοτώντας τη μετάβαση από την άκριτη αμοιβαία εμπιστοσύνη και την συνακόλουθη αυτοματοποιημένη και ανέλεγκτη αμοιβαία αναγνώριση στην εξατομικευμένα αξιολογούμενη και κεκτημένη ισορροπία μεταξύ της τελευταίας και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων⁸⁶. Το ΔΕΕ ακολούθησε μία διαφορετική σε σχέση με τον ΓΕ Bot προσέγγιση ως προς το άρθρο 1 παρ.3 Απόφασης-Πλαίσιο, αφενός, χρησιμοποιώντας αυτό ως έρεισμα για την εκκίνηση της διαδικασίας ελέγχου δύο σταδίων, και όχι την γενική αρχή του ενωσιακού δικαίου περί αναλογικότητας, και αφετέρου, εκτυλίσσοντας τον συλλογισμό του υπό το πρίσμα της σχέσης κανόνας-εξαιρέσεως μεταξύ της εκτέλεσης του ΕΕΣ και της ματαίωσής του λόγω των “εξαιρετικών περιστάσεων” που είχαν αναπτυχθεί στην Γνωμοδότηση 2/13, στις οποίες εντάσσει και την παραβίαση του άρθρου 4 του Χάρτη, ήτοι της απαγόρευσης της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης⁸⁷.

Συγκεκριμένα, το ΔΕΕ στο σκεπτικό του υπενθυμίζει τον κανόνα της εκτέλεσης κάθε ΕΕΣ βάσει άρθρου 1 παρ.2 Απόφασης-Πλαίσιο και της δυνατότητας άρνησης αυτής μόνο στις εξαντλητικώς απαριθμούμενες περιπτώσεις υποχρεωτικής και δυνητικής μη εκτέλεσης των άρθρων 3-4⁸⁸. Ωστόσο, η απαγόρευση που εισάγει η Απόφαση-Πλαίσιο περί τροποποίησης της υποχρέωσης σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων όπως διατυπώνονται, μεταξύ άλλων, στον Χάρτη, κατ’ επιταγή του άρθρου 6 ΣΕΕ, σε συνδυασμό τόσο με την δυνατότητα

⁸⁴ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 169-170

⁸⁵ Ο.π., Προτάσεις, C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκέψεις 167-168, 183

⁸⁶ Mitsilegas, Modern Studies in European Law-EU Criminal Law, Hart Publishing 2022, page 225

⁸⁷ Τσόλκα, Αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων και προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Ο «διάλογος» μεταξύ του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΠοινΧρ ΞΗ’ (2018), τεύχος 60

⁸⁸ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 79-80

διάρρηξης της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης στη βάση “εξαιρετικών περιστάσεων”, όσο και την κατοχυρωμένη θεμελιώδη ενωσιακή αξία του άρθρου 4 Χάρτη και 3 ΕΣΔΑ περί απαγόρευσης των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή ανάλογης μεταχείρισης, η οποία είναι απόλυτη, καθόσον συνδέεται ευθέως με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας του άρθρου 1 Χάρτη, θεμελιώνουν την υποχρέωση εκτίμησης των δικαστικών αρχών εκτέλεσης περί της σχετικής παραβίασης, όταν προκύπτουν τέτοια στοιχεία, πριν την παράδοση του εκζητουμένου⁸⁹ στη βάση μίας νεοεισαχθείσας και εξειδικευμένης ελεγκτικής διαδικασίας · πρόκειται για το αποδιδόμενο στη θεωρία ως “διπλό τεστ Aranyosi”, το οποίο συνίσταται σε μία εμπλουτισμένη εκδοχή του γενικευμένου ελέγχου “συστημικών ελλείψεων” που είχε υιοθετηθεί στην απόφαση N.S. με την προσθήκη ενός επάλληλου επιπέδου *in concreto* και εξατομικευμένου ελέγχου για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ενδιαφερόμενου εκζητουμένου από τις διεγνωσμένες συστημικές πλημμέλειες⁹⁰.

Ειδικότερα, διερχόμενες από μία γενικευμένη διαδικασία πρώτου ελέγχου, οι αρμόδιες αρχές εκτέλεσης οφείλουν, καταρχάς, να στηριχθούν επί αντικειμενικών, αξιόπιστων, συγκεκριμένων και δεόντως ενημερωμένων στοιχείων, αντλούμενων από αποφάσεις εθνικών ή διεθνών δικαστηρίων, όπως το ΕΔΔΑ, και εκθέσεις διεθνών οργανισμών, όπως ο ΟΗΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης, σχετικά με τις συνθήκες κράτησης που επικρατούν στο κράτος μέλος έκδοσης, από τα οποία να καταδεικνύεται ότι όντως υφίστανται είτε συστημικώς ή γενικευμένες πλημμέλειες είτε πλημμέλειες που επηρεάζουν έστω ορισμένες ομάδες προσώπων ή ακόμη ορισμένα κέντρα κράτησης⁹¹. Εξάλλου, η σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ⁹², στην οποία παραπέμπει το Δικαστήριο, ορίζει ότι κάθε φυλακισμένος θα πρέπει να κρατείται υπό συνθήκες εξασφαλίζουσες τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ότι ο τρόπος εκτέλεσης του μέτρου δεν πρέπει να θέτει τον ενδιαφερόμενο σε κίνδυνο ή σε δοκιμασία τέτοιας εντάσεως η οποία βαίνει πέραν του αναπόφευκτου βαθμού ταλαιπωρίας που είναι εγγενής στην κράτηση και ότι, λαμβανομένων υπόψη των πρακτικών απαιτήσεων της φυλάκισης, η υγεία και η διαβίωση του φυλακισμένου διασφαλίζονται επαρκώς⁹³. Παρά ταύτα, η καταφατική διαπίστωση του πραγματικού κινδύνου απάνθρωπης ή εξευτελιστικής

---

⁸⁹ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 82-87

⁹⁰ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 261

⁹¹ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 89

⁹² Απόφαση του ΕΔΔΑ της 8ης.1.2013 επί της υποθέσεως Torreggiani και λοιποί κατά Ιταλίας

⁹³ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 90

μεταχείρισης λόγω των γενικών συνθηκών κράτησης στο κράτος μέλος έκδοσης δεν δύναται να επιφέρει μία άνευ ετέρου άρνηση εκτέλεσης ΕΕΣ⁹⁴.

Αντιθέτως, θα πρέπει σε δεύτερο επίπεδο ελέγχου να εκτιμηθεί, συγκεκριμένα και με ακρίβεια, αν συντρέχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρηθεί ότι ο συγκεκριμένος εκζητούμενος στην συγκεκριμένη υπόθεση θα διατρέξει τον κίνδυνο αυτό λόγω των προβλεπόμενων συνθηκών κράτησής του στο κράτος μέλος έκδοσης, καθώς η κατάφαση των πλημμελειών είτε συστημικών ή γενικευμένων είτε επηρεαζουσών ορισμένες ομάδες προσώπων ή ακόμη ορισμένα κέντρα κράτησης όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης στο κράτος μέλος έκδοσης δεν συνεπάγεται από μόνης της αναγκαστικά ότι ο εκζητούμενος θα αντιμετωπίσει απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση κατά παράβαση του άρθρου 4 Χάρτη σε περίπτωση παράδοσής του⁹⁵. Προκειμένου δε να διενεργηθεί ο σχετικός έλεγχος των αρμόδιων αρχών θα πρέπει αυτές, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15 παρ. 2 της Απόφασης-Πλαίσιο, να ζητήσουν εντός των ορισμένων από αυτό και το άρθρο 17 προθεσμιών από τις δικαστικές αρχές του κράτους μέλους έκδοσης την κατεπείγουσα προσκόμιση κάθε αναγκαίας συμπληρωματικής πληροφορίας όσον αφορά τις συνθήκες υπό τις οποίες πρόκειται να κρατηθεί ο ενδιαφερόμενος στο εν λόγω κράτος μέλος, ενώ, επίσης, δύναται να αιτηθούν σχετικές πληροφορίες περί της ύπαρξης σε αυτό ενδεχόμενων εθνικών ή διεθνών διαδικασιών και μηχανισμών ελέγχου των συνθηκών κράτησης που σχετίζονται, για παράδειγμα, με επισκέψεις στα σωφρονιστικά καταστήματα, οι οποίες επιτρέπουν την εκτίμηση της τρέχουσας κατάστασης των συνθηκών κράτησης στα καταστήματα αυτά⁹⁶.

Ιδιαίτερο, μάλιστα, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι έννομες συνέπειες που κατά το ΔΕΕ επιφέρει η διαπίστωση από τις αρχές εκτέλεσης, βάσει όλων των ανωτέρω κρίσιμων πληροφοριών, της συνδρομής πραγματικού κινδύνου απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης για το συγκεκριμένο άτομο εις βάρος του οποίου έχει εκδοθεί ΕΕΣ. Ενώ εκ πρώτης όψεως η θέση του εκζητουμένου ισχυροποιείται πρωτοποριακά με την δυνατότητα του εξειδικευμένου πλέον αυτού ελέγχου, φαίνεται ότι επί της ουσίας η προστασία του σχετικοποιείται με την υποχρεωτική επέλευση της αναβολής εκτέλεσης του ΕΕΣ ως αποτελέσματος από την κατάφαση της παραβίασης του άρθρου 4 Χάρτη και όχι την οριστική άρνηση/ματαίωση εκτέλεσής του⁹⁷. Στο πλαίσιο της δοθείσας αναβολής η δικαστική αρχή εκτέλεσης οφείλει να παραλάβει τις συμπληρωματικές εκείνες πληροφορίες βάσει των

⁹⁴ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 91

⁹⁵ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 92-93

⁹⁶ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 95-97

⁹⁷ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 266

οποίων μπορεί να αποκλείσει την ύπαρξη του επικείμενου κινδύνου, ενώ, σε συμφωνία με το άρθρο 6 του Χάρτη, μπορεί να αποφασίσει τη συνέχιση της κράτησης του οικείου προσώπου, μόνον καθόσον η διαδικασία εκτέλεσης του ΕΕΣ διεξήχθη με επαρκή επιμέλεια και, συνεπώς, η διάρκεια της κράτησης δεν είναι υπερβολική και άνευ χρονικών ορίων, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη μάλιστα, όσον αφορά τα πρόσωπα εις βάρος των οποίων έχει εκδοθεί ΕΕΣ προς τον σκοπό της ασκήσεως διώξεων, τόσο την κατοχυρωμένη στο άρθρο 48 του Χάρτη αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, όσο και την κατ' άρθρο 52 παρ.1 Χάρτη αρχή της αναλογικότητας για τον περιορισμό κάθε δικαιώματος ή ελευθερίας που αναγνωρίζονται από αυτόν⁹⁸. Η μεταγενέστερη ενδεχόμενη εκτίμηση των αρχών εκτέλεσης περί της μη συνέχισης της κράτησης δύναται δε να οδηγήσει στον τερματισμό της και την αντικατάστασή της με κάθε μέτρο που κρίνει αναγκαίο, ώστε να αποφευχθεί η διαφυγή του εκζητουμένου και να διασφαλίσει ότι εξακολουθούν να συντρέχουν οι αναγκαίες ουσιαστικές προϋποθέσεις για την παράδοσή του ενόσω δεν έχει ληφθεί καμία οριστική απόφαση για την εκτέλεση του ΕΕΣ⁹⁹. Αν, τελικώς, συναχθεί από τις συλλεχθείσες πληροφορίες ότι πρέπει να απορριφθεί η ύπαρξη πραγματικού κινδύνου να υποστεί το οικείο πρόσωπο απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση στο κράτος μέλος έκδοσης, η δικαστική αρχή εκτέλεσης οφείλει να εκδώσει, εντός των προθεσμιών που τάσσει η Απόφαση-Πλαίσιο, την απόφασή της σχετικά με την εκτέλεση του ΕΕΣ¹⁰⁰. Ωστόσο, εάν η ύπαρξη του κινδύνου δεν μπορεί να αποκλειστεί εντός της εύλογης προθεσμίας, η εν λόγω αρχή οφείλει να αποφασίσει εάν πρέπει να θέσει οριστικώς τέρμα στη διαδικασία παράδοσης¹⁰¹. Το ΔΕΕ, μάλιστα, αναλύοντας τις σκέψεις του αναφορικά με την αναβολή εκτέλεσης του ΕΕΣ, τη συνέχιση ή μη της κράτησης του εκζητουμένου και την αντικατάστασή της με έτερα αναγκαία μέτρα, παραπέμπει κατ' αναλογία στα αντίστοιχα χωρία της απόφασής του Lanigan¹⁰² (βλ. ανωτέρω), στην οποία είχε εκτενώς αναλύσει τις εν λόγω διαδικασίες και την συμβατότητά τους με τις επιταγές του Χάρτη και της ΕΣΔΑ, υλοποιώντας για πρώτη φορά κατ' ουσίαν στο πλαίσιο των “εξαιρετικών περιστάσεων” της Γνωμοδότησης 2/13 ΔΕΕ την δυνατότητα στάθμισής της με την λειτουργία του στηριζόμενου κατ' αρχήν στην αμοιβαία εμπιστοσύνη μηχανισμού του ΕΕΣ.

⁹⁸ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 98-101, 104-105

⁹⁹ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 102

¹⁰⁰ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 103

¹⁰¹ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 104-105

¹⁰² Απόφαση του ΔΕΕ της 16ης/7/2015 επί της υποθέσεως C-237/15, Lanigan, Σκέψεις 38, 58-61

1.1.4. Οι ιδιαιτερότητες των σκέψεων του ΔΕΕ. Εξετάζοντας τα πορίσματα της απόφασης Aranyosi/Caldararu από μία προσεκτικότερη και ουσιαστικότερη ματιά, γίνεται σαφές ότι, παρόλο που παρέχεται πλέον ρητά μία πρωτοφανής δυνατότητα να εξετασθεί και ελεγχθεί η συστημικού επιπέδου συμμόρφωση των Μελών προς το παρεχόμενο πλαίσιο προστασίας των ενωσιακών θεμελιωδών δικαιωμάτων αλλά και η ενδεχόμενη προσβολή τους στο πρόσωπο καθ' εκάστου υποκειμένου ενός προς εκτέλεση ΕΕΣ, εξακολουθεί να ισχύει, έστω και υπό τα νέα αυτά δεδομένα, η γνωστή σχέση κανόνα-εξαίρεσης· δηλαδή το τεκμήριο σεβασμού των δικαιωμάτων του εκζητουμένου στη βάση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, τα οποία όμως είναι πλέον μαχητά και μπορεί να αμφισβητηθούν μέχρι την ανατροπή τους. Εξάλλου, η υψηλής συμβολικής αξίας θεώρηση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης ως μη δεδομένης αλλά επιδεκτικής ελέγχων είναι που την καθιστά και κατ' ουσίαν γνήσια, καθόσον μόνο ως τέτοια μπορεί να ευδοκιμήσει σε ένα πλαίσιο κανόνων και ελεγκτικών μηχανισμών, οι οποίοι δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ένδειξη δυσπιστίας, καχυποψίας και αποδοκιμασίας προς την κατ' άρθρο 2 ΣΕΕ δικαιοκρατικότητα μεταξύ αλλήλων των δικαιοκρατικών συστημάτων των Μελών, αλλά ως μέσο καλλιέργειας πραγματικών και αξιόπιστων εμπιστευτικών σχέσεων και ορθής απονομής ποινικής δικαιοσύνης¹⁰³.

Στην πραγματικότητα, το νεοεισαχθέν μοντέλο διπλού ελέγχου που εισάγεται με την επίμαχη απόφαση, ακριβώς επειδή προσθέτει, πέραν της γενικευμένης εκτίμησης περί συστημικών ελλείψεων κατά το πρότυπο της απόφασης του ΔΕΕ N.S. κ.λπ για τον χώρο του ασύλου, ένα επιπλέον στάδιο υποκειμενικής και εξατομικευμένης κρίσης κατά τις νομολογιακές επιταγές του ΕΔΔΑ¹⁰⁴, δημιουργεί αυστηρότερες συνολικά προϋποθέσεις και συνθήκες για το ενδεχόμενο ανατροπής του τεκμηρίου σεβασμού των ενωσιακών δικαιωμάτων του εκζητουμένου. Αυτό συμβαίνει δεδομένου ότι η δυνατότητα των αρμόδιων δικαστικών αρχών εκτέλεσης να φτάσουν στο δεύτερο σκέλος του τεστ και να εξετάσουν κατά πόσον οι συνθήκες κράτησης που επικρατούν σε ένα Μέλος δημιουργούν πραγματικό κίνδυνο απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης κατ' άρθρο 4 Χάρτη για τον συγκεκριμένο εκζητούμενο, προϋποθέτει πρώτα να έχει απαντηθεί καταφατικά και διαγνωσθεί στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους η ύπαρξη των συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών στο επίμαχο κράτος έκδοσης, καθιστώντας έτσι αυτές ως αναγκαίο και όχι απλώς επαρκή όρο για την in

---

¹⁰³ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκουλας, 2020), σελ. 234-238

¹⁰⁴ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης.11.2014 επί της υποθέσεως Tarakhel κατά Ελβετίας, Σκέψεις 104, 119-122, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 5ης.2.2015 επί της υποθέσεως A.M.E. κατά Ολλανδίας, Σκέψεις 36-37, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 9ης.7.2019 επί της υποθέσεως Romeo Castano κατά Βελγίου

concreto διάρρηξη της αμοιβαίας εμπιστοσύνης¹⁰⁵. Δύναται δε ένα ΕΕΣ να εκτελεστεί κανονικά, ακόμα και αν κατά το πρώτο επίπεδο ελέγχου έχουν εντοπιστεί συστημικές ελλείψεις στο κράτος έκδοσης, οι οποίες όμως εν τέλει δεν δημιουργούν πραγματικό κίνδυνο για τον οικείο εκζητούμενο, αλλά αντιθέτως, με βάση τις παρεχόμενες κατ' άρθρο 15 παρ.2 Απόφασης-Πλαίσιο απαιτούμενες πληροφορίες, εξασφαλίζεται από τις αρμόδιες αρχές έκδοσης η κράτηση του εκζητουμένου σε συνθήκες συμβατές με το άρθρο 4 Χάρτη¹⁰⁶ ή ακόμα και η δυνατότητά του να προσφύγει σε τυχόν προβλεπόμενες εθνικές διαδικασίες και ένδικα βοηθήματα για την εξασφάλιση την νομιμότητας των συνθηκών κράτησης¹⁰⁷. Μάλιστα, η προσθήκη του δεύτερου εξατομικευμένου κριτηρίου ελέγχου λειτουργεί εξισορροπητικά, προκειμένου η επιπλέον εγγύηση που παρέχεται σε καθ' εκάστη υπόθεση εκτέλεσης ενός ΕΕΣ με την κατάφαση της ύπαρξης πραγματικού κινδύνου για τον οικείο εκζητούμενο να μην επιτρέπει τη μετατροπή των Μελών με τις συστημικές ελλείψεις σε περιθωριοποιημένα και αποκλεισμένα από το υποσύστημα της ενωσιακής ποινικής συνεργασίας κράτη ως ήσσονος ποιότητας, γεγονός που θα συνέβαινε αν ο έλεγχος στηρίζονταν αποκλειστικά στο συστημικό κριτήριο.

Επιπλέον, ιδιαίτερης αξίας και για την συνέχεια της έρευνας κρίνεται ο χαρακτηρισμός από το ΔΕΕ της απαγόρευσης των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή ανάλογης μεταχείρισης του άρθρου 4 Χάρτη ως απόλυτης¹⁰⁸, καθώς είναι άρρηκτα συνυφασμένη με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ο οποίος κατοχυρώνεται στο άρθρο 1 του Χάρτη¹⁰⁹. Εξάλλου, η αντιμετώπιση της απαγόρευσης ως απόλυτης επιβεβαιώνεται τόσο από τον συνδυασμό των άρθρων 3 ΕΣΔΑ, αντίστοιχο του άρθρου 4 Χάρτη, και το 15 παρ.2 ΕΣΔΑ, το οποίο ρητώς ορίζει ως αδύνατη την οποιαδήποτε παρέκκλιση από το επίμαχο άρθρο¹¹⁰, όσο και την νομολογία της αυτής δικαιοταξίας ως προς τον παραδοσιακό θεσμό της έκδοσης, κατά την οποία, ακόμα και σε στάθμιση με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, η προστασία του άρθρου 3 ΕΣΔΑ είναι απόλυτη, ανεπιφύλακτη, ανεπίδεκτη περιορισμών και άξια μείζονος προστασίας, ώστε να απαγορεύεται η έκδοση όταν πιθανολογείται απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση και βασανιστήρια εις βάρος του εκζητουμένου¹¹¹. Σε αντίθεση, μάλιστα, με την αντιμετώπιση

¹⁰⁵ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκουλας, 2020), σελ. 262

¹⁰⁶ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 103

¹⁰⁷ Απόφαση του ΔΕΕ της 30ης.5.2013 επί της υποθέσεως 168/13, Jeremy F., Σκέψη 50

¹⁰⁸ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 85

¹⁰⁹ Απόφαση του ΔΕΕ της 12ης.6.2003 επί της υποθέσεως C-112/00, Schmidberger, Σκέψη 80

¹¹⁰ Ο.π., C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu, Σκ. 86

¹¹¹ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 28ης.9.2015 επί της υποθέσεως Bouyid κατά Βελγίου, Σκέψη 81, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 15ης.11.1996 επί της υποθέσεως Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Σκέψη 79, Απόφαση του ΕΔΔΑ

αυτή, ο ΓΕ Bot είχε προτείνει την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας ως κριτήριο που θα καθιστούσε δυνατή και θα συνέβαλε στην στάθμιση μεταξύ του απόλυτου δικαιώματος του άρθρου 4 και την ανάγκη διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξεως με την εκτέλεση ΕΕΣ σε βάρος εκζητουμένου που καταζητείται αξιόποινες πράξεις βαρύνουσας σημασίας, όπως π.χ. για τρομοκρατικές πράξεις ή για βιασμούς ανηλίκων, οπότε και θα δικαιολογούνταν η παράδοσή του, ενώ για ήσσονος βαρύτητας πράξεις θα απαξιωνόνταν ο μηχανισμός του ΕΕΣ¹¹². Τέλος, η θεώρηση της επίμαχης απαγόρευσης ως απόλυτης και η αδιαπραγμάτευτη προάσπισή της, σε αντιδιαστολή με τα σχετικά και επιδεκτικά περιορισμών για την εξυπηρέτηση υπέρτερων αναγκών δικαιώματα, όπως π.χ. τα υπερασπιστικά δικαιώματα που απορρέουν από το άρθρο 6 παρ.3 γ' ΕΣΔΑ και 48 Χάρτη ως ειδικότερη έκφανση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, ενδεχομένως να δικαιολογούν και την διαφορετική στάση που το ΔΕΕ ακολούθησε στην απόφαση Radu, όπου ακριβώς κρίθηκε το εν λόγω δικαίωμα, αν και η διάσταση αυτή μπορεί να αποδοθεί και στην ούτως ή άλλως επιφυλακτική του στάση σε πρώιμο νομολογιακό στάδιο αναφορικά με το ΕΕΣ.

2. Η ανάγκη διευκρινίσεων ως προς επιμέρους πτυχές των συνθηκών κράτησης μετά την Aranyosi/Caldararu: “M.L.” και “Dorobantu”.

2.1. Απόφαση “M.L.”. Μετά την απόφαση-ορόσημο Aranyosi/Caldararu ξεκίνησε δια της οδού των προδικαστικών ερωτημάτων από τα αιτούντα εθνικά δικαστήρια ένας δεύτερου επιπέδου συνεχής δικαστικός διάλογος μεταξύ αυτών και του ΔΕΕ, ο οποίος στοχεύει να αποσαφηνίσει το τοπίο αναφορικά με ζητήματα αφορώντα τις ειδικότερες αρμοδιότητες των αρχών εκτέλεσης κατά την διενέργεια του ανωτέρω ελέγχου, την έκταση αυτού και τις μερικότερες προϋποθέσεις συμβατότητας των συνθηκών κράτησης με τα θεμελιώδη ενωσιακά δικαιώματα¹¹³. Η απόφαση του ΔΕΕ M.L. της 25ης.7.2018 επί της υποθέσεως C-220/18 υπήρξε η πρώτη σημαντική απόφαση που εκδόθηκε προς αυτήν την κατεύθυνση. Συγκεκριμένα, κλήθηκε κατ' αρχάς να απαντήσει στο πρώτο ερώτημα εάν η πρόβλεψη ένδικου βοηθήματος στο πληττόμενο από διεγνωσμένες σε πρώτο επίπεδο ελέγχου συστημικές πλημμέλειες κράτος έκδοσης, εν προκειμένω την Ουγγαρία, που παρέχει στον εκζητούμενο τη δυνατότητα να αμφισβητήσει τη νομιμότητα των συνθηκών κράτησής του,

---

της 6ης.4.2000 επί της υποθέσεως Labita κατά Ιταλίας, Σκέψη 119, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 28ης.9.2015 επί της υποθέσεως Bouyid κατά Βελγίου, Σκέψη 81, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 3ης.7.2014 επί της υποθέσεως Georgia κατά Ρωσίας, Σκέψη 192

¹¹² Προτάσεις του ΓΕ Bot της 3ης.3.2016 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu Σκέψεις 135, 145, 149, 159-160

¹¹³ Mitsilegas, Modern Studies in European Law-EU Criminal Law, Hart Publishing 2022, page 230

μπορεί να παράσχει στο κράτος εκτέλεσης την ευχέρεια να αποκλείσει την ύπαρξη πραγματικού κινδύνου να υποστεί το πρόσωπο εις βάρος του οποίου έχει εκδοθεί ΕΕΣ με σκοπό την έκτιση στερητικής της ελευθερίας ποινής απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη, ώστε να προβεί στην παράδοση¹¹⁴. Επίσης, αναφορικά με το δεύτερο ερώτημα, το ΔΕΕ απεφάνθη για το εάν στο πλαίσιο του δεύτερου εξατομικευμένου επιπέδου ελέγχου οι αρχές εκτέλεσης υπέχουν την υποχρέωση να εξετάσουν τις υφιστάμενες συνθήκες κράτησης στο σύνολο των σωφρονιστικών καταστημάτων όπου ο εκζητούμενος θα μπορούσε δυνητικά να κρατηθεί, ακόμη και για περιορισμένη ή μεταβατική περίοδο, ή, εάν ο έλεγχος αυτός περιορίζεται αποκλειστικά στις υφιστάμενες συνθήκες κράτησης εντός του καταστήματος εκείνου στο οποίο είναι πιθανό, βάσει των πληροφοριών που η ως άνω αρχή διαθέτει, να κρατηθεί κατά κύριο λόγο το εν λόγω πρόσωπο.

Ως προς την πρόβλεψη του ένδικου βοηθήματος μεν, μολονότι το ΔΕΕ χαιρέτησε την δυνατότητα του σχετικού δικαστικού ελέγχου ως προς την νομιμότητα των συνθηκών κράτησης, θεωρώντας τον ως μία σημαντική εξέλιξη που μπορεί δώσει κίνητρο στις αρχές του κράτους έκδοσης να τις βελτιώσουν, δεν είναι δυνατόν αυτός να αποκλείσει εν τοις πράγμασι τον κίνδυνο να υποστεί ο εκζητούμενος, μετά την παράδοσή του, μεταχείριση απάνθρωπη και εξευτελιστική λόγω αυτών.¹¹⁵ Συνεπώς, ακόμα και αν αυτός ο έλεγχος μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά την εκτέλεση ενός ΕΕΣ, οι αρμόδιες αρχές εκτέλεσης δεν παύουν να υποχρεούνται να διενεργούν εξατομικευμένη εξέταση της καταστάσεως του καθ' εκάστου εκζητούμενου, προκειμένου να βεβαιώνονται ότι η σχετική με την παράδοση του προσώπου αυτού απόφασή τους δεν θα το εκθέσει σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί, λόγω των ως άνω συνθηκών κράτησης, μεταχείριση αντιβαίνουσα στο άρθρο 4 Χάρτη.¹¹⁶

Ως προς την έκταση των σωφρονιστικών καταστημάτων που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εξέτασης δε, το ΔΕΕ τονίζει κατ' αρχάς ότι η εφαρμογή από τις αρχές εκτέλεσης του άρθρου 15 παρ. 2 αποτελεί μία έσχατη λύση που ισχύει μόνο για τις εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν, δηλαδή, η δικαστική αρχή εκτελέσεως κρίνει ότι δεν διαθέτει όλα τα απαραίτητα τυπικά στοιχεία ώστε να εκδώσει επείγοντως την απόφασή της σχετικά με την εκτέλεση του ΕΕΣ και, συνεπώς, δεν μπορεί να αποτελέσει στήριγμα για την άντληση σε συστηματική βάση γενικών πληροφοριών σχετικά με τις γενικές συνθήκες κράτησης που ο εκζητούμενος ενδέχεται να αντιμετωπίσει, ειδικά από την στιγμή που είναι δυνατόν, κατά

---

¹¹⁴ Απόφαση του ΔΕΕ της 25ης.7.2018 επί της υποθέσεως C-220/18, M.L., Σκέψη 47

¹¹⁵ Ο.π., C-220/18, M.L., Σκ. 74

¹¹⁶ Ο.π., C-220/18, M.L., Σκ. 75,118

γενικό κανόνα, να κρατηθεί αυτός σε οποιοδήποτε σωφρονιστικό κατάστημα του κράτους έκδοσης, το οποίο πιθανόν κιόλας να μην έχει προσδιοριστεί κατά το στάδιο της εκτέλεσης του ΕΕΣ¹¹⁷. Κρίνεται, λοιπόν, αφενός μεν ως προδήλως υπερβολικό να εξεταστούν από τις αρχές εκτέλεσης οι συνθήκες κράτησης εντός του συνόλου των σωφρονιστικών καταστημάτων στα οποία ο συγκεκριμένος εκζητούμενος ενδέχεται να κρατηθεί, αφετέρου δε ως αντίθετο προς τα χαρακτηριστικά της αποτελεσματικότητας, ταχύτητας και πάταξης της ατιμωρισίας που φέρει ο μηχανισμός του ΕΕΣ, καθώς θα ήταν αδύνατο να διενεργηθεί τέτοιος έλεγχος εντός των προθεσμιών που τάσσει το άρθρο 17 της Απόφασης-Πλαίσιο¹¹⁸. Για τους λόγους αυτούς, η δικαστική αρχή εκτελέσεως υποχρεούται στη βάση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης να εξετάζει τις συνθήκες κράτησης μόνον εκείνων των σωφρονιστικών καταστημάτων όπου είναι πιθανόν, βάσει των πληροφοριών που η αρχή αυτή έχει εξασφαλίσει, να κρατηθεί το εν λόγω πρόσωπο, έστω και για περιορισμένη ή μεταβατική περίοδο, ενώ για τα υπόλοιπα, αρμόδια είναι τα δικαστήρια του κράτους έκδοσης, εφόσον συντρέχει περίπτωση, να κρατηθεί σε αυτά ο εκζητούμενος σε μεταγενέστερο χρόνο¹¹⁹. Μάλιστα, το ΔΕΕ υπογραμμίζει ότι οι παρεχόμενες από τις αρμόδιες αρχές του κράτους εκδόσεως του ΕΕΣ διαβεβαιώσεις ότι ο εκζητούμενος δεν θα υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, δεν επιτρέπεται κατ' αρχήν να μην ληφθούν υπόψη από το κράτος εκτέλεσης, αλλά θα πρέπει, με βάση την αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, επί των οποίων εδράζεται το σύστημα του ΕΕΣ, να μπορεί αυτό να στηριχθεί στη σχετική διαβεβαίωση, εκτός αν υφίσταται κάποιο συγκεκριμένο αντίθετο στοιχείο¹²⁰. Ακόμη, πληροφορίες παρασχεθείσες από μη δικαστική αρχή του κράτους έκδοσης, αλλά, π.χ. από εθνική εκτελεστική αρχή, όπως εν προκειμένω το ουγγρικό Υπουργείο Δικαιοσύνης, μπορούν ισότιμα να αξιολογηθούν, πάντως στο πλαίσιο μίας γενικότερης και σφαιρικής εκτίμησης του συνόλου των στοιχείων που έχουν παρασχεθεί στη δικαστική αρχή εκτελέσεως¹²¹, με ορατό, ωστόσο, και τον ενδεχόμενο κίνδυνο αναξιοπιστίας τους, λόγω έλλειψης συναφούς συστήματος ελέγχου¹²².

Τέλος, το ΔΕΕ στην απόφαση M.L. προβαίνει και σε μία ενδιαφέρουσα και εκτενή παραπομπή στην πλούσια νομολογία του ΕΔΔΑ¹²³, προκειμένου να υπομνήσει και

¹¹⁷ Ο.π., C-220/18, M.L., Σκ. 78-81

¹¹⁸ Ο.π., C-220/18, M.L., Σκ. 82-84

¹¹⁹ Ο.π., C-220/18, M.L., Σκ. 87, 118

¹²⁰ Ο.π., C-220/18, M.L., Σκ. 108-112

¹²¹ Ο.π., C-220/18, M.L., Σκ. 113-114

¹²² Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητούμενου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 231

¹²³ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 20ης.10.2016 επί της υποθέσεως *Muršić* κατά Κροατίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.4.2017 επί της υποθέσεως *Rezmiveš* κ.λπ. κατά Ρουμανίας

υιοθετήσει τα κριτήρια που έχουν διαμορφωθεί σε αυτήν την δικαιοταξία για την διαπίστωση του απάνθρωπου ή εξευτελιστικού χαρακτήρα των συνθηκών κράτησης που επικρατούν σε ένα σωφρονιστικό κατάστημα κατά παράβαση του άρθρου 3 ΕΣΔΑ, δεδομένου, μάλιστα, ότι στον χώρο του ενωσιακού δικαίου ούτε σχετικοί κανόνες υπάρχουν ούτε αντίστοιχη νομολογία¹²⁴. Αυτά συνίστανται, μεταξύ άλλων, στην αποτυχία διασφάλισης, τόσο συνθηκών κράτησης εξασφαλίζουσών τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της υγείας και της διαβίωσης του φυλακισμένου, όσο και εκτέλεσης του μέτρου χωρίς να προκαλείται στον ενδιαφερόμενο οδύνη και ένταση που να βαίνει πέραν του αναπόφευκτου και εγγενούς βαθμού ταλαιπωρίας, η οποία θα πρέπει να εμφανίζει έναν ελάχιστο βαθμό σοβαρότητας, εκτιμώμενο από όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, όπως τη διάρκεια της μεταχειρίσεως, η οποία και αν βραχεία δεν αποκλείει το ενδεχόμενο παραβίασης, τις σωματικές και πνευματικές της επιπτώσεις, καθώς και, σε ορισμένες περιπτώσεις, από το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος αλλά και την επιφάνεια του προσωπικού χώρου που διαθέτει ένας κρατούμενος, η οποία, αν είναι μικρότερη από 3 τετραγωνικά μέτρα εντός ομαδικού θαλάμου, δημιουργεί ισχυρό τεκμήριο παράβασης του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ.

2.2. Απόφαση “Dorobantu”. Κατά το ίδιο πρότυπο, η απόφαση του ΔΕΕ της 15ης.10.2019 Dorobantu επί της υποθέσεως C-128/18 προσδιόρισε εκτενέστερα, στο πλαίσιο των υποβληθέντων ερωτημάτων για την εκτέλεση ΕΕΣ εκδοθέντος από τις αρμόδιες ρουμανικές αρχές, αφενός το εύρος του εφαρμοστέου πλαισίου κριτηρίων και λοιπών επανορθωτικών μηχανισμών νομικής και οργανωτικής υφής για την κρίση ως προς την νομιμότητα και συμβατότητα με το άρθρο 4 Χάρτη των συνθηκών κράτησης, αφετέρου την έκταση και την ένταση του σχετικού εξατομικευμένου ελέγχου περί της επέλευσης πραγματικού από αυτές κινδύνου για τον οικείο εκζητούμενο βάσει των διαπιστωμένων από τις διαθέσιμες πληροφορίες σχετικών σοβαρών και αποδεδειγμένων λόγων, υπό το πρίσμα του άρθρου 1 παρ. 3 της Απόφασης-Πλαίσιο¹²⁵.

Αναφορικά με τα κριτήρια για την εκτίμηση των συνθηκών κράτησης, το ΔΕΕ, υπενθυμίζοντας ότι στο δίκαιο της Ένωσης δεν καθορίζονται ελάχιστοι κανόνες και, συνεπώς, σχετική αμιγώς ενωσιακή νομολογία ως προς το επίμαχο ζήτημα, βασίζεται εκ νέου, όπως και στην απόφαση M.L, στη νομολογία του ΕΔΔΑ¹²⁶ σχετικά με το άρθρο 3 της

¹²⁴ Ο.π., C-220/18 M.L., Σκ. 90-100

¹²⁵ Απόφαση του ΔΕΕ της 15ης.10.2019 επί της υποθέσεως C-128/18, Dorobantu., Σκέψεις 41-44

¹²⁶ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 20ης.10.2016 επί της υποθέσεως Muršić κατά Κροατίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 10ης.1.2012 επί της υποθέσεως Ananyev and others κατά Ρωσίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης.12.2012 επί της υποθέσεως Tzamalīs and others κατά Ελλάδος, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 28ης.2.2012 επί της υποθέσεως Samaras and others κατά Ελλάδος, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.9.2014 επί της υποθέσεως Logothetis and

ΕΣΔΑ, και συγκεκριμένα στην θεμελιώδη απόφαση Μuršić κατά Κροατίας, προκειμένου να εξετάσει τις ιδιαίτερες περιστάσεις αναφορικά με την απαιτούμενη ελάχιστη επιφάνεια του προσωπικού χώρου κράτησης ενός φυλακισμένου και τις υπόλοιπες συναφείς παροχές¹²⁷, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος παραβίασης της απαγόρευσης απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης. Έτσι, το ισχυρό τεκμήριο παραβίασης του άρθρου 3 ΕΣΔΑ λόγω του παρεχόμενου χώρου κράτησης επιφάνειας μικρότερης των 3 m² εντός ομαδικού θαλάμου, μπορεί να ανατραπεί κατ' αρχήν μόνο όταν, πρώτον, οι μειώσεις προσωπικού χώρου σε σχέση με αυτό είναι ήσσονος σημασίας, σύντομες και περιστασιακές, χωρίς, ωστόσο, η βραχεία διάρκεια της κράτησης να αποκλείει άνευ ετέρου το ενδεχόμενο παραβίασης, δεύτερον, συνδυάζονται με επαρκή ελευθερία κινήσεως εκτός του θαλάμου και με κατάλληλες εκτός θαλάμου δραστηριότητες και, τρίτον, το σωφρονιστικό κατάστημα παρέχει, εν γένει, αξιοπρεπείς συνθήκες κράτησης και ο ενδιαφερόμενος δεν υπόκειται στην επίδραση άλλων στοιχείων τα οποία θεωρούνται ως περιστάσεις που επιτείνουν τις κακές συνθήκες κράτησης¹²⁸. Στον υπολογισμό, μάλιστα, του προσωπικού χώρου συνυπολογίζεται ο χώρος που καταλαμβάνουν τα έπιπλα, αλλά όχι οι εγκαταστάσεις υγιεινής, με τη διευκρίνιση ότι οι κρατούμενοι πρέπει να διατηρούν τη δυνατότητα να κινούνται άνετα εντός του θαλάμου¹²⁹. Ακόμα, όμως, και αν ο χώρος πληροί τα ελάχιστα όρια από 3 έως 4 m², ή και αν ακόμα τα υπερβαίνει, συνεκτιμώνται ως κρίσιμες και άλλες ενδεχομένως αντίξοες συνθήκες κράτησης, όπως η έλλειψη πρόσβασης στον χώρο προαυλισμού ή στον φυσικό αέρα και φωτισμό, ο κακός εξαερισμός, η χαμηλή ή υπέρμετρα υψηλή θερμοκρασία στους χώρους, η έλλειψη ιδιωτικότητας στις τουαλέτες ή με κακές συνθήκες καθαριότητας και υγιεινής¹³⁰.

Ο διενεργούμενος δε από τις αρχές εκτέλεσης έλεγχος εξατομικευμένου επιπέδου, δεδομένου του απόλυτου χαρακτήρα της κατ' άρθρο 4 Χάρτη απαγόρευσης, όπως αυτό εξάλλου νοσηματοδοτείται κατ' άρθρο 52 παρ. 3 Χάρτη από το ελάχιστο παρεχόμενο επίπεδο προστασίας του άρθρου 3 ΕΣΔΑ και την σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, σκέψη την οποία είχε διατυπώσει το ΔΕΕ και στην υπόθεση M.L., δε θα μπορούσε να διασφαλίσει τον σεβασμό των οικείων άρθρων και την προστασία της συναφούς ανθρώπινης αξιοπρέπειας στην περίπτωση που η έκτασή του περιορίζονταν μόνο στις πρόδηλες πλημμέλειες των

---

others κατά Ελλάδος, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ης.5.2016 επί της υποθέσεως Varga and others κατά Ουγγαρίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 9ης.4.2010 επί της υποθέσεως Tomov and others κατά Ρωσίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 23ης.7.2020 επί της υποθέσεως Lautaru and Seed κατά Ελλάδος,

¹²⁷ Ο.π., C-128/18, Dorobantu., Σκ. 71

¹²⁸ Ο.π., C-128/18, Dorobantu., Σκ. 72-74

¹²⁹ Ο.π., C-128/18, Dorobantu., Σκ. 77

¹³⁰ Ο.π., C-128/18, Dorobantu., Σκ. 75-76

συνθηκών κράτησης του κράτους μέλους εκδόσεως του ΕΕΣ¹³¹. Επίσης, θα αντέβαινε στον απόλυτο χαρακτήρα της σχετικής απαγόρευσης ο οποιοσδήποτε περιορισμός του άρθρου 4 Χάρτη κατά την διαδικασία λήψης απόφασης για την παράδοση του εκζητουμένου με σταθμίσεις και εκτιμήσεις που αφορούν την αποτελεσματικότητα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις καθώς και τις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της αμοιβαίας αναγνωρίσεως¹³². Κατά τ'άλλα, το ΔΕΕ τονίζει εκ νέου τις θέσεις του, όπως στην απόφαση M.L., αναφορικά με την έκταση των σωφρονιστικών καταστημάτων τα οποία μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ελέγχου και τις δυνατότητες των αρχών εκτέλεσης ως προς την εκτίμηση των παρασχεθέντων διαβεβαιώσεων από τις δικαστικές ή μη αρχές έκδοσης¹³³, ενώ, απαντώντας στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, προσθέτει ότι η καθιέρωση μέτρων και ένδικων βοηθημάτων στο κράτος έκδοσης, όπως συστήματος εξωδικαστικής διαμεσολάβησης ή σύστασης δικαστηρίων εκτελέσεως ποινών για την ενίσχυση του ελέγχου των συνθηκών κράτησης, μπορεί μεν να ληφθεί υπόψη από τις αρχές εκτελέσεως κατά την γενικευμένη εκτίμηση των συνθηκών υπό τις οποίες προβλέπεται να κρατηθεί ο εκζητούμενος μετά την παράδοσή του, δεν είναι ικανή όμως να αποκλείσει από μόνη της τον σχετικό κίνδυνο να υποστεί αυτός μεταχείριση κατά παράβαση του άρθρου 4 Χάρτη¹³⁴.

3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα. Τόσο η απόφαση Aranyosi /Caldararu, όσο και οι διευκρινιστικές αυτής M.L. και Dorobantu κατάφεραν ένα πραγματικό πλήγμα στην θεώρηση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης ως αυτονόητης, μετατρέποντάς την σε ελεγχόμενη και επιχειρώντας να χαράξουν τις κατευθυντήριες αρχές για την λειτουργία του μηχανισμού του ΕΕΣ ως εργαλείου άμεσης επικοινωνίας μεταξύ των δικαστικών αρχών των Μελών προς όφελος της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων¹³⁵. Εξάλλου, η ίδια η απαγόρευση στάθμισης μεταξύ της απόλυτης απαγόρευσης του άρθρου 4 Χάρτη με τους σκοπούς που επιδιώκει ο μηχανισμός του ΕΕΣ χάριν της πρώτης και της ματαίωσης παράδοσης του εκζητουμένου, συνηγορεί από μόνη της υπέρ της σχετικής μεταστροφής του ΔΕΕ. Βεβαίως, η εξισορρόπηση αυτή μετριάζεται και σχετικοποιείται με έτερους τρόπους, ώστε να μην επέλθει πλήρης παράλυση του μηχανισμού, με την θέση δηλαδή περιορισμών στην ελεγκτική αρμοδιότητα των αρχών εκτέλεσης· αφενός, μεν, με την δυνατότητα διενέργειας ελέγχων μόνο επί συγκεκριμένων σωφρονιστικών καταστημάτων του κράτους έκδοσης και όχι του

¹³¹ Ο.π., C-128/18, Dorobantu., Σκ. 58-62

¹³² Ο.π., C-128/18, Dorobantu., Σκ. 82-84

¹³³ Ο.π., C-128/18, Dorobantu., Σκ. 58-69

¹³⁴ Ο.π., C-128/18, Dorobantu., Σκ. 80-81

¹³⁵ Καϊάφα-Γκιμπάντι, “Νομολογία του ΔΕΕ και ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης: βασικές κατευθύνσεις και σύγχρονες τάσεις” (Μέρος Β'), Α' Μελέτες-Γνωμοδοτήσεις, Ποινική Δικαιοσύνη 2019, σελ.161

συνόλου του συστήματος, εισάγοντας στην ουσία στο επίπεδο του εξατομικευμένου ελέγχου ενός είδους τεστ αναλογικότητας συμμορφούμενο και προς την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας¹³⁶, αφετέρου με την επαναφορά και την αυστηρή εφαρμογή των διδαγμάτων της απόφασης Melloni κατά την λήψη απόφασης περί παράδοσης του εκζητουμένου. Συγκεκριμένα, το ΔΕΕ στην απόφαση Dorobantu υπενθυμίζει την ακέραιη θέση του υπέρ της υπεροχής και αυτονομίας του ενωσιακού δικαίου υπογραμμίζοντας ότι, αν και τα κράτη μέλη εκτέλεσης έχουν τη δυνατότητα να προβλέπουν, για το δικό τους σωφρονιστικό σύστημα και συνθήκες κράτησης, ελάχιστες απαιτήσεις μείζονος προστασίας σε σχέση με αυτές που απορρέουν από το άρθρο 4 Χάρτη και το άρθρο 3 ΕΣΔΑ, δεν μπορούν να εξαρτήσουν την παράδοση του εκζητουμένου προς το κράτος μέλος εκδόσεως από την τήρηση των εθνικών τους διατάξεων, αλλά μόνο από την έστω ελάχιστονος προστασίας συμμόρφωση προς τις αντίστοιχες ενωσιακές διατάξεις, εξασφαλίζοντας καθ' αυτόν τον τρόπο την ομοιογένεια και ομοιομορφία του επιπέδου προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στον ενωσιακό χώρο¹³⁷. Το παράδοξο, βέβαια, είναι ότι, στον χώρο του ενωσιακού δικαίου δεν υφίσταται ούτε ένα ελάχιστο κανονιστικό πλαίσιο αναφορικά με τις προϋποθέσεις νομιμότητας των συνθηκών κράτησης στα Μέλη, όπως απεφάνθη το ΔΕΕ στην M.L. και Dorobantu, ώστε αβάσιμα γίνεται επίκληση, τόσο στην ανάγκη ομοιογένειας, όσο και την αναλογική εφαρμογή των διδαγμάτων της απόφασης Melloni, καθώς σε αυτήν προτάθηκε η σχετική ανάγκη με το σκεπτικό ότι στην ενωσιακή έννομη τάξη υπάρχει ήδη ένα ελάχιστο προστατευτικό πλαίσιο ως προς τους ερήμην καταδικασθέντες κατ' άρθρο 4α της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ. Παρ' όλα αυτά, περισσότερο προβληματική θα πρέπει να θεωρηθεί η μη παροχή ευχέρειας στις αρχές του κράτους εκτέλεσης να μην λάβουν υπόψη και αμφισβητήσουν, ακόμα και απορρίψουν, μία παρασχεθείσα από το κράτος έκδοσης διαβεβαίωση, εντείνοντας έτσι τον κίνδυνο επαναφοράς της “τυφλής” εμπιστοσύνης από την πίσω πόρτα στο πλαίσιο του δεύτερου επιπέδου του τεστ Aranyosi και παράκαμψης του ουσιαστικού ελέγχου των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου¹³⁸. Το σχετικό πρόβλημα ενισχύεται έτι περαιτέρω με την πρακτική κρατών μελών που αντιμετωπίζουν χρόνια ζητήματα αντίξων συνθηκών κράτησης στο σωφρονιστικό τους σύστημα να παρέχουν στις αρχές εκτέλεσης ανακριβείς διαβεβαιώσεις ή άλλες που αφορούν την κράτηση εκζητουμένων σε πληρούντα τις προϋποθέσεις της ΕΣΔΑ και Χάρτη ειδικά καταστήματα εκτέλεσης των ΕΕΣ, προκειμένου να καταφέρουν την εκτέλεση των εκδοθέντων από αυτά

¹³⁶ Mitsilegas, Modern Studies in European Law-EU Criminal Law, Hart Publishing 2022, page 233

¹³⁷ Ο.π., C-128/18, Dorobantu., Σκ. 79

¹³⁸ Mitsilegas, Modern Studies in European Law-EU Criminal Law, Hart Publishing 2022, page 234

ΕΕΣ, διαμορφώνοντας, όμως, έτσι ανισότητα μεταξύ αυτών και των κρατουμένων στα “κοινά” καταστήματα κράτησης¹³⁹. Σε κάθε, όμως, περίπτωση, η ανισότητα αυτή υφίσταται μέσω της διαδικασίας των διαβεβαιώσεων και δημιουργεί μία προνομιούχα κατηγορία κρατουμένων, δεδομένου ότι η εκζητούμενη δύναμη ΕΕΣ περιέρχονται σε μία ευνοϊκή για αυτούς κατάσταση να μπορούν να διαπραγματευτούν την ποιότητα σχετικά με την κράτησή τους, σε αντίθεση με καταδικασθέντες βάσει εθνικών ποινικών διαδικασιών, στους οποίους δεν παρέχεται η σχετική δυνατότητα¹⁴⁰.

---

¹³⁹ Καϊάφα-Γκμπάντι, “Νομολογία του ΔΕΕ και ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης: βασικές κατευθύνσεις και σύγχρονες τάσεις” (Μέρος Β’), Α’ Μελέτες-Γνωμοδοτήσεις, Ποινική Δικαιοσύνη 2019, σελ. 161

¹⁴⁰ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 263

**Κεφάλαιο τρίτο: Η επέκταση του τεστ Aranyosi επί παραβάσεως της αρχής κράτους
δικαίου και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη του εκζητουμένου κατ' άρθρο 47 εδ.β'
Χάρτη**

1. Η σταδιακά εξελισσόμενη νομολογία επί της προβληματικής

1.1. Είναι δυνατή η αναλογική εφαρμογή του διπλού τεστ για τα υπόλοιπα θεμελιώδη ενωσιακά δικαιώματα; Η καινοτομία των ανωτέρω αποφάσεων του ΔΕΕ ως προς την δυνατότητα διάρρηξης της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης στο πλαίσιο συνδρομής των “εξαιρετικών περιστάσεων” και της συνακόλουθης ματαίωσης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ περιορίστηκε στην ανάγκη προστασίας του θεμελιώδους δικαιώματος και απαγόρευσης σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση του εκζητουμένου· ωστόσο, δεν απέκλεισε ρητά την επέκταση της συγκεκριμένης ελεγκτικής διαδικασίας σε έτερα θεμελιώδη ενωσιακά δικαιώματά του. Σαφώς, ένα από τα βασικότερα επιχειρήματα του ΔΕΕ στην διάρθρωση του συλλογισμού του υπήρξε η αδιαπραγμάτευτη θέση του ότι το εν λόγω δικαίωμα, λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του και της άρρηκτης σύνδεσής του με την ανθρώπινη αξία, δεν μπορεί να περιοριστεί και να αποτελέσει αντικείμενο παραίτησης από τον δικαιούχο του στην οποιαδήποτε προσπάθεια να εξισορροπηθεί κατά κάποιον τρόπο με τους επιδιωκόμενους σκοπούς του μηχανισμού του ΕΕΣ. Ωστόσο, δεδομένου ότι το Δικαστήριο επιχείρησε την προσέγγιση αυτή σε όλες τις σχετικές αποφάσεις του δια της ερμηνείας του άρθρου 1 παρ. 3 Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, το οποίο επιτάσσει τον σεβασμό όλων των απορρεόντων από το άρθρο 6 ΣΕΕ δικαιωμάτων, χωρίς, όμως, ταυτόχρονα να την περιστελλει ρητώς και αποκλειστικά, άνευ ετέρου, στο κατ' άρθρο 4 Χάρτη ή εν γένει σε όσα είναι απόλυτα, όσο σημαντικό και αν είναι κρίθηκε στην πραγματικότητα για την νομολογία του το εν λόγω κριτήριο, δημιουργείται εύλογα ο προβληματισμός περί του αν, και σε καταφατική απάντηση, ποιά άλλα δικαιώματα, π.χ. το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή, τα δικαιώματα του παιδιού, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, τότε και υπό ποιες προϋποθέσεις μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ελέγχου και λόγο μη παράδοσης του οικείου εκζητουμένου σε περίπτωση παραβίασής τους¹⁴¹.

Η ανωτέρω προβληματική απέκτησε πρακτικό αντίκτυπο και ξεκίνησε ένα νέο κύκλο διαμόρφωσης εξειδικευμένων νομολογιακών κατευθύνσεων εκ μέρους του ΔΕΕ ως προς την

---

¹⁴¹ Prechal, Mutual Trust before the Court Of Justice of the European Union, European Papers, Vol. 2, 2017, No.1, page 88

δυνατότητα άρνησης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ λόγω παραβίασης του κατ' άρθρο 47 εδ. β' Χάρτη δικαιώματος σε δίκαιη δίκη και ειδικότερα στη βάση συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών αναφορικά με την επιμέρους έκφασή του περί δικαστικής ανεξαρτησίας, ενόψει μίας σειράς νομοθετικών αναδιαρθρώσεων που επήλθαν στο μισθολογικό, οργανωτικό, υπηρεσιακό και συνταξιοδοτικό καθεστώς των δικαστών στην Πορτογαλία και βασικώς την Πολωνία. Ειδικότερα, οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις οδήγησαν σε πρώτη φάση στην διαμόρφωση ρητής νομολογιακής θέσης του ΔΕΕ αμιγώς ως προς την προσβολή της δικαστικής ανεξαρτησίας των επίμαχων δικαστών κατά την άσκηση των εθνικών τους αρμοδιοτήτων και την ανάγκη διαφύλαξης της αρχής του κράτους δικαίου. Ύστερα, όμως, το Δικαστήριο εκλήθη να αποφανθεί επί τούτου, κατά πόσον δηλαδή η συγκεκριμένη υφιστάμενη κατάσταση συνταγματικής οπισθοδρόμησης μπορεί να οδηγήσει στην ανατροπή του τεκμηρίου σεβασμού των αρχών και δικαιωμάτων της ενωσιακής δημόσιας τάξης κατ' άρθρα 2 και 6 ΣΕΕ μέχρι την δημιουργία σχετικής υποχρέωσης των Μελών να αρνηθούν την ενωσιακή ποινική συνεργασία και την συνακόλουθη παράδοση ενός εκζητουμένου, με την πολυαναμενόμενη πρώτη σχετική απόφαση L.M. ως προς το ΕΕΣ να εγείρει πολύπλευρες αντιδράσεις, αφού εκλήθη να επιτύχει έναν αναμφίβολα δύσκολο συμβιβασμό, αναπόφευκτα αμφιλεγόμενο, πετυχαίνοντας, ωστόσο, να στείλει κρίσιμα μηνύματα και να υπογραμμίσει τις “κόκκινες γραμμές” του ευρωπαϊκού συνταγματισμού, χωρίς, βέβαια, να καταδικάσει επί τούτου τις συγκεκριμένες επελθούσες μεταβολές.¹⁴²

Ιστορικά, οι σχετικές παρεμβάσεις που επήλθαν στο δικαιοσύνη σύστημα της Πολωνίας προκάλεσαν σταδιακά, πέραν πολιτικών κινήσεων εκ μέρους της ΕΕ, τόσο με την έκδοση Σύστασης¹⁴³, όσο και με την ενεργοποίηση για πρώτη φορά στις 20.12.2017 του άρθρου 7 παρ. 1 ΣΕΕ σε βάρος της Πολωνίας με υποβολή αιτιολογημένης πρότασης για την διαπίστωση κινδύνου σοβαρής συστηματικής παραβίασης της κατ' άρθρο 2 ΣΕΕ αξίας του κράτους δικαίου σε αυτήν, δικαστικές ενέργειες, εκκινώντας με την υποβολή εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δύο προσφυγών ενώπιον του ΔΕΕ κατ' άρθρο 258 ΣΛΕΕ και την έκδοση αντίστοιχων αποφάσεων¹⁴⁴ και τελευταία την εκκρεμή έως σήμερα υποβολή ίδιας προσφυγής στις 15.2.2023 για παραβιάσεις του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου¹⁴⁵.

---

¹⁴² Bonelli, *Defending Checks and Balances in EU Member States: Taking Stock of Europe's Actions - Intermezzo in the Rule of Law Play: The Court of Justice's LM Case* (Berlin: Springer Link 2021), Vol.298, page 456

¹⁴³ European Commission Recommendation of 26.7.2017 regarding the rule of law in Poland complementary to Commission Recommendations (EU) 2016/1374 and (EU) 2017/146, Brussels, 26.7.2017 C(2017) 5320 final

¹⁴⁴ Απόφαση του ΔΕΕ της 24ης.6.2019 επί της υποθέσεως C-619/18, *European Commission v Republic of Poland (Independence of the Supreme Court)*, Απόφαση του ΔΕΕ της 5ης.11.2019 επί της υποθέσεως C-192/18, *European Commission v Republic of Poland (Independence of ordinary courts)*

¹⁴⁵ Προσφυγή κατ' άρθρο 258 ΣΛΕΕ, C-448/23, Επιτροπή κατά Πολωνίας

Σε αυτές διατυπώθηκαν, στη βάση του ίδιου συλλογισμού με την πρώτη εκδοθείσα απόφαση του ΔΕΕ (ASJP)¹⁴⁶ επί προδικαστικού ερωτήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου της Πορτογαλίας, κρίσιμες θέσεις αναφορικά με την ανάγκη εξασφάλισης και προστασίας της κατ' άρθρο 19 παρ.1 εδ.β' ΣΕΕ αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και της συναφούς δικαστικής ανεξαρτησίας στα εθνικά συστήματα δικαιοσύνης των Μελών ως γενικής αρχής του ενωσιακού δικαίου, που εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης και που λειτουργούν ταυτόχρονα ως ενωσιακά δικαστικά συστήματα. Η θεμελίωση, πάντως, στις αποφάσεις αυτές της ενδιαφερόμενης προστασίας της δικαστικής ανεξαρτησίας στη νομική βάση του άρθρου 19 παρ.1 εδ.β' ΣΕΕ και όχι του άρθρου 47 εδ. β' Χάρτη δεν έχει ιδιαίτερη αξία για την συνακόλουθη έρευνα αναφορικά με τους περιορισμούς που μπορεί να θέσει στην εκτέλεση ενός ΕΕΣ, παρά επιχειρήθηκε ορθώς από το ΔΕΕ για να ξεπεράσει άλλου είδους δυσχέρειες· συγκεκριμένα, βασική δυσχέρεια υπήρξε το δεδομένο ότι οι συντελεσθείσες νομοθετικές παρεμβάσεις στην Πορτογαλία και Πολωνία αποτελούν ενάσκηση εθνικής κρατικής εξουσίας, και όχι εφαρμογή ή ερμηνεία ενωσιακού δικαίου που κατ' άρθρο 51 παρ. 1 Χάρτη θα επέτρεπαν την εφαρμογή των λοιπών του Χάρτη διατάξεων, όπως το άρθρο 47 αυτού, ενώ, από την άλλη, η θεμελίωση στο επίμαχο άρθρο 19 της ΣΕΕ, ως κεντρικής συνιστώσας της ενωσιακής γενικής αρχής κράτους δικαίου του άρθρου 6 ΣΕΕ, δεσμεύει σε κάθε περίπτωση τα Μέλη, είτε απλώς εφαρμόζουν είτε εν συνόλω διέπονται από το ενωσιακό δίκαιο, λόγω της δέσμευσής τους από αυτό¹⁴⁷.

1.2. Η διεύρυνση της προστασίας των ενωσιακών δικαιωμάτων στην έκφανση της δικαστικής ανεξαρτησίας με την θεμελιώδη απόφαση “L.M”. Την δυνατότητα των δικαστικών αρχών εκτέλεσης ενός Μέλους να προβαίνουν, αφενός στη βάση των προστατευτικών εγγυήσεων του άρθρου 1 παρ. 3 της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ και, αφετέρου δεδομένων των διαθέσιμων σε αυτές στοιχείων περί συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών αναφορικά με την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας του κράτους μέλους έκδοσης του επίμαχου προς άσκηση διώξεων ΕΕΣ, σε έλεγχο, και υπό ποιές προϋποθέσεις, αναφορικά με το εάν συντρέχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι για να θεωρηθεί ότι ο ενδιαφερόμενος εκζητούμενος θα διατρέξει πραγματικό κίνδυνο προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη κατ' άρθρο 47 εδ' β. Χάρτη, πραγματεύεται για πρώτη φορά το ΔΕΕ με την απόφασή του L.M. της 25ης.7.2018 επί της υποθέσεως C-216/18. Το ΔΕΕ,

¹⁴⁶ Απόφαση του ΔΕΕ της 27ης.2.2018 επί της υποθέσεως C-64/19, Associação Sindical dos Juizes Portugueses

¹⁴⁷ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 277-279

εξετάζοντας την εν λόγω δυνατότητα, δεν υιοθέτησε μία άνευ προηγουμένου διαδικασία ως προς τον σχετικό έλεγχο, παρά προτίμησε να ακολουθήσει, μάλλον εκ του ασφαλούς, την πεπατημένη της απόφασης Aranyosi/Caldararu σχετικά με το τεστ του διττού ελέγχου, στο οποίο βασίστηκε και το αιτούν Ανώτατο Δικαστήριο της Ιρλανδίας κατά την υποβολή των προδικαστικών ερωτημάτων του, και το οποίο, ωστόσο, φαίνεται μεν να ενισχύει για πρώτη φορά την προστασία του εκζητουμένου με την συμπερίληψη της προσβολής έτερου θεμελιώδους δικαιώματος ως δυνητικού λόγου άρνησης παράδοσής του, αλλά εμπλουτίζεται δε με επιπρόσθετα κριτήρια και προϋποθέσεις στο δεύτερο εξατομικευμένο επίπεδο ελέγχου που φαίνεται να δυσχεραίνουν και περιορίζουν τις δυνητικές περιπτώσεις άρνησης της σχετικής εκτέλεσης και να το αμφισβητούν¹⁴⁸.

Ειδικότερα, το ΔΕΕ υπενθυμίζει κατ' αρχάς, τόσο την λειτουργία της ρήτρας την ενωσιακής δημόσιας τάξης κατ' άρθρο 1 παρ. 3 Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ στην απόφαση Aranyosi/Caldararu, όσο και τον απόλυτο χαρακτήρα του προστατευόμενου σε αυτήν άρθρου 4 Χάρτη, ως στοιχείων υπαγόμενων στις ήδη εξετασθείσες και χρήζουσες αυστηρής ερμηνείας "εξαιρετικές περιστάσεις" και δυνάμενων να διαρρήξουν, εφόσον συντρέχουν, τον κανόνα της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των Μελών και αναγνώρισης των ποινικών δικαστικών τους αποφάσεων κατά την υλοποίηση της ενωσιακής ποινικής συνεργασίας μέσω του μηχανισμού του ΕΕΣ, μέχρι, μάλιστα, και τη διακοπής αυτής¹⁴⁹. Εξετάζοντας, λοιπόν, αν η ίδια διαδικασία άρνησης μπορεί να λειτουργήσει και όταν υπάρχει πραγματικός κίνδυνος προσβολής του δικαιώματος του ενδιαφερόμενου εκζητουμένου σε ανεξάρτητο δικαστήριο και, ως εκ τούτου, προσβολής του ενωσιακού δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη κατ' άρθρο 47 εδ.β' Χάρτη, το Δικαστήριο υπογραμμίζει την απαίτηση της σχετικής ανεξαρτησίας ως ουσιώδους στοιχείου του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, το οποίο με τη σειρά του αποτελεί κεφαλαιώδους σημασίας δικαίωμα, λειτουργώντας εγγυητικά, τόσο για την προστασία του συνόλου των ενωσιακών δικαιωμάτων κατ' άρθρο 6 ΣΕΕ, όσο για την προάσπιση των κοινών αξιών των Μελών που μνημονεύονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, ιδίως δε της αξίας του κράτους δικαίου¹⁵⁰. Η τελευταία, μάλιστα, συγκεκριμενοποιείται στο άρθρο 19 ΣΕΕ ως συνιστώσα την αρμοδιότητα αλλά και υποχρέωση, τόσο των εθνικών, όσο και του Δικαστηρίου για την προάσπιση της πλήρους εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης και των διατάξεών του στο σύνολο των Μελών, της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο αυτό αλλά και της δυνατότητας

¹⁴⁸ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκουλας, 2020), σελ. 284-287

¹⁴⁹ Ο.π., C-216/18, L.M., Σκ. 41-45

¹⁵⁰ Ο.π., C-216/18, L.M., Σκ. 46-48

αποτελεσματικής δικαστικής αμφισβήτησης και ελέγχου της νομιμότητας κάθε αποφάσεως ή άλλης εθνικής ρυθμίσεως σχετικής με την έναντι αυτών εφαρμογή μίας ενωσιακής πράξης· όλα αυτά, όπως το ΔΕΕ απεφάνθη και στην προηγηθείσα απόφαση ASJP, αποτελούν στοιχεία άρρηκτα συνυφασμένα με το κράτος δικαίου¹⁵¹. Προκειμένου, επομένως, να επιτευχθεί η απαιτούμενη αποτελεσματικότητα της δικαστικής προστασίας και του δικαιώματος σε πραγματική προσφυγή, τα Μέλη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν ότι τα όργανα που εντάσσονται, ως «δικαστήρια», υπό την αυτοτελή έννοια ενωσιακού δικαίου, στο εθνικό δικαστικό σύστημα στους διεπόμενους από το ενωσιακό δίκαιο τομείς, ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της πρωταρχικής και κεφαλαιώδους σημασίας αρχής της ανεξαρτησίας κατ' άρθρο 47 εδ.β' Χάρτη, ειδικά στις επιμέρους πτυχές στις οποίες αυτή συνίσταται κατά το ΔΕΕ, με τα χαρακτηριστικά που αυτό της προσδίδει αλλά και τις διάφορες εγγυήσεις που έχει διαχρονικά αποφανθεί ότι πρέπει να την περιβάλλουν¹⁵², και η οποία θα πρέπει σε ενωσιακό επίπεδο να διαπνέει τόσο τον μηχανισμό προδικαστικής παραπομπής κατ' άρθρο 267 ΣΛΕΕ, όσο και τις δικαστικές αρχές έκδοσης και εκτέλεσης ενός ΕΕΣ κατά την λειτουργία του σχετικού μηχανισμού, οι αποφάσεις των οποίων οφείλουν να περιβάλλονται συνολικά από τις εγγυήσεις που απορρέουν από τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις θεμελιώδεις νομικές αρχές των άρθρων 2 και 6 ΣΕΕ¹⁵³.

Ενώ, λοιπόν, όπως επανειλημμένα έχει αποφανθεί το ΔΕΕ, ο αυξημένος βαθμός εμπιστοσύνης επιτάσσει ότι τα ποινικά δικαστήρια των Μελών, που οφείλουν να ασκήσουν ποινική δίωξη ή να επιβάλλουν ποινή ή μέτρο ασφαλείας στερητικά της ελευθερίας, καθώς και να διεξαγάγουν την κατ' ουσίαν ποινική διαδικασία μετά την εκτέλεση ΕΕΣ, κατ' αρχήν πληρούν τις προδιαγραφές αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας, η ύπαρξη πραγματικού κινδύνου να υποστεί ο εκζητούμενος στο κράτος έκδοσης παραβίαση των ανωτέρω δικαιωμάτων και άρα της ουσίας του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη λόγω διεγνωσμένων συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών που αφορούν την ανεξαρτησία του δικαστικού συστήματος του κράτους αυτού, επιτρέπει στη δικαστική αρχή εκτελέσεως να ελέγξει και ενδεχομένως να αποφασίσει εξαιρετικώς την άρνηση εκτελέσεως ΕΕΣ βάσει της ρήτρας του άρθρου 1 παρ. 3.¹⁵⁴ Κατά το πρότυπο, συνεπώς, του διπλού ελέγχου που καθιέρωσε το ΔΕΕ με την απόφαση Aranyosi/Caldararu, στο πρώτο συστημικό στάδιο θα πρέπει να αξιολογείται από το κράτος εκτέλεσης, βάσει αντικειμενικών,

¹⁵¹ Ο.π., C-216/18, L.M., Σκ. 49-51

¹⁵² Ο.π., C-216/18, L.M., Σκ. 63-67, Απόφαση του ΔΕΕ της 19ης.9.2006 επί της υποθέσεως C-506/04, Wilson, Σκέψη 52, Απόφαση του ΔΕΕ της 9ης.10.2014 επί της υποθέσεως C-222/13, TDC, Σκέψη 32, Απόφαση του ΔΕΕ 27ης.2.2018 επί της υποθέσεως C-64/19, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, Σκέψεις 44-45

¹⁵³ Ο.π., C-216/18, L.M., Σκ. 52-56

¹⁵⁴ Ο.π., C-216/18, L.M., Σκ. 58-60, 80

αξιόπιστων, συγκεκριμένων και δεόντως επικαιροποιημένων στοιχείων σχετικών με τη λειτουργία του δικαστικού συστήματος στο κράτος έκδοσης, όπως στην προκειμένη υπόθεση η κρινόμενη ως κρίσιμη αποδεικτικά κατά το ΔΕΕ προηγηθείσα αιτιολογημένη πρόταση της Επιτροπής κατ' άρθρο 7 παρ.1 ΣΕΕ αναφορικά με το κράτος δικαίου στην Πολωνία, η ύπαρξη του σχετικού πραγματικού κινδύνου προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη λόγω των συναφών συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών του που συνδέονται με την έλλειψη δικαστικής ανεξαρτησίας¹⁵⁵. Η κατάφαση του κινδύνου αυτού οδηγεί, σε δεύτερο, εξατομικευμένο επίπεδο, στην εξέταση, κατά τρόπο συγκεκριμένο και ακριβή, εάν, αφενός οι ανωτέρω διεγνωσμένες πλημμέλειες, και σε ποιόν βαθμό, ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο στα συγκεκριμένα δικαστήρια του κράτους έκδοσης που είναι αρμόδια για τις διαδικασίες στις οποίες θα υποβληθεί το οικείο εκζητούμενο πρόσωπο, ιδίως εφόσον πρόκειται να παραδοθεί προς άσκηση ποινικής δίωξης, και αφετέρου εάν, υπό τις περιστάσεις της εξεταζόμενης περιπτώσεως, συντρέχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι για να θεωρηθεί ότι, μετά την παράδοση του στο κράτος έκδοσης του ΕΕΣ, αυτός θα διατρέξει τέτοιο κίνδυνο, δεδομένων των διαβιβασμένων από τις αρχές έκδοσης στις εκτέλεσης αποδεικτικών στοιχείων που κατατείνουν στην ύπαρξη των επίμαχων πλημμελειών, των πρόσθετων στοιχείων που ο ενδιαφερόμενος προσκομίζει, αλλά και συνεκτιμώμενων, για την διάγνωση της έντασης και της ποιότητας του κινδύνου που αυτές ενδέχεται να επιφέρουν, έτερων στοιχείων, τα οποία δεν είχαν εισαχθεί με την απόφαση Aranyosi/Caldararu, όπως η προσωπική του κατάσταση, η φύση του αδικήματος για το οποίο διώκεται, καθώς και το πραγματικό πλαίσιο που αποτέλεσε τη βάση για την έκδοση ΕΕΣ¹⁵⁶. Ο εξατομικευμένος έλεγχος αυτός, τέλος, στηρίζεται, όπως είναι ήδη γνωστό, στην κατά το πρότυπο της Aranyosi/Caldararu ανταλλαγή συμπληρωματικών πληροφοριών και την κατ' άρθρο 15 παρ.2 Απόφασης-Πλαίσιο συναφή υποχρέωση πλέον της αρχής εκτέλεσης να ζητάει από την αντίστοιχη εκδούσα οποιεσδήποτε κρίνει αναγκαίες για την αξιολόγηση της υπάρξεως τέτοιου κινδύνου. Αν, ωστόσο, οι παρασχεθείσες διαβεβαιώσεις και στοιχεία δεν πείθουν την αρχή εκτέλεσης αναφορικά με την ανυπαρξία πραγματικού κινδύνου προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος του συγκεκριμένου εκζητουμένου σε ανεξάρτητο δικαστήριο και, κατά συνέπεια, της ουσίας του θεμελιώδους δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη, αυτή οφείλει να μην τις λάβει υπόψη και να μην εκτελέσει το επίμαχο ΕΕΣ¹⁵⁷.

---

¹⁵⁵ Ο.π., C-216/18, L.M., Σκ. 61

¹⁵⁶ Ο.π., C-216/18, L.M., Σκ. 68, 74-75

¹⁵⁷ Ο.π., C-216/18, L.M., Σκ. 76-78

Σημαντική σημείωση του ΔΕΕ στην εξεταζόμενη υπόθεση, αλλά και για κάθε αντίστοιχη περίπτωση, αποτελεί το ότι δεν θεμελιώνεται κώλυμα στον σχετικό από τις αρχές εκτέλεσης διττό έλεγχο από το γεγονός ότι έχει υποβληθεί και εκκρεμεί σε βάρος του κράτους έκδοσης η αιτιολογημένη πρόταση από την Επιτροπή κατά την διαδικασία του άρθρου 7 ΣΕΕ. Αντιθέτως, όπως προκύπτει από την ίδια Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ¹⁵⁸, η δικαστική αρχή εκτελέσεως υποχρεούται να αρνηθεί αυτομάτως την εκτέλεση κάθε ΕΕΣ από το κράτος έκδοσης σε βάρος του οποίου έχει κινηθεί η σχετική διαδικασία, χωρίς να πρέπει να προβεί σε οποιαδήποτε συγκεκριμένη εκτίμηση περί του αν ο εκζητούμενος θα διατρέξει πραγματικό κίνδυνο προσβολής της ουσίας του θεμελιώδους δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη, μόνον αν υπάρχει εκδοθείσα απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, και όχι απλώς σχετική εκκρεμής διαδικασία, με την οποία διαπιστώνεται κατ' άρθρο 7 παρ. 2 ΣΕΕ η σοβαρή και διαρκής παραβίαση σε αυτό των αρχών του άρθρου 2 ΣΕΕ, όπως αυτές που αφορούν το κράτος δικαίου, και αναστέλλεται βάσει της απόφασης αυτής η συνολική εφαρμογή του μηχανισμού του ΕΕΣ ως προς το συγκεκριμένο Μέλος, σύμφωνα με τις κατά παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου συνέπειες¹⁵⁹.

1.3. Κρίσιμες προβληματικές αναφορικά με τα πορίσματα της “L.M” και τα κοινά σημεία με την “Aranyosi/Caldararu”. Η απόφαση L.M. πέτυχε μεν την επέκταση της δυνατότητας προστασίας του εκζητουμένου σε ένα διαφορετικό δικαίωμα απ' ότι στη μέχρι τότε νομολογία, εφαρμόζοντας την ίδια διττή ελεγκτική διαδικασία που καθιερώθηκε με την απόφαση Aranyosi/Caldararu και αποδεικνύοντας ότι οι διατάξεις για τα δικαιώματα θεωρούνται προοδευτικά ως πιο ισχυροί κανόνες και εν τοις πράγμασι πλέον προστατεύονται ως κεντρική συνιστώσα με ισότιμη συνταγματικώς κατεύθυνση με τις υπόλοιπες πρωτογενείς επιδιώξεις του ενωσιακού χώρου¹⁶⁰. Επικεντρώθηκε, ωστόσο, εκ νέου, αφενός στη διαφύλαξή του από συστημικής φύσεως απειλές, αφετέρου ως προς ένα αδιαπραγμάτευτο και ανεπίδεκτο σταθμίσεων κεκτημένο δικαίωμα που σχεδόν μετουσιώνει μία ολόκληρη δικαιοκή κατά το άρθρο 2 ΣΕΕ αξία. Το ΔΕΕ υπογράμμισε το ουσιώδες της αρχής της ανεξαρτησίας των δικαστών για την προστασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη συνολικά ως εγγύησης για το σύνολο των ενωσιακών δικαιωμάτων και αρχών. Στηρίχθηκε, λοιπόν, κατ' αναλογία με τον απόλυτο χαρακτήρα του άρθρου 4 Χάρτη για την απαγόρευση της απάνθρωπης και

¹⁵⁸ Σημείο 10 Προοιμίου της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

¹⁵⁹ Ο.π., C-216/18, L.M., Σκ. 69-72

¹⁶⁰ Xanthopoulou, The European Arrest Warrant in a context of distrust: Is the Court taking rights seriously?, European Law Journal, 2022, Volume 28, pages 218-233

εξουτελιστικής μεταχείρισης, στην ανεξαρτησία των δικαστών ως βασικό περιεχόμενο και σκληρό και ανεπίδεκτο περιορισμών πυρήνα της δίκαιης δίκης, χωρίς μεν να την ανακηρύσσει ρητώς ως απόλυτη, σε αντιδιαστολή, όμως, προς τις υπόλοιπες πτυχές του πολυδιάστατου αυτού δικαιώματος, προκειμένου εν τέλει να την υπαγάγει στις αυστηρώς ερμηνευόμενες “εξαιρετικές περιστάσεις”, που κατά την Γνωμοδότηση 2/13 και έπειτα, επιτρέπουν την ανατροπή της κατ’ αρχήν τεκμαρτής αμοιβαίας εμπιστοσύνης και την συνακόλουθη αναβολή ή διακοπή της ενωσιακής ποινικής συνεργασίας και της παράδοσης του εκζητουμένου. Συνεπώς, το βασικό περιεχόμενο και πυρήνας ενός δικαιώματος, όπως αυτός της δικαστικής ανεξαρτησίας, δεν δύναται να τεθεί κατ’ άρθρο 52 παρ.1 Χάρτη υπό την αρχή της αναλογικότητας και να εξισορροπηθεί με οποιονδήποτε σκοπό, όπως αυτούς της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, δηλαδή την πάταξη της εγκληματικότητας και ατιμωρησίας και την εγγύτερη προσέγγιση των ενωσιακών ποινικών διαδικασιών. Εξάλλου, δε θα μπορούσαν και όλες οι παραβιάσεις των επιμέρους πτυχών του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, όπως των διατάξεων για την αυτοπρόσωπη παρουσία και τα υπερασπιστικά δικαιώματα, να θεμελιώσουν εμμέσως την δυνατότητα άρνησης ενός ΕΕΣ, όπως πράγματι συνέβη και στις αποφάσεις Radu και Melloni, δεδομένου ότι ούτε τον απαιτούμενο “εξαιρετικό” χαρακτήρα εμφανίζουν, αφού καταγράφονται με αρκετά εντονότερη συχνότητα σε σύγκριση με παραβιάσεις άλλων δικαιωμάτων, αλλά ούτε οι πτυχές αυτές διαθέτουν ανεπίδεκτο παραιτήσεως χαρακτήρα, σύμφωνα με την νομολογία του ΕΔΔΑ, ώστε ο ενδελεχής έλεγχος όλων αυτών κατά την εκτέλεση ενός ΕΕΣ να οδηγούσε σε μία χρονοβόρα διαδικασία που θα παρέλυε τον σχετικό μηχανισμό συνολικά¹⁶¹.

Επιπλέον, αναφορικά με τους όρους ελέγχου στα δύο επιμέρους επίπεδα του τεστ, το συστημικό και το εξατομικευμένο, ενώ επί της ουσίας το Δικαστήριο και ο Γενικός Εισαγγελέας Tanchen κατέληξαν σε παρόμοια συμπεράσματα, η συνολική τους προσέγγιση φαίνεται να μην είναι ταυτόσημη¹⁶². Ειδικότερα, αυτή η διάσταση θέσεων συνίσταται σε δύο επιμέρους πτυχές· πρώτον, ο ΓΕ στις προτάσεις του αποστασιοποιήθηκε από την προσέγγιση του Δικαστηρίου σχετικά με την ανάγκη καθολικής προστασίας του ουσιώδους πυρήνα της δικαστικής ανεξαρτησίας, συμφωνώντας μεν επί της ουσίας με το ΔΕΕ ότι το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη δεν έχει απόλυτο χαρακτήρα, υιοθετώντας, όμως, δε ως προς την πτυχή της δικαστικής ανεξαρτησίας το σκεπτικό της προϋπάρχουσας σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ,

¹⁶¹ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 271

¹⁶² Bonelli, *Defending Checks and Balances in EU Member States: Taking Stock of Europe’s Actions - Intermezzo in the Rule of Law Play: The Court of Justice’s LM Case* (Berlin: Springer Link 2021) Vol.298, page 459

με κυριότερη την θεμελιώδη απόφαση Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 7ης.7.1989¹⁶³, δηλαδή το κριτήριο της “κατάφωρης στέρησης δικαστικής προστασίας”, η οποία υπερβαίνει τις απλές παρατυπίες ή ελλείψεις εγγυήσεων στη δίκη και καταργεί τον δίκαιο χαρακτήρα της, είναι τόσο σοβαρή ώστε να συνεπάγεται την αναίρεση, ακόμη και την κατάργηση της ουσίας του προστατευόμενου δικαιώματος, και μάλιστα του βασικού περιεχομένου του, και όχι της οποιασδήποτε παραβίασης που μπορεί να οδηγήσει στην ύπαρξη απλού πραγματικού κινδύνου¹⁶⁴. δεύτερον, στο επίπεδο του εξατομικευμένου ελέγχου, ο ΓΕ πρότεινε στην ουσία μία επιπλέον ενδελεχή διττή εκτίμηση, στην οποία ελέγχεται μεν, όπως γνωρίζουμε από την Aranyosi/Caldararu, η δημιουργία πραγματικού κινδύνου για τον οικείο εκζητούμενο λόγω των διεγνωσμένων πλημμελειών, αλλά προηγουμένως εκτιμάται και η πιθανότητα ο συγκεκριμένος εκζητούμενος, ακόμα και αν στην Πολωνία υφίσταται διεγνωσμένος πραγματικός κίνδυνος κατάφωρης στέρησης δικαστικής προστασίας λόγω των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων του δικαστικού συστήματος, να αχθεί ενώπιον συγκεκριμένων δικαστικών αρχών που διατηρούν την ικανότητα να διεξάγουν δίκη με την αναγκαία ανεξαρτησία ώστε να διασφαλίζεται εν τέλει ο σεβασμός του θεμελιώδους δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 εδ. β’ Χάρτη¹⁶⁵, ενισχύοντας το επιχείρημά του και με νομολογία του ΕΔΔΑ¹⁶⁶ και δημιουργώντας έτσι στην ουσία ένα είδος τριπλού ελέγχου¹⁶⁷. Ενώ η εν γένει θέσπιση της δεύτερης βαθμίδας ελέγχου έχει επικριθεί, όταν πρόκειται για παραβίαση του δικαιώματος 47 εδ.β’ Χάρτη¹⁶⁸, με το σκεπτικό ότι η διεγνωσμένες πλημμέλειες αναφορικά με την δικαστική ανεξαρτησία δημιουργούν γενικό και αφηρημένο κίνδυνο για τον κάθε εκζητούμενο, ώστε να μην μπορεί να εκτιμηθεί αυτός σε ατομικό παρά μόνο στο αμιγώς συστημικό επίπεδο, ενώ ταυτόχρονα η ανεξαρτησία των δικαστών αποτελεί ένα στοιχείο-κλειδί για ολόκληρη την ενωσιακή έννομη τάξη υπερβαίνοντας την ανάγκη απλώς ατομικής προστασίας, είναι επιπλέον αδύνατον να αξιολογείται κάθε φορά αν το συγκεκριμένο δικαστήριο που θα επιληφθεί της υπόθεσης μετά την παράδοση θα διατηρήσει την ανεξαρτησία του, παρά τις

¹⁶³ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 7ης.7.1989 επί της υποθέσεως Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ης.3.2010 επί της υποθέσεως Al-Saadoon & Mufdhi κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 17ης.1.2012 επί της υποθέσεως Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 24ης.7.2014 επί της υποθέσεως Al Nashiri κατά Πολωνίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 15ης.6.201 επί της υποθέσεως Harkins κατά Ηνωμένου Βασιλείου

¹⁶⁴ Προτάσεις του ΓΕ Tanev της 28ης.6.2018 στην υπόθεση C-216/18, L.M., Σκέψεις 76-85

¹⁶⁵ Προτάσεις του ΓΕ Tanev της 28ης.6.2018 στην υπόθεση C-216/18, L.M., Σκέψεις 108

¹⁶⁶ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 19ης.2.2013 επί της υποθέσεως Yefimova κατά Ρωσίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 17ης.1.2012 επί της υποθέσεως Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου

¹⁶⁷ Biernat and Filipek, Defending Checks and Balances in EU Member States: Taking Stock of Europe’s Actions - The Assessment of Judicial Independence Following the CJEU Ruling in C-216/18 LM. (Berlin: Springer Link 2021) Vol.298, page 416-418

¹⁶⁸ Frąckowiak-Adamska, Defending Checks and Balances in EU Member States-Drawing Red Lines with No (Significant) Bites: Why an Individual Test Is Not Appropriate in the LM Case (Berlin: Springer Link 2021), Vol.298, pages 446-453

διεγνωσμένες συστημικές πλημμέλειες του πολωνικού δικαστικού συστήματος, Αυτό, εξάλλου, ενισχύεται από την στιγμή μάλιστα που οι εγγυήσεις της ανεξαρτησίας, κατά πάγια νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ, στηρίζονται σε γενικής και αφηρημένης φύσεως προϋποθέσεις, αλλά και δεδομένου ότι η ταυτότητα των συγκεκριμένων δικαστών και η συναφής σύνθεση δεν είναι γνωστά κατά τον χρόνο της παράδοσης του εκζητουμένου¹⁶⁹. Πάντως, για μερίδα της θεωρίας η εξεταζόμενη απόφαση αποτέλεσε εν γένει μία ευκαιρία για το ΔΕΕ ώστε να λάβει σθεναρή θέση αναφορικά με την πολωνική δικαστική κρίση και να την καταδικάσει, ωστόσο, τελικώς κρίθηκε ως χαμένη, αφού εστίασε με το δεύτερο στάδιο αξιολόγησης στην παροχή ατομικών και κατά περίπτωση προστατευτικών εγγυήσεων για το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και όχι στην εξασφάλιση εντός της ενωσιακής έννομης τάξης της αρχής του κράτους δικαίου.

Είναι, επίσης, επισφαλές να κρίνεται η εκτέλεση ενός ΕΕΣ στη βάση των ανταλλασσόμενων πληροφοριών κατ' άρθρο 15 παρ.2 Απόφασης-Πλαίσιο στο στάδιο του εξατομικευμένου ελέγχου, την στιγμή που αυτές προέρχονται από τις ίδιες τις "θιγόμενες" δικαστικές αρχές έκδοσης, οι οποίες αποτελούν ταυτόχρονα και τους άμεσους στόχους των καταδικαστέων δικαστικών μεταρρυθμίσεων, δηλαδή το επίκεντρο εν τοις πράγμασι της ενδεχόμενης μη εκτέλεσης του επίμαχου ΕΕΣ, και, συνεπώς, έχουν συμφέρον να παρέχουν διαβεβαιώσεις υπέρ της ανεξαρτησίας των δικαστών τους με γνώμονα τη διαφύλαξη του κύρους τους, δημιουργώντας έτσι και τον κίνδυνο να καταστεί η προστασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη γράμμα κενό¹⁷⁰. Τέλος, μπορεί ασφαλώς να θεωρηθεί περιοριστικό εν τέλει ως προς την προστασία του εκζητουμένου και έχει εγείρει σοβαρές ανησυχίες ως προς το τελικό στάδιο ελέγχου η μετάθεση σε αυτόν του βάρους απόδειξης ως προς την δημιουργία πραγματικού κινδύνου για τον ίδιο λόγω των διεγνωσμένων πλημμελειών, όταν μάλιστα πρόκειται να συνεκτιμηθούν συγκεκριμένες συνθήκες, όπως η προσωπική του κατάσταση και η φύση του εγκλήματος που τέλεσε¹⁷¹. Βέβαια, το Δικαστήριο δεν προέβη σε μία εκτενή παρουσίαση των εν λόγω κριτηρίων, σε αντίθεση με τον ΓΕ, ο οποίος πρότεινε, συντασσόμενος με την θέση της Επιτροπής και υιοθετώντας μία έτι περισσότερο αυστηρή και περιοριστική προς την

¹⁶⁹ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 286

¹⁷⁰ Bonelli, *Defending Checks and Balances in EU Member States: Taking Stock of Europe's Actions - Intermezzo in the Rule of Law Play: The Court of Justice's LM Case*, Springer, 2021, Vol.298, page 461, Καϊάφα-Γκμπάντι, "Νομολογία του ΔΕΕ και ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης: βασικές κατευθύνσεις και σύγχρονες τάσεις" (Β' Μέρος), Α' Μελέτες-Γνωμοδοτήσεις, Ποινική Δικαιοσύνη 2019, σελ.162

¹⁷¹ Biernat and Filipek, *Defending Checks and Balances in EU Member States: Taking Stock of Europe's Actions - The Assessment of Judicial Independence Following the CJEU Ruling in C-216/18 LM*. (Berlin: Springer Link 2021) Vol.298, pages 417-418, Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας 2020), σελ. 287

προστασία του εκζητούμενου ερμηνεία αυτών, να εξακριβώνεται αν ο ενδιαφερόμενος είναι πολιτικός αντιφρονών ή είναι μέλος κοινωνικής ή εθνοτικής ομάδα που υφίσταται διακρίσεις, αν το αδίκημα για το οποίο διώκεται έχει πολιτικό χαρακτήρα ή αν το καθεστώς που βρίσκεται στην εξουσία έχει προβεί σε δημόσιες δηλώσεις σχετικά με το αδίκημα αυτό ή την κύρωσή του και, συνεπώς, αν αντικειμενικά στοιχεία καταδεικνύουν ότι το ΕΕΣ εκδίδεται προς τον σκοπό της διώξεως ή της τιμωρίας του, μεταξύ άλλων, λόγω των πολιτικών του φρονημάτων, γεγονότα που δεν υφίστανται για το επίμαχο στην προκείμενη υπόθεση σύνηθες κοινό αδίκημα της διακίνησης ναρκωτικών¹⁷².

1.4. Η ύστερη αμφισβήτηση της εφαρμογής του διπλού τεστ και η αδιάλλακτη θέση του ΔΕΕ: Απόφαση “L & P”. Ο εύλογα έντονος προβληματισμός που γεννήθηκε γύρω από την ύπαρξη και τους αποδεικτικούς όρους εφαρμογής του δεύτερου εξατομικευμένου επιπέδου ελέγχου ως προς το δικαίωμα του άρθρου 47 εδ. β Χάρτη συνεχίστηκε και μετά την απόφαση L.M. και οδήγησε το ΔΕΕ στην έκδοση νέας σχετικής νομολογίας. Στην πραγματικότητα, κατ’ αναδιατύπωση των υποβληθέντων προδικαστικών ερωτημάτων του πλημμελειοδικείου Άμστερνταμ, στην απόφαση του ΔΕΕ L & P της 17ης.12.2020 επί των συνεκδικασθεισών υποθέσεων C-354/20 PPU και C-412/20 PPU, επανεξετάστηκε εκ νέου το τεστ Aranyosi ως προς την παραβίαση της δικαστικής ανεξαρτησίας στην Πολωνία και κρίθηκε από το Δικαστήριο εάν, κατ’ άρθρα 1 παρ.3 αλλά και 6 παρ.1 Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, όταν η δικαστική αρχή εκτελέσεως, ενόψει της απόφασης που πρόκειται να λάβει περί εκτέλεσης ή μη ενός ΕΕΣ διαθέτει στοιχεία καταδεικνύοντα την ύπαρξη συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας στο κράτος εκδόσεως του ΕΕΣ, δύναται, αφενός, να κρίνει ότι το δικαστήριο που εξέδωσε το συγκεκριμένο ΕΕΣ δεν έχει την ιδιότητα της «δικαστικής αρχής έκδοσης» και, αφετέρου, να πιθανολογήσει ότι υφίστανται σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρηθεί ότι, σε περίπτωση παράδοσής του ο οικείος εκζητούμενος θα διατρέξει πραγματικό κίνδυνο προσβολής του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη, χωρίς, όμως, να προβεί σε συγκεκριμένο και ακριβή εξατομικευμένο έλεγχο λαμβανομένων υπόψη της προσωπικής του καταστάσεως, της φύσεως της επίμαχης αξιόποινης πράξεως και του πραγματικού πλαισίου έκδοσης του εντάλματος¹⁷³. Εν συντομία, μπορεί να περιοριστεί το τεστ μόνο στο πρώτο του στάδιο; Επί της ουσίας, λόγω των νέων εξελίξεων που ενέτειναν τις αμφιβολίες για την ανεξαρτησία της

¹⁷² Προτάσεις του ΓΕ Tanchev της 28ης.6.2018 στην υπόθεση C-216/18, L.M., Σκέψεις 113-114, 120

¹⁷³ Απόφαση του ΔΕΕ της 17ης.12.2020 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-354/20 PPU & C-412/20 PPU, L & P, Σκέψη 33

πολωνικής δικαιοσύνης¹⁷⁴, το αιτούν δικαστήριο, κατά το οποίο έπρεπε να παραλειφθεί το δεύτερο στάδιο, ήθελε να επιβεβαιώσει μέσω του ΔΕΕ, αν εξακολουθεί να απαιτείται η καθιερωμένη εξατομικευμένη εξέταση ή αν η διαπίστωση ότι η Πολωνία δεν εγγυάται συστηματικά πλέον την δικαστική της ανεξαρτησία αρκεί για να θεμελιώσει την άρνηση εκτέλεσης ΕΕΣ που εκδόθηκε από τις πολωνικές αρχές.

Ερμηνεύοντας, κατ' αρχάς, το άρθρο 6 παρ.1, το Δικαστήριο δημιούργησε μια τεχνητή διάκριση μεταξύ της, κατά την νομολογία του, δικαστικής ανεξαρτησίας¹⁷⁵ όταν μεν πρόκειται για τον προσδιορισμό της αυτοτελούς ενωσιακής έννοιας της "εκδούσας δικαστικής αρχής" στο πλαίσιο της ανωτέρω διάταξης της Απόφασης-Πλαίσιο για το ΕΕΣ απ' όταν δε υπάρχουν απλώς ενδείξεις γενικευμένων και συστημικών ελλείψεων του κράτους δικαίου, ώστε οι τελευταίες, όσο σοβαρές και αν είναι, να μην αρκούν άνευ ετέρου, όπως απεφάνθη, για την κρίση από τις δικαστικές αρχές εκτέλεσης ότι το σύνολο των δικαιοδοτικών οργάνων του επίμαχου Μέλους δεν εμπίπτει στην αυτοτελή έννοια της «δικαστικής αρχής» λόγω ιεραρχικής εξάρτησής τους¹⁷⁶. Βασιζόμενο στα πορίσματα της κρίσιμης και συναφούς ερμηνευτικά απόφασης OG και PI¹⁷⁷ περί της ανεξαρτησίας των γερμανών εισαγγελέων και στην L.M., το ΔΕΕ επεσήμανε ότι, αν και η αρχή της αμοιβαίας αναγνωρίσεως προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, ότι ένα ΕΕΣ ως «δικαστική απόφαση» πρέπει να έχει εκδοθεί από «δικαστική αρχή» ενεργούσα, μεταξύ άλλων, ανεξαρτήτως, κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ.1 της Απόφασης-Πλαίσιο, λόγω της ουσιώδους και κεφαλαιώδους σημασίας των αρχών της δικαστικής ανεξαρτησίας και της δίκαιης δίκης και της συναφούς υποχρέωσης των Μελών να τις διαφυλάττουν, η ύπαρξη διεγνωσμένων ως προς αυτές συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών δεν επηρεάζει κατ' ανάγκην οποιαδήποτε απόφαση ενδέχεται να εκδώσουν τα δικαστήρια του εν λόγω Μέλους σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, με την αντίθετη ερμηνεία μάλιστα να έχει ως συνέπεια τον γενικευμένο αποκλεισμό από τον μηχανισμό του ΕΕΣ και κάθε άλλης έκφανσης της αμοιβαίας εμπιστοσύνης των επίμαχων εκδουσών δικαστικών αρχών¹⁷⁸. Αυτό, εξάλλου, συνάγεται από την μέχρι πρότινος νομολογιακή ερμηνεία της έννοιας της απαιτούμενης ανεξαρτησίας μίας κατ' άρθρο 6 παρ. 1 “δικαστικής αρχής έκδοσης”, νοούμενης ως των συνολικά μετεχόντων στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και τα συμφυή με το ΕΕΣ καθήκοντα αρχών, η

¹⁷⁴ Απόφαση του ΔΕΕ 24ης.6.2019 επί της υποθέσεως C-619/18 *European Commission v Republic of Poland* (Independence of the Supreme Court), Απόφαση του ΔΕΕ 5ης.11.2019 επί της υποθέσεως C-192/18 *European Commission v Republic of Poland* (Independence of ordinary courts)

¹⁷⁵ Mitsilegas, *Modern Studies in European Law-EU Criminal Law*, Hart Publishing 2022, page 240

¹⁷⁶ Ο.π., C-354/20 PPU & C-412/20 PPU, L & P, Σκ. 41,50, 69-70

¹⁷⁷ Απόφαση του ΔΕΕ της 27ης.5.2019 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-508/18 και C-82/19 PPU, OG & PI

¹⁷⁸ Ο.π., C-354/20 PPU & C-412/20 PPU, L & P, Σκ. 38-44

οποία προσδιορίζεται, κατά την απόφαση OG και PI, με βάση την ύπαρξη καταστατικών και οργανωτικών κανόνων, θεσπισθέντων από το επίμαχο Μέλος βάσει της δικονομικής αυτονομίας του, που να διασφαλίζουν ότι αυτή δεν είναι εκτεθειμένη, στο πλαίσιο λήψεως αποφάσεως περί εκδόσεως ΕΕΣ, σε οιονδήποτε κίνδυνο να υπόκειται σε οδηγία της εκτελεστικής εξουσίας σε συγκεκριμένη υπόθεση, σε ρητή αντιδιαστολή με την ύπαρξη συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών όσον αφορά την ανεξαρτησία στο δικαιοδοτικό σύστημα, οι οποίες, όσο ανεπίτρεπτες και αν είναι στην ενωσιακή έννομη τάξη, δεν μπορούν κατά την κρίση των αρχών εκτέλεσης να κατατείνουν στην θεμελίωση ή όχι της έννοιας της “δικαστικής αρχής”¹⁷⁹.

Ούτων δεδομένων, έχοντας, δηλαδή, αποκλείσει τη δυνατότητα της εκτελούσας αρχής να αρνηθεί την παράδοση εκζητουμένου στηριζόμενη σε προσβολή της δίκαιης δίκης υπό το πρίσμα του άρθρου 6 παρ. 1 Απόφασης-Πλαίσιο και εξετάζοντας εν συνεχεία την ερμηνεία του άρθρου 1 παρ. 3 ως προς την δυνατότητα πιθανολόγησης σοβαρών και αποδεδειγμένων λόγων πραγματικού κινδύνου για τον οικείο εκζητούμενο με την παράδοσή του, χωρίς, όμως, την διενέργεια του δεύτερου σταδίου του τεστ και του συναφούς συγκεκριμένου και ακριβούς ελέγχου των ιδιαίτερων περιστάσεων που τον αφορούν, το ΔΕΕ εμμένει στα πορίσματα της απόφασης L.M., δηλαδή την εξέταση της εκτέλεσης ή μη του ΕΕΣ στο πλαίσιο και των δύο διακριτών σταδίων του τεστ Aranyosi¹⁸⁰ και το ανεπίτρεπτο της αρχής εκτέλεσης να αρκестεί στις διαπιστωμένες σε πρώτο επίπεδο πλημμέλειες. Αν, άλλωστε, γινόταν δεκτή η δυνατότητα πιθανολόγησης του επίμαχου κινδύνου και μη εκτέλεσης λόγω αυτού του ΕΕΣ με μόνη τη διάγνωση σε πρώτο στάδιο των γενικευμένων και συστημικών πλημμελειών αναφορικά με την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας του κράτους μέλους εκδόσεως, ανεξαρτήτως του ότι η αρχή εκτέλεσης οφείλει να επιδείξει επαγρύπνηση ως προς αυτές, τότε θα επερχόταν de facto αναστολή της εφαρμογής του μηχανισμού ΕΕΣ ως προς αυτό, εν προκειμένω την Πολωνία, και δυνατότητα αυτόματης άρνησης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ, χωρίς, ωστόσο, να έχει ακόμα εκδοθεί η κατ’ άρθρο 7 παρ.2 ΣΕΕ απαιτούμενη προς αυτό απόφαση περί σοβαρής και διαρκούς παραβίασης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο¹⁸¹. Για αυτό, λοιπόν, στο εξατομικευμένο δεύτερο επίπεδο εξακολουθούν να συνεκτιμώνται, κατά το πρότυπο της L.M., η προσωπική κατάσταση του εκζητουμένου, η φύση της αξιόποινης πράξης, το πραγματικό πλαίσιο όπου εντάσσεται η έκδοση του εν λόγω εντάλματος, όπως είναι οι δηλώσεις δημοσίων αρχών που δύνανται να επηρεάσουν τη

¹⁷⁹ Ο.π., C-354/20 PPU & C-412/20 PPU, L & P, Σκ. 45-50

¹⁸⁰ Ο.π., C-354/20 PPU & C-412/20 PPU, L & P, Σκ. 51-56

¹⁸¹ Ο.π., C-354/20 PPU & C-412/20 PPU, L & P, Σκ. 57-60

μεταχείριση του και οι πληροφορίες που διαβιβάστηκαν από τη δικαστική αρχή εκδόσεως στην εκτέλεσης κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15 παρ.2 Απόφασης-Πλαίσιο, ώστε, μόνο αν βάσει αυτών εκτιμηθεί καταφατικά η ύπαρξη σοβαρών και αποδεδειγμένων λόγων για τη συνδρομή πραγματικού κινδύνου προσβολής του δικαιώματος του εκζητουμένου σε δίκαιη δίκη, η δικαστική αρχή εκτελέσεως τότε να οφείλει, κατ' άρθρο 1, παράγραφος 3 να μην εκτελέσει το οικείο ΕΕΣ¹⁸².

Παρόλου που η ανωτέρω ερμηνεία των άρθρων 6 παρ.1 και 1 παρ.3 Απόφασης-Πλαίσιο 2002/585/ΔΕΥ έχει ως σκοπό, μεταξύ άλλων, την καταπολέμηση της ατιμωρησίας των εκζητουμένων, ώστε σε αντίθετη περίπτωση να ευνοούνταν η προσπάθειά τους να διαφύγουν από τη δικαιοσύνη όντας καταδικασθέντες ή ύποπτοι τέλεσης νέας αξιόποινης πράξης¹⁸³, φαίνεται επί της ουσίας να αποδυναμώνεται η προστασία του κράτους δικαίου σε ολόκληρη την ΕΕ, με το ΔΕΕ να κλείνει καθ' αυτό τον τρόπο το μάτι σε συνεχιζόμενες και σοβαρές ανησυχίες για το κράτος δικαίου σε ένα Μέλος, εν προκειμένω την Πολωνία· εξάλλου, η πρόταξη της πάταξης της εγκληματικότητας και της αποτελεσματικότητας του μηχανισμού του ΕΕΣ απειλεί όχι μόνο την προστασία των ενωσιακών θεμελιωδών δικαιωμάτων και αξιών, οι οποίες ούτως ή άλλως υφίστανται μειώσεις στο ευρύτερο πλαίσιο της ποινικής καταστολής, αλλά εν τέλει την ίδια την αξιοπιστία του συστήματος ΕΕΣ αυτού καθ' αυτού¹⁸⁴. Σημειωτέον ότι ως εναλλακτική αλλά αμφίβολη από εμπειρικής απόψεως και αποτελέσματος λύση στην αποτροπή της ατιμωρησίας με παράλληλη, όμως, προστασία του εκζητουμένου έχει προταθεί η εφαρμογή των προβλεπόμενων διαδικασιών μεταφοράς της ποινικής διαδικασίας και έκτισης της ποινής σε έτερο Μέλος από αυτό που πάσχει από τις επίμαχες πλημμέλειες¹⁸⁵. Επιπλέον, όμως, όσο δεν περιορίζεται ο ίδιος ο έλεγχος αμιγώς στο πρώτο και μόνο στάδιο ελέγχου, φαίνεται να περιπλέκεται δυσανάλογα σε κάθε επόμενη απόφαση του ΔΕΕ όλο και περισσότερο το εξατομικευμένο στάδιο, προσδιορίζοντας ειδικότερες προϋποθέσεις και αποδεικτικούς όρους που δυσχεραίνουν έτι περαιτέρω την εκ μέρους του ενδιαφερομένου απόδειξη των ισχυρισμών του ¹⁸⁶. εν προκειμένω, αν το ΕΕΣ έχει εκδοθεί, αφενός, προς τον σκοπό άσκησης ποινικής δίωξης του εκζητουμένου, αφετέρου, για την

¹⁸² Ο.π., C-354/20 PPU & C-412/20 PPU, L & P, Σκ. 61, 69-70

¹⁸³ Ο.π., C-354/20 PPU & C-412/20 PPU, L & P, Σκ. 62-64

¹⁸⁴ Mitsilegas, *Modern Studies in European Law-EU Criminal Law*, Hart Publishing 2022, page 241

¹⁸⁵ Ouwerkerk, "Are Alternatives to the European Arrest Warrant Underused? The Case for an Integrative Approach to Judicial Cooperation Mechanisms in the EU Criminal Justice Area"-*European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Brill/Nijhoff, Volume 29, Issue 2, September 2021, Wahl, "No Carte Blanche to Refuse EAWs from Poland", *Eucrim- The European Criminal Law Associations' Forum*, Issue 1/2022, pages 33-34

¹⁸⁶ Vandamme, "'The two-step can't be the quick step': The CJEU reaffirms its case law on the European Arrest Warrant and the rule of law backsliding", *European Law Blog* 2021

εκτέλεση ποινής ή μέτρου στερητικού της ελευθερίας, οπότε μπορεί να προβλέπεται άσκηση ένδικου μέσου κατά της εκτέλεσης ή έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης που θεμελιώσε το ΕΕΣ, η αρχή εκτελέσεως οφείλει να εξετάσει, μεταξύ άλλων, και κατά πόσον οι επίμαχες συστημικές ή γενικευμένες πλημμέλειες ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο στα συγκεκριμένα δικαστήρια του κράτους έκδοσης που είναι αρμόδια για τις διαδικασίες στις οποίες θα υποβληθεί ο οικείος¹⁸⁷.

1.5. Το ίδιο μοτίβο στην απόφαση “X & Y”: Το ειδικότερο δικαίωμα σε εκδίκαση ενώπιον προηγουμένως νομίμως συσταθέν δικαστήριο. Το Δικαστήριο, στηριζόμενο ρητά στις ήδη αναλυθείσες ανωτέρω αποφάσεις, επαναδιατυπώνει ακριβώς στο ίδιο πλαίσιο τις γενικές-προκαταρκτικές του σκέψεις, όπως για αποτροπή της ατιμωρησίας, την πιστή τήρηση του διπλού τεστ και την αδυναμία των αρχών εκτέλεσης να αρκεστούν για την άρνηση παράδοσης του εκζητουμένου στο επίμαχο Μέλος στις *in abstracto* πληροφορίες για την ύπαρξη ή επιδείνωση συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών όσον αφορά την δικαστική ανεξαρτησία, παρά την εξακολούθηση της σχετικής υποβάθμισης, ιδίως στην Πολωνία, που ενέτεινε τις φωνές υπέρ της τροποποίησης ή περιορισμού του τεστ ελέγχου μόνο στο πρώτο στάδιο¹⁸⁸, με την απόφαση X & Y της 22ης.2.2022 επί των συνεκδικασθεισών υποθέσεων C-562/21 PPU και C-563/21¹⁸⁹. Η ιδιαιτερότητα της εν λόγω απόφασης είναι ότι ερευνά, τόσο καθεαυτή την εφαρμογή των ανωτέρω διαδικασιών, όσο και τους όρους και τα κριτήριά τους, στην περίπτωση, όμως, αμφισβήτησης μίας έτερης αλλά σύμφυτης, κατά την μνημονευόμενη νομολογία του ΔΕΕ¹⁹⁰, με το θεμελιώδες δικαίωμα δίκαιης δίκης και ισότιμης με τα εχέγγυα της δικαστικής ανεξαρτησίας και αμεροληψίας εγγύησης, αφορώσα ειδικά την επίσης κατ’ άρθρα 47 εδ. β’ Χάρτη και 6 παρ.1 ΕΣΔΑ εκδίκαση της εκάστοτε υπόθεσης από δικαστήριο που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, επ’ αφορμή ότι ένα όργανο, όπως εν προκειμένω το πολωνικό KRS (Εθνικό Δικαστικό Συμβούλιο), το οποίο απαρτίζεται ως επί το πλείστον από μέλη τα οποία εκπροσωπούν ή έχουν επιλεγεί τη νομοθετική ή την εκτελεστική εξουσία και έχει κριθεί από το ΔΕΕ ότι δεν είναι

¹⁸⁷ Ο.π., C-354/20 PPU & C-412/20 PPU, L & P, Σκ. 65-67

¹⁸⁸ Grossio and Rosi, The Ultimate (but not the Only) Remedy for Securing Fundamental Rights in the EAW System? Some Reflections on Puig Gordi and E. D. L., *European Papers*, Vol., No 2, European Forum, Insight of 22 September 2023, pages 547-559

¹⁸⁹ Απόφαση του ΔΕΕ της 22ης.2.2022 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, X & Y, Σκέψεις 40-49, 50-53, 59-66

¹⁹⁰ Απόφαση του ΔΕΕ (Τμήμα έκτακτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) της 6ης.10.2021 επί της υποθέσεως C-487/19, W.Z

ανεξάρτητο¹⁹¹, συμμετέχει στον διορισμό ή στην εξέλιξη της σταδιοδρομίας των μελών της δικαστικής εξουσίας στο κράτος μέλος έκδοσης¹⁹².

Θα πρέπει, κατ' αρχάς, να εξετάζεται, στο πλαίσιο του αρχικού επιπέδου ελέγχου για γενικές ή συστημικές πλημμέλειες ως προς την απαίτηση εκδίκασης από νομίμως συσταθέν δικαστήριο, η τήρηση των κανόνων, ιδίως της σύνθεσης του οργάνου, του διορισμού των μελών του, της διάρκειας της θητείας τους και τους λόγους εξαίρεσης ή παύσεώς τους, ώστε οι πολίτες να μην έχουν καμία εύλογη αμφιβολία ως προς το ανεπηρέαστο και την ουδετερότητά τους¹⁹³. Εξάλλου, η φράση «νομίμως λειτουργούντος» απηχεί, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ¹⁹⁴ την αρχή του κράτους δικαίου, αφορά τη νομική βάση της υπάρξεως του δικαστηρίου, τη σύνθεση του δικαστικού σχηματισμού σε κάθε υπόθεση και την τήρηση των διατάξεων εσωτερικού δικαίου για την αμεροληψία, την ανεξαρτησία, τις διαδικασίες και αποφάσεις διορισμού των δικαστών προς αποφυγή σχετικών αμφιβολιών¹⁹⁵. Δεν μπορεί, ωστόσο, κάθε πλημμέλεια στη διαδικασία διορισμού δικαστών να θεωρείται προσβολή, αλλά μόνο όσες είναι τέτοιας φύσεως και σοβαρότητας ώστε να δημιουργείται πραγματικός κίνδυνος να μπορούν άλλες εξουσίες, ιδίως η εκτελεστική, να υπονομεύσουν το αδιάβλητο του αποτελέσματος του διορισμού, και οι οποίες δεν αρκούν αφ' εαυτές για να δικαιολογήσουν αρνητική απόφαση της αρχής εκτέλεσης για την παράδοση του εκζητούμενου, παρά υπόκεινται σε συνολική εκτίμηση με όλα τα υπάρχοντα αντικειμενικά, αξιόπιστα, συγκεκριμένα και δεόντως επικαιροποιημένα στοιχεία που αφορούν τη λειτουργία του δικαιοδοτικού συστήματος του επίμαχου Μέλους¹⁹⁶, όπως εν προκειμένω την ήδη γνωστή αιτιολογημένη πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατ' άρθρο 7 παρ. ΣΕΕ, τη συναφή μνημονευόμενη νομολογία του ΔΕΕ και ΕΔΔΑ εις βάρος της Πολωνίας για τις παρεμβάσεις στο δικαιοδοτικό της σύστημα καθώς και τη συνταγματική νομολογία του κράτους μέλους έκδοσης που αμφισβητεί την υπεροχή του ενωσιακού δικαίου¹⁹⁷.

Εν συνεχεία, ωστόσο, το Δικαστήριο, αντιπροσωπεύοντας την μέχρι τώρα απροθυμία του να σφυρηλατήσει ουσιαστικά την ιδιαίτερη ισχύ των ενωσιακών δικαιωμάτων¹⁹⁸, τονίζει ότι η απόφαση περί άρνησης ή εκτέλεσης του ΕΕΣ δεν μπορεί να μην διέλθει το δεύτερο στάδιο

---

¹⁹¹ Απόφαση του ΔΕΕ της 15ης.7.2021 επί της υποθέσεως C-791/19, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Régime disciplinaire des juges)

¹⁹² Ο.π., C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, X & Y, Σκ. 54-55

¹⁹³ Ο.π., C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, X & Y, Σκ. 67-69

¹⁹⁴ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 8ης.7.2014 επί της υποθέσεως Biagioli κατά Αγίου Μαρίνου, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ης.5.2019 επί της υποθέσεως Pasquini κατά Αγίου Μαρίνου

¹⁹⁵ Ο.π., C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, X & Y, Σκ. 70-71

¹⁹⁶ Ο.π., C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, X & Y, Σκ. 72-77

¹⁹⁷ Ο.π., C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, X & Y, Σκ. 78-80

¹⁹⁸ Xanthopoulou, The European Arrest Warrant in a context of distrust: Is the Court taking rights seriously?, European Law Journal, 2022, Volume 28, pages 218-233

εξέτασης· αντιθέτως, αυτή βασίζεται, αφενός στα προσκομισθέντα από τον εκζητούμενο συγκεκριμένα στοιχεία που αποδεικνύουν τον συγκεκριμένο επελθόντα ή επικείμενο αντίκτυπο στην ποινική του μεταχείριση λόγω των διεγνωσμένων πλημμελειών στο κράτος έκδοσης, καθώς και σε οποιοδήποτε άλλο *ad hoc* στοιχείο καταδεικνύον προσβολή του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη, αφετέρου στις κατεπειγόντως προσκομισθείσες συμπληρωματικές πληροφορίες από το κράτος έκδοσης κατ' άρθρο 15 παρ. 2 Απόφασης-Πλαίσιο, με την προϋπόθεση ότι τα πρώτα δεν επαρκούν, τις οποίες αυτό οφείλει να παράσχει, εφόσον ζητηθούν από τις αρχές εκτέλεσης, διαφορετικά δημιουργείται τεκμήριο εις βάρος του και υπέρ των ισχυρισμών του εκζητουμένου¹⁹⁹.

Συγκεκριμένα, αν το ΕΕΣ εκδόθηκε προς εκτέλεση ποινής ή μέτρου στερητικών της ελευθερίας, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ερμηνευόμενη κατ' άρθρο 1 παρ.2 και 3 Απόφασης-Πλαίσιο άρνηση παράδοσης του εκζητουμένου, απαιτούνται στοιχεία, καταδεικνύοντα μεν συγκεκριμένη προσβολή του κατ' άρθρο 47 εδ. β' Χάρτη δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη, αφορώντα δε το συγκεκριμένο επί περιπτώσει αντίκτυπο των διεγνωσμένων πλημμελειών, ιδίως στη σύνθεση του δικάζοντος την ποινική του υπόθεση δικαστηρίου, ώστε οι δικαστές του οικείου σχηματισμού να μην πληρούσαν τα εχέγγυα ανεξαρτησίας και αμεροληψίας βάσει ενωσιακού δικαίου λόγω επιλογής τους από την νομοθετική ή εκτελεστική εξουσία, συνεκτιμώμενης παράλληλα και της εκ μέρους του εκζητουμένου δυνατότητας ή άσκησης ένδικου βοηθήματος εξαίρεσης ενός ή πλειόνων μελών του σχηματισμού λόγω προσβολής του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη, αλλά και της έκβασης της σχετικής αίτησης στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διαδικασίας ή στο πλαίσιο της κατ' έφεση δίκης²⁰⁰. Αν, από την άλλη, το ΕΕΣ εκδόθηκε προς άσκηση ποινικής δίωξης, παρόλο που θα ήταν κατ' αρχήν αντικείμενη στην αποτελεσματικότητα του διττού ελέγχου, τον μηχανισμό του ΕΕΣ και την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης η εξάρτηση της παράδοσης του εκζητουμένου από τη διαβεβαίωση χειρισμού της υπόθεσής του από γνωστής ταυτότητας συγκεκριμένο δικαστικό σχηματισμό, υπό εξαιρετικές περιστάσεις, όπως η εξεταζόμενη, η αρχή εκτέλεσης, προκειμένου να αρνηθεί την εκτέλεση του ΕΕΣ, οφείλει, ενόψει διαφαινόμενου κινδύνου του δικαιώματος του ενδιαφερομένου σε εκδίκαση ενώπιον νομίμως συσταθέντος δικαστηρίου, να συνεκτιμήσει σφαιρικώς όλα τα διαθέσιμα και προσκομισθέντα στοιχεία, όπως την προσωπική του κατάσταση, τη φύση της αξιόποινης

¹⁹⁹ Ο.π., C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, X & Y, Σκ. 81-85

²⁰⁰ Ο.π., C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, X & Y, Σκ. 86-90, 102-103

πράξης, το πραγματικό πλαίσιο του ΕΕΣ ή οποιαδήποτε άλλη περίπτωση, όπως δηλώσεις δημόσιων αρχών με πιθανό αντίκτυπο στη συγκεκριμένη υπόθεση²⁰¹.

1.6. Η πρόσφατη απόφαση “Puig Gordi και λοιποί” που επικυρώνει οριστικά το τεστ Aranyosi: Το δικαίωμα σε εκδίκαση ενώπιον αρμόδιου δικαστηρίου. Το Δικαστήριο φαίνεται να έθεσε τέλος σε κάθε επιδίωξη τροποποίησης του τεστ Aranyosi και χαλάρωσης του μάλλον υψηλού ορίου ανατροπής του τεκμηρίου αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ενισχύοντας καταλυτικά τη ζωτική του σημασία στον διάλογο περί προστασίας των ενωσιακών θεμελιωδών δικαιωμάτων²⁰² με την απόφασή του Puig Gordi και λοιποί της 31ης.1.2023 επί της υποθέσεως C-158/21. Χωρίς να στηρίζεται, για πρώτη φορά, η επίδικη υπόθεση σε εκδοθέντα από τις αρμόδιες πολωνικές αρχές ΕΕΣ και να απορρέει από του σχετικούς προβληματισμούς περί του κράτους δικαίου λόγω της μακροχρόνιας υπονόμησης του αντίστοιχου δικαιοδοτικού συστήματος με τις καταδικαστέες παρεμβάσεις, το ΔΕΕ, επαναλαμβάνοντας τις πάγιες θέσεις του, επικυρώνει εκ νέου με εκτενείς συλλογισμούς τον διπλό έλεγχο επί παραβάσεως του άρθρου 47 εδ.β' Χάρτη βάσει, όμως, εκδοθέντων ΕΕΣ από το Ανώτατο Δικαστήριο της Ισπανίας, το οποίο μάλιστα υπέβαλε το ίδιο, και όχι οι εμπλεκόμενες αρχές εκτέλεσης, παραδεκτώς κατά το ΔΕΕ, τα εξεταζόμενα προδικαστικά ερωτήματα²⁰³.

Εξετάζοντας σε πρώτη φάση αν η δικαστική αρχή εκτελέσεως μπορεί να αρνηθεί την εκτέλεση ΕΕΣ στηριζόμενη σε λόγο που δεν απορρέει από την Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, αλλά αποκλειστικά από το δίκαιο του κράτους μέλους εκτέλεσης, το ΔΕΕ όχι απλώς υπενθυμίζει τον εξαιρετικό χαρακτήρα της άρνησης για τους απορρέοντες μόνο από αυτήν, περιοριστικά και στενά ερμηνευόμενους λόγους κατ' άρθρα 3-4α, αλλά για πρώτη φορά συγκαταλέγει ρητά και ισότιμα μεταξύ αυτών την κατ' άρθρο 1 παρ.3 ύπαρξη κινδύνου προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στα άρθρα 4 και 47 Χάρτη, κατόπιν της προσήκουσας εξέτασης²⁰⁴, παραπέμποντας μάλιστα στην ανωτέρω αναλυθείσα νομολογία του²⁰⁵. Προς διασφάλιση, λοιπόν, της ομαλής λειτουργίας και αποτελεσματικότητας του μηχανισμού ΕΕΣ, μια εθνική διάταξη, ενώ κατ' αρχήν απαγορεύεται να εισάγει νέο λόγο άρνησης ενός ΕΕΣ, μόνο καθόσον ερμηνεύεται με το

²⁰¹ Ο.π., C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, X & Y, Σκ. 96-103

²⁰² Grossio and Rosi, The Ultimate (but not the Only) Remedy for Securing Fundamental Rights in the EAW System? Some Reflections on Puig Gordi and E. D. L., European Papers, Vol., No 2, European Forum, Insight of 22 September 2023, pages 547-559

²⁰³ Απόφαση του ΔΕΕ της 31ης.1.2023 επί της υποθέσεως C-158/21, Puig Gordi and others, Σκέψεις 42-65

²⁰⁴ Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 66-74

²⁰⁵ Απόφαση του ΔΕΕ 15ης.10.2019 επί της υποθέσεως C-128/18 Dorobantu, Απόφαση του ΔΕΕ της 22ης.2.2022 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, X & Y

περιεχόμενο του άρθρου 1 παρ.3, κατ' εφαρμογή του ανωτέρω προσήκοντος διττού ελέγχου και χωρίς να βαίνει πέραν αυτών, επιτρέπει την άρνηση εκτέλεσης ΕΕΣ χωρίς να θεωρηθεί ότι θεσπίζει λόγο που δεν απορρέει από την Απόφαση-Πλαίσιο²⁰⁶.

Η ανωτέρω κρίση του ΔΕΕ μπορεί να χαρακτηριστεί καθοριστική και επιφέρουσα ερμηνευτικές και πρακτικές λύσεις στους προβληματισμούς και τις πολιτικές αποδοκιμασίες που ηγέρθησαν από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ λόγω του ότι με την μεταφορά της Απόφασης-Πλαίσιο στα εθνικά τους δίκαια, πολλά κράτη μέλη θεσμοθέτησαν ως ρητό λόγο άρνησης εκτέλεσης ενός ΕΕΣ τη ρήτρα επιφύλαξης υπέρ την ενωσιακής δημόσιας τάξης, καθ' υπέρβαση τόσο της ανωτέρω νομοθετικής πράξης που δεν το προβλέπει ρητά όσο και της νομολογίας του Δικαστηρίου που αποφαινεται εξ υπαρχής υπέρ της εξαντλητικής απαρίθμησης των λόγων άρνησης²⁰⁷. Ενδεικτικά, στο ελληνικό δίκαιο²⁰⁸, ενώ είχε αρχικά ενσωματωθεί αυτούσιο το άρθρο 3 Απόφασης-Πλαίσιο, περιλαμβάνοντας, όμως, μεταξύ άλλων, και ως λόγο υποχρεωτικής άρνησης όταν το ΕΕΣ “έχει εκδοθεί προς το σκοπό της δίωξης ή τιμωρίας προσώπου λόγω του φύλου, της φυλής, της θρησκείας, της εθνοτικής καταγωγής, της ιθαγένειας, της γλώσσας, των πολιτικών φρονημάτων, του γενετήσιου προσανατολισμού του ή της δράσης του υπέρ της ελευθερίας”, αυτός καταργήθηκε²⁰⁹ ως ανακριβώς και μη προσηκόντως ενσωματωμένος στην ελληνική έννομη τάξη²¹⁰. Με την πανομοιότυπη διάταξη του ενσωματώθηκε και στο κυπριακό²¹¹ ο σχετικός υποχρεωτικός λόγος άρνησης. Στο ίδιο πνεύμα, στο γερμανικό δίκαιο²¹² και το βελγικό δίκαιο²¹³, καθίσταται ανεπίτρεπτη η εκτέλεση του αιτήματος παράδοσης όταν αυτό πιθανολογείται σοβαρά ότι είναι αντίθετο στις βασικές αρχές και τα θεμελιώδη δικαιώματα του άρθρου 6 ΣΕΕ. Πάντως, μπορεί να γίνει δεκτό ότι εθνικές διατάξεις κατά το πρότυπο του γερμανικού και βελγικού δικαίου που θεσμοθετούν την επιφύλαξη της ενωσιακής δημόσιας τάξης ως υποχρεωτικό λόγο άρνησης, δεδομένου ότι ενσωματώνουν σχεδόν αυτούσια την νομοτυπική μορφή του άρθρου 1 παρ.3 Απόφασης-Πλαίσιο, είναι συμβατές με την ανωτέρω νομολογιακή κατεύθυνση του ΔΕΕ στην απόφαση Puig Gordi και θα μπορούσαν ορθώς να παραμείνουν σε ισχύ, σε αντίθεση με την κατηργημένη ελληνική αλλά και την ισχύουσα κυπριακή διάταξη

---

²⁰⁶ Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 75-79, 147

²⁰⁷ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκουλας, 2020), σελ. 85

²⁰⁸ Άρθρο 11 περ.ε' ν.3251/2004

²⁰⁹ Άρθρο 30 ν.4947/2022

²¹⁰ Αιτιολογική Έκθεση ν. 4947/2022, σελ. 45-46

²¹¹ Άρθρο 13 περ.δ' κυπριακού νόμου 133(I)/2004

²¹² Άρθρο 73 εδ.β' γερμανικού νόμου IRG

²¹³ Άρθρο 4 βελγικού νόμου της 19ης.12.2003 για το ΕΕΣ

που φαίνεται να διευρύνουν ανεπίτρεπτα το πεδίο και το εννοιολογικό περιεχόμενο των λόγων άρνησης.

Ξεκαθαρίζει, εν συνεχεία, ότι κατ' ερμηνεία των άρθρων 1 παρ.1-2 και 6 παρ.1 της Απόφασης-Πλαίσιο η δικαστική αρχή εκτελέσεως δεν μπορεί να ελέγξει αν ένα ΕΕΣ εκδόθηκε από αρμόδια προς τούτο δικαστική αρχή και να αρνηθεί την εκτέλεσή του όταν εκτιμά ότι τούτο δεν συμβαίνει²¹⁴. Ήδη από τις σκέψεις των ανωτέρω αναλυθεισών αποφάσεων L & P και OG & PI έγινε σαφές ότι πρέπει να εκτελούνται μόνο τα ΕΕΣ που έχουν εκδοθεί από τη δικαστική αρχή του κράτους έκδοσης, η οποία κατά το περιεχόμενο της σχετικής ενωσιακής αυτοτελούς έννοιας κατ' άρθρο 6 παρ. 1, είναι αρμόδια για την έκδοση ΕΕΣ δυνάμει του εθνικού του δικαίου και της δικονομικής του αυτονομίας και η οποία πρέπει να ενεργεί με ανεξαρτησία κατά την άσκηση των συναφών καθηκόντων της²¹⁵. Παρόλο, λοιπόν, που η δικαστική αρχή εκτελέσεως δύναται να βεβαιωθεί, προτού εκτελέσει ΕΕΣ, ότι αυτό πράγματι εκδόθηκε από την κατ' αυτοτελή και ομοιόμορφη έννοια “δικαστική αρχή”, δεν μπορεί, αντιθέτως, να εξακριβώσει, βάσει της επίμαχης διάταξης, αν αυτή είναι, υπό το πρίσμα των κανόνων του εθνικού της δικαίου, αρμόδια να εκδώσει ΕΕΣ, καθώς αυτό θα ισοδυναμούσε με ανάθεση σε αυτήν της γενικής αρμοδιότητας επανεξέτασης όλων των διαδικαστικών αποφάσεων που λαμβάνονται στο κράτος μέλος έκδοσης²¹⁶. εναπόκειται στην ίδια την αρχή έκδοσης να εκτιμήσει, κατά το ανωτέρω άρθρο και υπό τον έλεγχο ανώτερων εθνικών του δικαστηρίων, την αρμοδιότητά της για την έκδοση ΕΕΣ βάσει του εθνικού της δικαίου²¹⁷.

Εν προκειμένω, η εξέταση εφαρμογής του τεστ *Aranyosi* κατ' άρθρο 1 παρ.3 Απόφασης-Πλαίσιο για την δυνατότητα έκδοσης απόφασης περί μη εκτέλεσης του επίμαχου ΕΕΣ γίνεται υπό το πρίσμα του κινδύνου παράβασης του άρθρου 47 εδ.β' Χάρτη που φέρεται ότι θα διατρέξει ο ενδιαφερόμενος εκζητούμενος με την παράδοση του στο κράτος έκδοσης υπό την ειδικότερη έκφανση της εκδίκασής του ενώπιον δικαστηρίου στερούμενου αρμοδιότητας προς τούτο, συνεκτιμώμενης, όμως, της ενδεχόμενης δυνατότητάς του να επικαλεστεί, ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους αυτού, τα θεμελιώδη δικονομικά δικαιώματά του προκειμένου να αμφισβητήσει την αρμοδιότητα της δικαστικής αρχής έκδοσης και να προσβάλει το οικείο ΕΕΣ²¹⁸. Εμμένοντας στη σημασία και το περιεχόμενο της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη

²¹⁴ Ο.π., C-158/21, *Puig Gordi* και λοιποί, Σκ. 89, 147

²¹⁵ Ο.π., C-158/21, *Puig Gordi* και λοιποί, Σκ. 81-84, 86

²¹⁶ Ο.π., C-158/21, *Puig Gordi* και λοιποί, Σκ. 85-86, 88

²¹⁷ Ο.π., C-158/21, *Puig Gordi* και λοιποί, Σκ. 87

²¹⁸ Ο.π., C-158/21, *Puig Gordi* και λοιποί, Σκ. 90-92

στο ενωσιακό ποινικό υποσύστημα²¹⁹, το ΔΕΕ επαναλαμβάνει εισαγωγικά την κατ' εξαίρεση διάρρηξη της πρώτης έως την άρνηση εκτέλεσης ενός ΕΕΣ βάσει του άρθρου 1 παρ.3, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία και κατ' ακολουθία της πάγιας νομολογίας του για το μοντέλο και τις προϋποθέσεις της διπλής εξέτασης²²⁰. Δεδομένου, εξάλλου, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ²²¹, ότι η αρμοδιότητα ενός δικαστηρίου να επιληφθεί υπόθεσης, κατ' εφαρμογήν των σχετικών εθνικών κανόνων, αποτελεί έκφανση της απαιτήσεως περί «νομίμως λειτουργούντος» δικαστηρίου κατ' άρθρο 6 παρ.1 ΕΣΔΑ, ώστε να μην θεωρείται ως τέτοιο όταν αποφαινεται σε πρώτο και τελευταίο βαθμό για ποινική υπόθεση χωρίς να υπάρχει ρητή νομική βάση που να του παρέχει σχετική αρμοδιότητα, η δικαστική αρχή εκτελέσεως οφείλει μεν να εκτιμήσει στο πλαίσιο του πρώτου γενικού και δεύτερου εξατομικευμένου σταδίου εξέτασης το βάσιμο του ισχυρισμού του εκζητουμένου περί συνδρομής κινδύνου προσβολής των κατ' άρθρο 47 εδ.β' Χάρτη δικαιωμάτων του μετά την παράδοσή του λόγω εκδίκασής του από δικαστήριο στερούμενο αρμοδιότητας προς τούτο, παρόλο που, όπως εκτέθηκε ανωτέρω, δεν δύναται να ελέγξει δε την αρμοδιότητα της δικαστικής αρχής έκδοσης του ΕΕΣ²²².

Στο μεν πρώτο, για να κριθούν οι συστηματικές ή γενικευμένες πλημμέλειες βάσει των διαθέσιμων αντικειμενικών, αξιόπιστων και επικαιροποιημένων στοιχείων ως αποδεδειγμένα επικίνδυνες για το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, θα πρέπει να διαπιστωθεί από την συνολική εκτίμηση της λειτουργίας του δικαιοδοτικού συστήματος του κράτους έκδοσης, υπό το πρίσμα της απαίτησης εκδίκασης της υπόθεσης από νομίμως συσταθέν δικαστήριο, ότι οι κατηγορούμενοι στερούνται εν γένει στο εν λόγω κράτος μέλος αποτελεσματικού μέσου ένδικης προστασίας που να καθιστά δυνατό τον έλεγχο της αρμοδιότητας του ποινικού δικαστηρίου που καλείται να τους δικάσει, είτε υπό τη μορφή εξέτασης από το εν λόγω δικαστήριο της δικής του αρμοδιότητας είτε υπό τη μορφή προσφυγής ενώπιον άλλου δικαστηρίου προς αποτροπή αυτής καθεαυτής της τέλεσης της παράβασης ή, εν πάση περιπτώσει, ορισμένης ανεπανόρθωτης ζημίας απορρέουσας από αυτήν²²³. μάλιστα, η διαδικασία αυτή δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι η αρμοδιότητα της δικαστικής αρχής έκδοσης του ΕΕΣ ή οι προϋποθέσεις έκδοσης του εν λόγω εντάλματος, δεδομένου ότι είναι αντικείμενα σαφώς διακρινόμενα από το ζήτημα της αναρμοδιότητας των εθνικών

²¹⁹ Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 93-95

²²⁰ Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 96-98

²²¹ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 20ης.7.2006 επί της υποθέσεως Sokurenko και Strygun κατά Ουκρανίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 1ης.12.2020 επί της υποθέσεως Guðmundur Andri Ástráðsson κατά Ισλανδίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 22ης.6.2000 επί της υποθέσεως Coëme κ.λπ. κατά Βελγίου, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ης.6.2005 επί της υποθέσεως Claes κ.λπ. κατά Βελγίου

²²² Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 99-101

²²³ Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 102-103, 112-113, 119

δικαστηρίων, μπορούν να αμφισβητηθούν ή έχουν πράγματι αμφισβητηθεί στην επίμαχη διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους έκδοσης. Πολύ περισσότερο δε, μπορούν να συνεκτιμηθούν συνολικά αναφορικά με τις πρακτικές των εν λόγω δικαστηρίων και τις ερμηνείες των σχετικών εθνικών κανόνων²²⁴. Στο δεύτερο στάδιο δε, το οποίο προϋποθέτει το γενικό και δεν πρέπει συγχέεται μαζί του, ο αποδεδειγμένα επικείμενος, εκτιμώμενων των γνωστών περί προσωπικής κατάστασης του εκζητουμένου και φύσης εγκλήματος δεδομένων, πραγματικός κίνδυνος προσβολής του επίμαχου θεμελιώδους δικαιώματός, που συνδέεται αιτιακά με τις ήδη διεγνωσμένες σε πρώτη φάση πλημμέλειες, θα πρέπει να συνίσταται, υπό το πρίσμα των κανόνων περί αρμοδιότητας των δικαστηρίων και των δικονομικών κανόνων που ισχύουν στο κράτος έκδοσης, στην πρόδηλη αναρμοδιότητα του δικαστηρίου που κατά πάσα πιθανότητα θα κληθεί να εκδικάσει την υπόθεση του οικείου εκζητουμένου και όχι απλώς στη διάσταση ερμηνευτικών απόψεων των κανόνων αυτών μεταξύ των δικαστικών αρχών του κράτους έκδοσης του ΕΕΣ και εκείνων του κράτους εκτελέσεως²²⁵. Δεδομένου, μάλιστα ότι η διαπίστωση του προδήλου στηρίζεται κατ' ανάγκην σε ανάλυση του δικαίου του κράτους μέλους εκδόσεως του εντάλματος, η δικαστική αρχή εκτελέσεως δεν μπορεί να προβεί στη διαπίστωση αυτή χωρίς να έχει προηγουμένως ζητήσει πληροφορίες σχετικά με τους εν λόγω κανόνες από τη δικαστική αρχή εκδόσεως κατ' άρθρο 15 παρ.2 Απόφασης-Πλαίσιο, διότι άλλως θα παραβίαζε την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας²²⁶.

Το ΔΕΕ επιβεβαιώνει, λοιπόν, με τον πλέον ξεκάθαρο και αναλυτικό τρόπο τόσο ότι τα δύο στάδια της εξέτασης του τεστ *Aranyosi* συνεπάγονται τη βάσει διαφορετικών κριτηρίων ανάλυση των πληροφοριών που έχουν ληφθεί και, κατά συνέπεια, τα στάδια αυτά δεν μπορούν να συγχέονται, όσο την σχέση αλληλοσυμπλήρωσης που υφίσταται μεταξύ τους· αφενός, η διαπίστωση στοιχείων καταδεικνύοντων συστημικές ή γενικευμένες πλημμέλειες στη λειτουργία του δικαιοδοτικού συστήματος του κράτους μέλους έκδοσης ή επηρεαζόντων τη δικαστική προστασία μιας ομάδας προσώπων δυνάμενης να προσδιοριστεί αντικειμενικά, στην οποία ανήκει και ο εκζητούμενος, δεν μπορεί από μόνη της να δικαιολογήσει την άρνησή της να εκτελέσει ΕΕΣ χωρίς τη διεξαγωγή του δεύτερου σταδίου της εξέτασης, αφετέρου και αντιστρόφως, ο ισχυρισμός του εκζητουμένου περί συνδρομής στο πρόσωπό του κινδύνου προσβολής των εκ του άρθρου 47 εδ.β' Χάρτη δικαιωμάτων του, χωρίς όμως την βάσει αντικειμενικών, αξιόπιστων, συγκεκριμένων και δεόντως επικαιροποιημένων στοιχείων προηγηθείσα διαπίστωση ύπαρξης των πλημμελειών αυτών, δεν επιτρέπει την

²²⁴ Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 104-105

²²⁵ Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 106-108, 119

²²⁶ Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 129-136

άρνηση παράδοσής του από την αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ, καθώς δε συνάγεται η απαιτούμενη ανυπαρξία των ανωτέρω μνημονευόμενων αποτελεσματικών μέσων ένδικης προστασίας για τον έλεγχο της αρμοδιότητας του δικαστηρίου που καλείται να δικάσει τον εκζητούμενο²²⁷. Σημειωτέον ότι μεταξύ των ανωτέρω στοιχείων μπορεί να συμπεριληφθεί η εν προκειμένω επικαλούμενη από τον εκζητούμενο έκθεση της ΟΕΑΚ, μη αφορώσα μεν ευθέως την κατάστασή του συγκεκριμένου προσώπου και μη δυνάμενη να δικαιολογήσει, αφ' εαυτής, την άρνηση της δικαστικής αρχής εκτελέσεως να εκτελέσει το ΕΕΣ, αλλά συνεκτιμώμενη δε για την ύπαρξη των ανωτέρω πλημμελειών²²⁸.

---

²²⁷ Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 110-114

²²⁸ Ο.π., C-158/21, Puig Gordi και λοιποί, Σκ. 121-126

Κεφάλαιο τέταρτο: Η νομολογιακή προσέγγιση του ΕΔΔΑ ως προς την προστασία του εκζητουμένου κατά την εκτέλεση ενός ΕΕΣ

1. Γενική προσέγγιση της προβληματικής της συνύπαρξης των δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ και ΕΕ κατά την εφαρμογή του ενωσιακού (ποινικού) δικαίου

Η σχέση μεταξύ του παρεχόμενου από την ΕΣΔΑ προστατευτικού των θεμελιωδών δικαιωμάτων χώρου για τους υπόπτους, τους κατηγορουμένους και του εκζητούμενος σε ποινικές υποθέσεις και του αντίστοιχου ενωσιακού θα μπορούσε να κριθεί αρμονική, δεδομένου ότι ο πρωτογενούς ισχύος ΧΘΔΕΕ συντάχθηκε κατά το πρότυπο της πολύ προγενέστερης ΕΣΔΑ, παρέχοντας έτσι μέχρι και μείζονος έκτασης και περιεχομένου εγγυήσεις. Σίγουρα, πάντως, στον χώρο του ενωσιακού δικαίου η νομική ισχύς και δεσμευτικότητα των δύο αυτών νομοθετικών πλαισίων είναι κατ' αρχήν ισοδύναμη δυνάμει του άρθρου 6 παρ.3 ΣΕΕ, που αναγορεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ, σε γενικές αρχές του, με αποτέλεσμα αυτά να περιβάλλονται την ίδια εγγυητική αξία που φέρει και ο Χάρτης. Εξάλλου, και ο ίδιος περιλαμβάνει διατάξεις που ρυθμίζουν τις σχέσεις της εξ αυτού παρεχόμενης προστασίας με την ΕΣΔΑ, με το άρθρο 52 παρ.3 να θέτει τις διατάξεις της τελευταίας και τη συναφή νομολογία ως ερμηνευτικό κατώφλι για το παρεχόμενο των δικαιωμάτων του Χάρτη.

Ωστόσο, η δέσμευση των κρατών μελών από τις ανωτέρω διαφορετικές δικαιιοταξίες δημιούργησε από νωρίς πρακτικές δυσκολίες και συγκρούσεις· ειδικότερα ανέκυψε το πρόβλημα για το αν, στον χώρο της ενωσιακής έννομης τάξης, και ειδικότερα, μεταξύ άλλων, της ευαίσθητης διακρατικής ποινικής συνεργασίας, οι παραβιάσεις των δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ κατά την εφαρμογή ενωσιακού δικαίου μπορούν, και σε καταφατική απάντηση υπό ποιές προϋποθέσεις, να προκαλέσουν την επέμβαση του ΕΔΔΑ για την διασφάλισή τους. Το πρόβλημα εδράζεται ιδίως στην ισχύ των αρχών της αυτονομίας, της υπεροχής, της άμεσης εφαρμογής και της αποτελεσματικότητας του ενωσιακού δικαίου που καθιστούν ανενεργή την προστασία των δικαιωμάτων από οποιαδήποτε άλλη πηγή εθνικού ή υπερεθνικού δικαίου²²⁹. Αν και η συντονιστική λειτουργία της οριζόντιας επικοινωνίας του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ υπό την μορφή “δια-δικαιοδοτικού διαλόγου” με τη δημιουργία “μετακανόνων” πετυχαίνει εν μέρει την επιδιωκόμενη νομολογιακώς ερμηνευτική εναρμόνιση των

²²⁹ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 151

προστατευτικών διατάξεων των εμπλεκόμενων δικαιιοταξιών²³⁰, η αρνητική Γνωμοδότηση 2/13 του ΔΕΕ περί μη προσχώρησης της ΕΕ στην ΕΣΔΑ συνιστά μία “αμυντική αναδίπλωση” του Δικαστηρίου χάριν, αφενός της εξασφάλισης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, θεμελιωδών αρχών, όπως οι εξεταζόμενες αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης, και του συνόλου κανόνων δικαίου, ακόμα και συνταγματικής φύσεως, όπως αυτών για τα θεμελιώδη δικαιώματα, της Ένωσης, αφετέρου της αποτροπής του ενδεχομένου να υπόκεινται οι πράξεις των θεσμικών οργάνων της ΕΕ αλλά και το ίδιο το πρωτογενές δίκαιο σε δεσμευτικό έλεγχο συμβατότητας προς τις διατάξεις της ΕΣΔΑ από δικαιοδοτικό όργανο της αυτής δικαιοταξίας κατ’ εξομοίωση της ΕΕ με συμβαλλόμενο κράτος. Ούτως εχόντων των πραγμάτων, εν τέλει παραμένουν από κανονιστικής τουλάχιστον άποψης άλυτες οι προβληματικές της αρμονικής συνεργασίας των υπερεθνικών δύο νομικών συστημάτων²³¹.

1.1. Η ρύθμιση της συγκρουσιακής σχέσης των δύο δικαιοταξιών με την καθιέρωση του τεκμηρίου ισοδύναμης προστασίας - τεκμήριο Bosphorus. Τα ζητήματα αναφορικά με το εάν, αφενός η ΕΣΔΑ έχει αρμοδιότητα να ελέγξει τις νομοθετικές πράξεις του δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου, όταν αυτές είναι αντίθετες στις ρυθμίσεις της και αν, αφετέρου, τα Συμβαλλόμενα κράτη μέλη διατηρούν την αντίστοιχη ευθύνη από τις ανειλημμένες με την προσχώρηση σε αυτήν δεσμεύσεις τους, παρά την παράλληλη συμμετοχή τους σε άλλους διεθνείς οργανισμούς, όπως η ΕΕ, και τα τυχόν συναφή άμεσα ή έμμεσα εμποδίων που αυτές θέτουν ως προς την τήρηση των πρώτων, ώστε να μπορούν εν τέλει να καταστούν υπόλογα για τυχόν παραβιάσεις της ΕΣΔΑ κατά την εφαρμογή ή ερμηνεία του ενωσιακού δικαίου, ρυθμίστηκε καταλυτικά από το ΕΔΔΑ με την απόφαση της 30ης.6.2005 επί της υποθέσεως Bosphorus Airways κατά Ιρλανδίας. Βέβαια, οι ανωτέρω προβληματισμοί είχαν ήδη αποτελέσει αντικείμενο εξέτασης στην δικαιοταξία της ΕΣΔΑ πολύ νωρίτερα και οδήγησαν την σχετική πρώην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (εφεξής ΕΕΑΔ), τόσο να αποφανθεί καταφατικά στα ανωτέρω ζητήματα²³², όσο να διαμορφώσει το κριτήριο της

---

²³⁰ Τσόλκα, Αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων και προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Ο «διάλογος» μεταξύ του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΠοινΧρ ΞΗ’ (2018), τεύχος 60

²³¹ Πρεβεδούρου, Η προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και η σχέση των δύο υπερεθνικών δικαστηρίων, “Τιμητικός Τόμος για τα 50 χρόνια των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων”, Θεσσαλονίκη: Σάκουλας, 2015, σελ 1245-1246, Γνωμοδότηση 2/13 του ΔΕΕ της 18ης.12.2014, Σκέψεις 178-195

²³² Απόφαση της ΕΕΑΔ της 10ης.6.1958 επί της υποθέσεως X κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, Σκέψη 256

ισοδύναμης προστασίας, με την έννοια ότι, ενώ τα Συμβαλλόμενα κράτη κατ' αρχήν δεν απαλλάσσονται από τις ανειλημμένες με την ΕΣΔΑ υποχρεώσεις τους λόγω της ενδεχόμενης ύστερης εκχώρησης κυριαρχικών τους δικαιωμάτων και αρμοδιοτήτων σε έτερους διεθνείς οργανισμούς, αυτή είναι επιτρεπτή κατά τις διατάξεις και τη νομολογία της ΕΣΔΑ, στο μέτρο, όμως, που οι ανωτέρω οργανισμοί παρέχουν ένα κατ' ελάχιστον ισοδύναμο με τις επιταγές της πλαίσιο προστασίας για τα θεμελιώδη δικαιώματα, ώστε να διατηρηθεί και η πρακτική αποτελεσματικότητα των διατάξεων της²³³.

Το τεκμήριο ισοδύναμης προστασίας, γνωστό ως τεκμήριο Bosphorus, το οποίο επί της ουσίας ρυθμίζει τις συγκρουσιακές σχέσεις εφαρμογής μεταξύ των προστατευτικών για τα δικαιώματα πλαισίων των επίμαχων δικαιωμάτων καθιερώθηκε με την ομόθυμη απόφαση και ενισχύθηκε στη συνέχεια από έτερες²³⁴. Σε αυτήν το ΕΔΔΑ εν πολλοίς επανέλαβε τις ανωτέρω εκτεθείσες κατευθύνσεις που είχε προηγουμένως υιοθετήσει και στις οποίες θεμελιώνεται το τεκμήριο. Συγκεκριμένα, ενέμεινε στην θέση ότι, παρά το γεγονός πως τα Συμβαλλόμενα κράτη κατ' αρχήν τηρούν τις απορρέουσες από το ενωσιακό δίκαιο δεσμεύσεις τους λόγω της επιτρεπτής κατά την ΕΣΔΑ μεταβίβασης σε αυτήν αρμοδιοτήτων, είναι ταυτόχρονα υποχρεωμένα να τηρούν και τις επιταγές της, όντας υπόλογα για παραβιάσεις της από πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων τους, όχι μόνο όταν εφαρμόζουν εθνικό, αλλά και ενωσιακό δίκαιο χωρίς διάκριση, και, συνεπώς, προς εξασφάλιση του αποτελεσματικού χαρακτήρα των διατάξεών της, δεν υπάρχει δυνατότητα πλήρους απαλλαγής των κρατών από τις δεσμεύσεις της²³⁵. Βάσει αυτών θεμελίωσε το τεκμήριο της ισοδύναμης προστασίας και το διάρθρωσε υπό τις προϋποθέσεις ότι, εφόσον ένα κράτος λειτουργεί κατά την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου στα πλαίσια δέσμιας αρμοδιότητας, και όχι διακριτικής ευχέρειας, εντός ενός διεθνούς οργανισμού, όπως η ΕΕ, που προστατεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα, τόσο όσον αφορά τις προσφερόμενες ουσιαστικές εγγυήσεις, όσο και τους δικαστικούς μηχανισμούς ελέγχου τήρησής τους, κατά τρόπο που μπορεί να θεωρηθεί τουλάχιστον ισοδύναμος, με την έννοια του συγκρίσιμου και του πανομοιότυπου, με αυτόν που προβλέπει η ΕΣΔΑ, τεκμαίρεται ότι δεν έχει παρεκκλίνει από τις απαιτήσεις της, δεδομένου ότι δεν κάνει τίποτα περισσότερο από το να εφαρμόζει τις νομικές υποχρεώσεις που απορρέουν από τη συμμετοχή του στον εν λόγω οργανισμό²³⁶. Κατ' αυτόν

²³³ Απόφαση της ΕΕΑΔ της 9ης.1.1990 επί της υποθέσεως M. & Co κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας Γερμανίας

²³⁴ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 6ης.12.2012 επί της υποθέσεως Michaud κατά Γαλλίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 23ης.5.2016 επί της υποθέσεως Avotins κατά Λετονίας, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.06.2021 επί της υποθέσεως Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας

²³⁵ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 30ης.6.2005 επί της υποθέσεως Bosphorus Airways κατά Ιρλανδίας, Σκέψεις 152-154

²³⁶ Ο.π., Bosphorus Airways κατά Ιρλανδίας, Σκ. 155-156

τον τρόπο, περιορίζεται αισθητά η δικαιοδοτική ανάμιξη και έλεγχος του ΕΔΔΑ στην εφαρμογή ενωσιακού δικαίου από τα Συμβαλλόμενα κράτη, είτε αυτό ερμηνευθεί εν τέλει ως συμβιβαστική επιλογή του είτε ως ένδειξη σεβασμού προς την ενωσιακή έννομη τάξη²³⁷.

Ωστόσο, το τεκμήριο της ισοδύναμης προστασίας δεν είναι αμάχητο αλλά, αντιθέτως, ανατρέπεται εάν, υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, θεωρηθεί ότι η προστασία των δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ είναι “προδήλως ελλιπής”, οπότε ο ρόλος της ΕΣΔΑ ως “συνταγματικού οργάνου της ευρωπαϊκής δημόσιας τάξης” στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων θα υπερισχύσει έναντι της διεθνούς συνεργασίας²³⁸. Το εννοιολογικό περιεχόμενο δε της “πρόδηλης έλλειψης”, ενώ δεν προσδιορίζεται επί τούτου από το ΕΔΔΑ, ώστε να παρασχεθούν τα ανάλογα απαραίτητα νομολογιακά κριτήρια για την διάγνωσή της, φαίνεται ότι συνάγεται κατόπιν συνεκτίμησης, τόσο της ουσιαστικού χαρακτήρα φύσης της εξεταζόμενης προσβολής, εν προκειμένω του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, όσο και του γενικού συμφέροντος που επιδιώκεται με το επίδικο δικονομικού χαρακτήρα σύστημα κυρώσεων της ΕΕ και την σχετική πράξη προσβολής, εν προκειμένω την κατάσχεση αεροσκάφους ιδιοκτησίας της προσφεύγουσας, καθώς και άλλες συνθήκες, όπως στην εξετασθείσα υπόθεση την απόφαση του ΔΕΚ επί τις ίδιες υπόθεσης²³⁹. Αν μη τι άλλο το απροσδιόριστο εννοιολογικά περιεχόμενο της “πρόδηλης έλλειψης”, χαρακτηρίστηκε ως παρέχων έντονα χαμηλό επίπεδο προστασίας σε σχέση με το πλαίσιο της ΕΣΔΑ²⁴⁰ και ενέχων τον κίνδυνο να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ ζουν υπό ένα πιο επιεικές σύστημα όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών της ΕΣΔΑ απ’ότι κράτη μη μέλη της Ένωσης²⁴¹.

Τέλος, κρίσιμη για την εφαρμογή του τεκμηρίου Bosphorus είναι η ύπαρξη δέσμιας αρμοδιότητα των κρατών ως προς την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου. Σε περίπτωση που τα Συμβαλλόμενα κράτη εφαρμόζουν τις ενωσιακές διατάξεις κατά διακριτική ευχέρεια θεωρείται ότι εφαρμόζουν αμιγώς εθνικό δίκαιο και όχι πλήρως προκαθορισμένο από το ενωσιακό, ώστε να μην επιδέχεται περιορισμός της δικαιοδοσίας του ΕΔΔΑ και εφαρμογή του τεκμηρίου ισοδύναμης προστασίας αλλά πλήρης αρμοδιότητά του να αποφανθεί επί ατομικής προσφυγής για παραβίαση θεμελιώδους δικαιώματος υπό τις διατάξεις τις δικαιотаξίας του²⁴².

²³⁷ Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 155

²³⁸ Ο.π., Bosphorus Airways κατά Ιρλανδίας, Σκ. 156

²³⁹ Ο.π., Bosphorus Airways κατά Ιρλανδίας, Σκ. 166

²⁴⁰ Ο.π., Bosphorus Airways κατά Ιρλανδίας, Συγκλίνουσα γνώμη δικαστών Ροζάκη κ.λπ. Σκ. 4

²⁴¹ Ο.π., Bosphorus Airways κατά Ιρλανδίας, Συγκλίνουσα γνώμη δικαστή Ress, Σκ.4

²⁴² Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία (Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020), σελ. 155

2. Η εφαρμογή των εγγυήσεων της ΕΣΔΑ και του τεκμηρίου ισοδύναμης προστασίας στον θεσμό του ΕΕΣ

2.1. Η συναφής νομολογία. Το ΕΔΔΑ, κρίνοντας ως επιτρεπτή και νόμιμη την ειδικότερη ανάληψη υποχρεώσεων των Συμβαλλομένων της κρατών στο πλαίσιο του ΧΑΕΔ και το υποσύστημα της ενωσιακής ποινικής συνεργασία, επεξετέινει την εφαρμογή του τεκμηρίου ισοδύναμης προστασίας και κατά την εφαρμογή δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου που θεμελιώνεται στις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης, όπως η Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ για το ΕΕΣ. Όπως απεφάνθη στην απόφαση *Bosphorus*, η εφαρμογή του τεκμηρίου εξαρτάται αναγκαιώς από την προϋπόθεση της δέσμιας αρμοδιότητας των εθνικών αρχών κατά την εφαρμογή της Απόφασης-Πλαίσιο κατά την εκτέλεση ενός ΕΕΣ, ώστε σε αντίθετη περίπτωση διακριτικής ευχέρειας αυτό να παρακάμπτεται και να βρίσκουν πλήρους εφαρμογής τα δικαιώματα της δικαιотаξίας της ΕΣΔΑ και τα εθνικά. Ωστόσο, το εν λόγω ζήτημα δημιουργεί τον εύλογο προβληματισμό ποιές διατάξεις του ανωτέρω νομοθετήματος θεωρείται ότι εφαρμόζονται από τις εθνικές αρχές εκτέλεσης κατά δέσμια αρμοδιότητα τους και πότε όχι· και αν βεβαίως απαντηθεί καταφατικά ότι υφίσταται τέτοια κατά την εφαρμογή των ενσωματωμένων στο εθνικό δίκαιο υποχρεωτικών λόγων άρνησης ενός ΕΕΣ και του προαιρετικού λόγου του άρθρου 4α Απόφασης-Πλαίσιο, τα οποία έχουν κριθεί νομολογιακά από το ΔΕΕ και ΕΔΔΑ ότι δεν αφήνουν περιθώρια διακριτικής ευχέρειας²⁴³, ισχύει το ίδιο για τους προαιρετικούς λόγους του άρθρου 4 και για την δυνατότητα άρνησης εκτέλεσης στη βάση του άρθρου 1 παρ.3 ή υφίσταται τότε διακριτική ευχέρεια που απαγορεύει την εφαρμογή του τεκμηρίου; Σε κάθε περίπτωση πάντως, ισχύει η υποχρέωση εκ μέρους των αρχών εκτέλεσης μη αυτοματοποιημένης εφαρμογής της Απόφασης-Πλαίσιο εις βάρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ²⁴⁴ και η δυνατότητα ανατροπής του τεκμηρίου, όταν διαγιγνώσκονται κατά την εφαρμογή του πρόδηλες ελλείψεις της ενωσιακής έννομης τάξης ως προς τις εγγυήσεις της δικαιотаξίας της.

Το ΕΔΔΑ έχει διαμορφώσει πλούσια νομολογία ως προς την παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων που η ΕΣΔΑ παρέχει στον εκζητούμενο κατά την εκτέλεση ΕΕΣ και τη δυνατότητα επέκτασης του τεκμηρίου ισοδύναμης προστασίας κατά την εφαρμογή του σχετικού νομοθετήματος. Ειδικότερα ως προς το άρθρο 6 ΕΣΔΑ, παρ'όλο που αυτό δεν

²⁴³ Απόφαση του ΔΕΕ της 26ης.2.2013 επί της υποθέσεως C-399/11 *Melloni*, Σκέψεις 40, 61, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 17ης.4.2018 επί της υποθέσεως *Pirozzi* κατά Βελγίου

²⁴⁴ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 17ης.4.2018 επί της υποθέσεως *Pirozzi* κατά Βελγίου, Σκ. 57-64, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 23ης.5.2016 επί της υποθέσεως *Avotins* κατά Λετονίας, Σκ. 116

βρίσκει εφαρμογής κατά την εκτέλεσης της Απόφασης-Πλαίσιο, όπως συνέβαινε και στην παραδοσιακή έκδοση, παρά μόνο στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας ασκήσεως διώξεως ή έκτισης ποινής ή ακόμη στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας επί της ουσίας που οδήγησε στην έκδοση ΕΕΣ²⁴⁵, το ΕΔΔΑ στις αποφάσεις της 4ης.5.2010 Stapleton κατά Ιρλανδίας και της 17ης.4.2018 Pirozzi κατά Βελγίου εξέτασε επιτρεπτά τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων περί επικείμενης ή επελθούσας παραβίασης, με την προϋπόθεση ότι συνίσταται σε κατάφωρη άρνηση του δικαιώματός τους σε δίκαιη δίκη από τις δικαστικές αρχές των εκζητούντων κρατών μελών²⁴⁶. Και στις δύο, ωστόσο, απορρίφθηκαν οι προσφυγές, αφενός η πρώτη επειδή κρίθηκε ως προδήλως αβάσιμη ως προς την διαβλεπόμενη ύπαρξη κατάφωρης άρνησης δίκαιης δίκης και έκρινε καταλλήλότερα τα δικαστήρια του εκζητούντος κράτους να την εκτιμήσουν, αφετέρου η δεύτερη διότι η εθνική απόφαση εκτέλεσης του ΕΕΣ, εκδοθείσα κατά δέσμια αρμοδιότητα των δικαστικών αρχών εκτέλεσης, δεν έπασχε από προδήλως ανεπαρκή προστασία του δικαιώματος δίκαιης δίκης του εκζητουμένου για τον λόγο ότι εκτέλεσε ΕΕΣ που εκδόθηκε βάσει ερήμην καταδίκης του, στην διαδικασία της οποίας εξάλλου είχε εκπροσωπηθεί από συνήγορο της επιλογής του²⁴⁷, ώστε εν τέλει να μην μπορεί να ανατραπεί το τεκμήριο ισοδύναμης προστασίας για να εφαρμοστούν οι σχετικές εγγυήσεις της ΕΣΔΑ.

Κρίσιμη δε, μεταξύ άλλων, ως προς το ζήτημα της συμβατότητας της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης με την ΕΣΔΑ και την εφαρμογή του τεκμηρίου ισοδύναμης προστασίας είναι η ιδιόμορφη απόφαση της 9ης.7.2019 επί της υποθέσεως Romeo Castano κατά Βελγίου το ΕΔΔΑ. Σε αυτήν κρίθηκε παραδεκτή προσφυγή που υποβλήθηκε λόγω της άρνησης εκτέλεσης εκδοθέντων ΕΕΣ από τις αρμόδιες αρχές, καθώς οι προσφεύγοντες, συγγενείς του θύματος ανθρωποκτονίας, για το οποίο εκδόθηκαν τα επίμαχα ΕΕΣ, ισχυρίστηκαν προσβολή του άρθρου 2 ΕΣΔΑ υπό την διαδικαστική του πτυχή, όταν οι αρμόδιες αρχές εκτέλεσης αρνούνται την εκτέλεση των ΕΕΣ, εμποδίζοντας έτσι τη δίωξη του εκζητουμένου, καθώς εκ του αποτελέσματος αθετούν την εκ του ανωτέρω άρθρου δέσμευσή τους για αποτελεσματική έρευνα της πράξης ανθρωποκτονίας²⁴⁸. Η άρνηση εκτέλεσης από τις αρμόδιες βελγικές αρχές, στηριζόμενη στο ότι η έκτιση ποινής στο εκζητούν ισπανικό κράτος μέλος ενδέχεται να θεωρηθεί ως απάνθρωπη και εξευτελιστική κατ' άρθρο 3 ΕΣΔΑ, θα πρέπει, σύμφωνα με

---

²⁴⁵ Απόφαση του ΔΕΕ της 30ης.5.2013 επί της υπόθεσης C-168/13, Jeremy F, Σκ. 48, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.6.2019 επί της υποθέσεως West κατά Ουγγαρίας, Σκ. 64-66

²⁴⁶ Ο.π., Pirozzi κατά Βελγίου, Σκ. 57, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης.5.2010 επί της υποθέσεως Stapleton κατά Ιρλανδίας, Σκ. 25, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 7ης.7.1989 επί της υποθέσεως Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Σκ. 113

²⁴⁷ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 1ης.3.2006 επί της υποθέσεως Sejdic κατά Ιταλίας

²⁴⁸ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 9ης.7.2019 επί της υποθέσεως Romeo Castano κατά Βελγίου, Σκέψεις 80-81

το ΕΔΔΑ, να διέρχεται ένα πρώτο επίπεδο ελέγχου ως προς το εάν οι αρχές εκτέλεσης ανταποκρίθηκαν σωστά στο αίτημα συνεργασίας και αν, στη συνέχεια, η άρνηση βασίστηκε σε νόμιμους λόγους²⁴⁹. Δεδομένου του τεκμηρίου τήρησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων από το κράτος έκδοσης που διέπει τον μηχανισμό της Απόφασης-Πλαίσιο και ο οποίος δεν πρέπει να λειτουργεί αυτοματοποιημένα σε βάρος αυτών, η άρνηση παράδοσης πρέπει να υποστηρίζεται από λεπτομερή στοιχεία σαφούς απειλής των ενωσιακών θεμελιωδών δικαιωμάτων, ικανά να ανατρέψουν το τεκμήριο αυτό και παρά το γεγονός ότι ο λόγος άρνησης που επικαλέστηκαν οι αρχές εκτέλεσης ήταν νόμιμος, δεν ενισχυόταν από τα απαιτούμενα αυτά στοιχεία, ώστε εν τέλει έγινε δεκτή η επικαλούμενη παραβίαση της ΕΣΔΑ²⁵⁰.

2.2. Η ανατροπή του τεκμηρίου με τη θεμελιώδη απόφαση Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας

Η απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.3.2021 επί της υποθέσεως Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας αποτελεί ορόσημο για την εν γένει προστασία των δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ, την εφαρμογή και την δυνατότητα ανατροπής του ειδικότερου τεκμηρίου λειτουργικής ισοδυναμίας στο πλαίσιο του ποινικού υποσυστήματος εκτέλεσης ενός ΕΕΣ εξετάζοντας εν προκειμένω και καταφάσκοντας για πρώτη φορά παραβίαση ως προς το άρθρο 3 αυτής περί απαγόρευσης απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης. Στην πραγματικότητα εκδόθηκε σε μία κρίσιμη χρονικά περίοδο που πληθαίνουν οι θεωρητικές φωνές αλλά και οι δικαστικές αποφάσεις που σταθμίζουν πραγματικά την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης προς το συμφέρον της προστασίας του εκζητουμένου, στέλνοντας σαφές μήνυμα προς τα εθνικά δικαστήρια και το ΔΕΕ ότι και η δικαιοταξία του ΕΔΔΑ μπορεί να επέμβει καθοριστικά κατά την εφαρμογή της Απόφασης-Πλαίσιο.

Το ΕΔΔΑ εξέτασε κατ' αρχάς και για τις δύο υποθέσεις την συνδρομή των σωρευτικών προϋποθέσεων εφαρμογής του τεκμηρίου, ήτοι την ύπαρξη δέσμιας αρμοδιότητας των αρχών εκτέλεσης κατά την εκτέλεση των ενωσιακών τους υποχρεώσεων και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων του ενωσιακού δικαστικού μηχανισμού για τον έλεγχο συμβατότητας μέσω του ΔΕΕ των υποχρεώσεων αυτών προς τα θεμελιώδη δικαιώματα του εκζητουμένου, η οποία, ωστόσο, θα πρέπει να πραγματοποιείται χωρίς υπερβολικό φορμαλισμό κατά τον έλεγχο της

---

²⁴⁹ Ο.π., Romeo Castano κατά Βελγίου, Σκ. 82

²⁵⁰ Ο.π., Romeo Castano κατά Βελγίου, Σκ. 83-85

συμβατότητας του ενωσιακού δικαίου με τα θεμελιώδη δικαιώματα²⁵¹. Βεβαίως, το εφαρμοζόμενο τεκμήριο μπορεί να ανατραπεί στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης υπόθεσης και να κριθεί αντίθετη στις διατάξεις τις ΕΣΔΑ η εκτέλεση ενός ΕΕΣ, μόνο εφόσον διαγιγνώσκεται πρόδηλο έλλειμμα προστασίας των δικαιωμάτων του εκζητουμένου κατά την εφαρμογή του σχετικού μηχανισμού²⁵².

Η εκδοθείσα απόφαση, ωστόσο, ακολούθησε διαφορετική κατεύθυνση για κάθε έναν από τους δύο προσφεύγοντες, οι οποίοι είχαν επικαλεστεί παραβίαση του άρθρου 3 ΕΣΔΑ με την παράδοσή τους στις αρχές του εκζητούντος, εκδόντος τα ΕΕΣ, κράτους, τη Ρουμανία. Παρόλο που και για τις δύο υποθέσεις επαναδιατυπώθηκε²⁵³ ότι οι αρχές εκτέλεσης δεν ενεργούν κατά διακριτική ευχέρεια όταν αποφασίζουν αν θα εκτελέσουν ένα ΕΕΣ και ότι νόμιμος λόγος άρνησης μπορεί να θεμελιωθεί, όπως εν προκειμένω επί κινδύνου απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείριση, μόνο υπό την προϋπόθεση ότι η σχετική διαπίστωση βασίζεται σε επαρκώς βάσιμους λόγους²⁵⁴, ως προς τον Moldovan κρίθηκε ότι το τεκμήριο εφαρμόζεται λόγω πλήρωσης και των δύο προϋποθέσεων²⁵⁵. Ως εκ τούτου, το ΕΔΔΑ περιορίστηκε να εξακριβώσει αν η προστασία των εγγυημένων από την ΕΣΔΑ δικαιωμάτων του ήταν ή όχι προδήλως ελλιπής και στηρίχθηκε τόσο στα προσκομισθέντα από τον προσφεύγοντα αποδεικτικά στοιχεία, που βασίζονταν σε καταδικαστικές εις βάρος της Ρουμανίας αποφάσεις του ΕΔΔΑ σχετικά με τις συνθήκες κράτησης²⁵⁶, όσο και στην διαδικασία διττού ελέγχου, τις απορρέουσες από αυτή υποχρεώσεις των αρχών εκτέλεσης και τις σχετικές έννομες συνέπειες που θεμελίωσε η απόφαση Aranyosi/Caldararu, για την οποία πρώτη μάλιστα κατέληξε ότι συμπίπτει με την ήδη διαμορφωμένη στη νομολογία του²⁵⁷ ανάγκη επικαιροποιημένου εξατομικευμένου ελέγχου για την διάγνωση τυχούσας παραβίασης δικαιώματος πριν την άρνηση εκτέλεσης ενός ΕΕΣ²⁵⁸. Τα προσκομισθέντα στοιχεία κρίθηκαν μεν επαρκώς τεκμηριωμένα ώστε να ενεργοποιήσουν την υποχρέωση των αρχών εκτέλεσης να ζητήσουν πρόσθετες πληροφορίες και διαβεβαιώσεις από το κράτος έκδοσης σχετικά με τις μελλοντικές συνθήκες κράτησής του εκζητουμένου στη Ρουμανία, ώστε τελικώς διαπιστώθηκε πρόδηλη ανεπάρκεια προστασίας του κατά παράβαση του

---

²⁵¹ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.06.2021 επί της υποθέσεως Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας, Σκέψεις 98-99

²⁵² Ο.π., Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας, Σκ. 100-103

²⁵³ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 9ης.7.2019 επί της υποθέσεως Romeo Castano κατά Βελγίου, Σκέψεις 82-91, Απόφαση του ΕΔΔΑ της 17ης.4.2018 επί της υποθέσεως Pirozzi κατά Βελγίου, Σκέψεις 66 και 71

²⁵⁴ Ο.π., Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας, Σκ. 104-105

²⁵⁵ Ο.π., Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας, Σκ. 112-116

²⁵⁶ Ο.π., Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας, Σκ.110-111

²⁵⁷ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 17ης.4.2018 επί της υποθέσεως Pirozzi κατά Βελγίου

²⁵⁸ Ο.π., Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας, Σκ. 112-113

άρθρου 3 ΕΣΔΑ και ανατροπή του τεκμηρίου, στο μέτρο που οι αρχές εκτέλεσης δεν αξιοποίησαν ορθώς τις παρασχεθείσες πληροφορίες πριν λάβουν απόφαση περί της παράδοσης, μολονότι αυτές παρείχαν μια επαρκή βασιμότητα ως προς την ύπαρξη παραβίασης και νόμιμο λόγο άρνησης εκτέλεσης του εν λόγω ΕΕΣ²⁵⁹.

Ως προς τον Bivolaru, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι δεν συνέτρεχε η δεύτερη προϋπόθεση του τεκμηρίου ισοδύναμης προστασίας αναφορικά με την παροχή ισοδύναμης προστασίας διά των ενωσιακών μηχανισμών ελέγχου. Το γεγονός ότι ο προσφεύγων έφερε την ιδιότητα του πρόσφυγα, καθώς του είχε χορηγηθεί άσυλο από τις σουηδικές αρχές πριν την προσχώρηση της Ρουμανίας στην ΕΕ, ενώ ταυτόχρονα έφερε και την ιδιότητα του εκζητούντος, οδήγησε το ΕΔΔΑ στο συμπέρασμα ότι δεν βρίσκει πεδίο εφαρμογής εν προκειμένω το τεκμήριο της ισοδύναμης προστασίας, καθώς επρόκειτο για ένα σύνθετο ζήτημα στο οποίο, αφενός το παρέχων κατ' αρχήν ισοδύναμη με την δικαιοταξία της ΕΣΔΑ προστασία ενωσιακό δίκαιο και το ΔΕΕ δεν είχαν αναπτύξει τις ανάλογες ερμηνευτικές ρυθμίσεις, αφετέρου οι αρχές εκτέλεσης θα έπρεπε να είχαν υποβάλει εξ αυτού του λόγου προδικαστικό ερώτημα προς το ΔΕΕ για την ερμηνεία του προβλήματος²⁶⁰. Επιπλέον, το Δικαστήριο κατέληξε στο ότι οι ισχυρισμοί και τα διαθέσιμα από τον προσφεύγοντα στοιχεία αναφορικά με τις μελλοντικές συνθήκες κράτησής του περί αντίθεσης τους στο άρθρο 3 ΕΣΔΑ λόγω της δήθεν επιβαρυντικής ιδιότητάς του ως πρόσφυγα, και οι αντίστοιχες προσκομισθείσες από τις αρχές έκδοσης πληροφορίες, ήταν ανεπαρκώς τεκμηριωμένες για την διάγνωση παραβίασης του ανωτέρω άρθρου και, συνεπώς, ορθά οι αρχές εκτέλεσης, αφενός δεν ζήτησαν συμπληρωματικές πληροφορίες από τις αρχές έκδοσης, αφετέρου εκτέλεσαν το ΕΕΣ λόγω ανυπαρξίας νόμιμου λόγου στηριζόμενου σε επαρκώς βάσιμη παραβίαση της απαγόρευσης απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης²⁶¹.

---

²⁵⁹ Ο.π., Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας, Σκ. 117-126

²⁶⁰ Ο.π., Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας, Σκ. 130-132

²⁶¹ Ο.π., Bivolaru & Moldovan κατά Γαλλίας, Σκ. 135-145

Συμπεράσματα

Ενώ οι αρχικές κατευθύνσεις της ενωσιακής έννομης τάξης κατά την διαμόρφωση του ποινικού δικαιοσύνης πλαισίου της με την θέσπιση του μηχανισμού του ΕΕΣ δεν ταυτίζονταν ακριβώς με την εξασφάλιση των δικαιωμάτων του εκζητουμένου, η συνεχώς αναπτυσσόμενη νομολογία, τόσο του ΔΕΕ, όσο των εθνικών ανώτατων ακυρωτικών και συνταγματικών δικαστηρίων, καθώς και η παράλληλη νομολογιακή διαμόρφωση του εν ευρεία έννοια ευρωπαϊκού ποινικού χώρου από την δικαιοταξία της ΕΣΔΑ, ως την κατ' εξοχήν υπερεθνική εγγυήτρια για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, οδήγησε την Ένωση στην αναδιαμόρφωση των στόχων της. Χωρίς να παραβλέπονται, αφενός οι βασικές επιδιώξεις της διακρατικής ποινικής συνεργασίας, όπως η πάταξη της διασυνοριακής εγκληματικότητας και της ατιμωρησίας, και αφετέρου οι ειδικότερες αρχές και κατευθύνσεις που υλοποιήθηκαν με την θέσπιση της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, ήτοι οι αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων, η επιτάχυνση, η αυτοματοποίηση και η αποτελεσματικότητα των διαδικασιών παράδοσης, η ΕΕ έβαλε στη συνάρτηση την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, επιχειρώντας να την εξισορροπήσει με τις ανωτέρω, αντιρροπώμενες πολλές φορές, συνιστώσες του ενωσιακού ποινικού υποσυστήματος.

Προφανώς, έχοντας και ως σχετικό εμπόδιο των απουσία ρητών κανονιστικών δυνατοτήτων αναστολής, ματαίωσης και καθολικής άρνησης εκτέλεσης της ποινικής συνεργασίας, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης διήλθε από διαφορετικές κρίσιμες περιόδους διαμόρφωσης της ερμηνευτικής προσέγγισης της ενωσιακής έννομης τάξης ως προς την στάθμιση των αντικρουόμενων εκ πρώτης όψεως πρωτογενών και δευτερογενών συμφερόντων της. Εκκινώντας από την θεώρηση της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης ως “τυφλής” και αδιαπραγμάτευτης μέχρι την θεμελίωση δυνατότητας εξαιρετικής της διάρρηξης τόσο με την καθιέρωση ελέγχων από τις αρμόδιες αρχές εκτέλεσης όσο και διαμόρφωσης συναφών υποχρεώσεων εκ μέρους των αρχών έκδοσης με γνώμονα την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στους δικαιοκούς χώρους που διέπονται από την ανωτέρω αρχή, διαμορφώθηκαν διαφορετικά μοτίβα και πλαίσια αντιμετώπισης του επιδιωκόμενου συμβιβασμού. Αυτό που σαφώς συνετέλεσε καθοριστικά στην προσπάθεια αυτή είναι το θεμελιωμένο στο άρθρο 1 παρ.3 Απόφασης-Πλαίσιο τεστ διπλού ελέγχου, το οποίο αρχικώς καθιέρωσε η απόφαση *Aranyosi/Caldararu* και πάνω στο οποίο διαμορφώθηκε η συντριπτική πλειοψηφία της ενωσιακής νομολογίας για τους όρους και τις προϋποθέσεις εκτέλεσης των ΕΕΣ σε σύμπνοια με τα θεμελιώδη δικαιικά συμφέροντα του εκζητουμένου. Η

μακρά νομολογιακή πορεία έδειξε ότι η ενωσιακή έννομη τάξη μπορεί να ανεχτεί τον εξεταζόμενο συμβιβασμό αλλά πάντα υπό προϋποθέσεις, που ναι μεν τείνουν υπέρ των συμφερόντων των εκζητουμένων, καθώς κάμπτουν μία αρχή που κάποτε έμοιαζε αδιάβλητη παράλληλα, όμως, εξακολουθούν να ταυτίζονται με αδιαπραγμάτευτες αρχές, όπως οι θεμελιώδεις ανυπέρβλητες αρχές της υπεροχής και αποτελεσματικότητας του ενωσιακού δικαίου και η κάμψη της ενωσιακής συνεργασίας στον βωμό μόνο των ανεπιφύλακτων δικαιωμάτων της απαγόρευσης απάνθρωπης/εξευτελιστικής μεταχείρισης και δίκαιης δίκης, η αξία των οποίων είναι τέτοιας μείζονος σημασίας που μετουσιώνουν τις αρχές και αξίες μίας ολόκληρης δημοκρατικής κοινωνίας, ήτοι την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και το κράτος δικαίου.

Αδιαμφισβήτητα, η συνεισφορά της δικαιοταξίας της ΕΣΔΑ δεν είναι αμελητέα από το γεγονός και μόνο ότι η ταυτότητα και ο επεμβατικός της χαρακτήρας περιορίζεται μόνο στον χώρο των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου και όχι σε τομείς πολιτικής, οικονομικής, δικαστικής κ.ά. συνεργασίας. Αντιθέτως, η χρονική πρωτοκαθεδρία της στον εν λόγω χώρο και η πλούσια νομολογιακή κληρονομιά ως προς το περιεχόμενο και την ερμηνεία των εγγυητικών της διατάξεων, πάνω στην οποία δομήθηκαν και εμπνεύστηκαν οι πολύ μεταγενέστερες αντίστοιχες ρυθμίσεις του ενωσιακού δικαίου με τον ΧΘΔΕΕ, επέτρεψαν στην αυτή δικαιοταξία να θέσει τα δικά της όρια στον θεσμό εκτέλεσης του ΕΕΣ, με σεβασμό στο ενωσιακό οικοδόμημα και την αυτονομία του. Το τεκμήριο της ισοδύναμης προστασίας είναι, ίσως, το βασικότερο νομολογιακό εργαλείο εκ μέρους της ΕΣΔΑ, προκειμένου να παρακολουθεί από απόσταση μεν την εξέλιξη του ενωσιακού δικαίου και της ποινικής ομογενοποίησης των κρατών μελών, αλλά ταυτόχρονα να διατηρεί ανά πάσα στιγμή την δικαιοδοσία της να επανορθώσει τις οποιεσδήποτε πρόδηλες ελλείψεις ενδεχομένως να υφίσταται το ενωσιακό προστατευτικό των δικαιωμάτων πλαίσιο, το οποίο κατα τεκμήριο, αλλά πάντως μαχητό, παρέχει εγγυημένη προστασία στον εκζητούμενο.

Πηγές-Βιβλιογραφία

Πηγές

A' Ενωσιακά νομοθετήματα

Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών - Δηλώσεις τις οποίες έκαναν ορισμένα κράτη μέλη με την ευκαιρία της έκδοσης της απόφασης-πλαίσιο.

Οδηγία 2014/41/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Απριλίου 2014, περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις.

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

B' Ελληνικά νομοθετήματα

Νόμος υπ' αριθμ. 3251/2004, ΦΕΚ Α' 127/9.7.2004 - Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του Ν.2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις.

Νόμος υπ' αριθμ. 4947/2022, ΦΕΚ 124/Α/23-6-2022 - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/713 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2019 για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας μέσω πληρωμής πλην των μετρητών και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ του Συμβουλίου (L 123) και λοιπές επείγουσες διατάξεις.

Γ' Αλλοδαπά νομοθετήματα

Ο περί Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης και των Διαδικασιών Παράδοσης Εκζητουμένων Μεταξύ των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης Νόμος του 2004 (Ν. 133(Ι)/2004) (Κύπρος).

German Act on International Mutual Assistance in Criminal Matters (Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen - IRG) (Γερμανία).

Belgian legislation implementing the European Arrest Warrant. Unofficial Translation. 22.12.2003, Moniteur belge (2nd edit.) (Βέλγιο).

Δ' Λοιπά

Αιτιολογική Έκθεση νόμου υπ' αριθμ. 4947/2022, ΦΕΚ 124/Α/23-6-2022 - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/713 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2019 για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας μέσω πληρωμής πλην των μετρητών και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ του Συμβουλίου (L 123) και λοιπές επείγουσες διατάξεις.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., “Νομολογία του ΔΕΕ και ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης: βασικές κατευθύνσεις και σύγχρονες τάσεις” (Μέρος Β'), Α' Μελέτες-Γνωμοδοτήσεις, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 2019, σελ. 153-167.

Πρεβεδούρου Ε., Η προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και η σχέση των δύο υπερεθνικών δικαστηρίων, *Ένωση Διοικητικών Δικαστών*, “Τιμητικός Τόμος για τα 50 χρόνια των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων”, Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 2015.

Τζαννετής Β. Α., *Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία*, Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2020.

Τσόλκα Ο., Αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων και προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Ο «διάλογος» μεταξύ του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Ποινικά Χρονικά*, Τόμος ΞΗ' (2018), τεύχος 6ο, σ. 425-432.

Ξενόγλωσση

Biernat S. and Filipek P., *Defending Checks and Balances in EU Member States: Taking Stock of Europe's Actions -The Assessment of Judicial Independence Following the CJEU Ruling in*

C-216/18 LM. (Berlin: Springer Link 2021), Vol.298, pages 403-430, [The Assessment of Judicial Independence Following the CJEU Ruling in C-216/18 LM | SpringerLink](#).

Bonelli M., *Defending Checks and Balances in EU Member States: Taking Stock of Europe's Actions - Intermezzo in the Rule of Law Play: The Court of Justice's LM Case* (Berlin: Springer Link 2021), Vol.298, pages 455-474, [Intermezzo in the Rule of Law Play: The Court of Justice's LM Case | SpringerLink](#).

Frąckowiak-Adamska A., *Defending Checks and Balances in EU Member States: Taking Stock of Europe's Actions - Drawing Red Lines with No (Significant) Bites: Why an Individual Test Is Not Appropriate in the LM Case* (Berlin: Springer Link 2021), Vol.298, pages 443-454, [Drawing Red Lines with No \(Significant\) Bites: Why an Individual Test Is Not Appropriate in the LM Case | SpringerLink](#).

Grossio L. and Rosi M., "The Ultimate (but not the Only) Remedy for Securing Fundamental Rights in the EAW System? Some Reflections on Puig Gordi and E. D. L.", *European Papers*, Vol.8, 2023, No 2, European Forum, Insight of 22 September 2023 , pages 547-559, [The Ultimate \(but not the Only\) Remedy for Securing Fundamental Rights in the EAW System? Some Reflections on Puig Gordi and E. D. L. | European Papers](#), 22/9/2023.

Mitsilegas V., *Modern Studies in European Law-EU Criminal Law* (Great Britain: Hart Publishing 2022).

Ouwerkerk J., "Are Alternatives to the European Arrest Warrant Underused? The Case for an Integrative Approach to Judicial Cooperation Mechanisms in the EU Criminal Justice Area", *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice-Brill/Nijhoff Publishing*, Volume 29, Issue 2, September 2021, pages 87-101, [Are Alternatives to the European Arrest Warrant Underused? The Case for an Integrative Approach to Judicial Cooperation Mechanisms in the EU Criminal Justice Area in](#), 13/9/2021.

Prechal S., "Mutual Trust before the Court Of Justice of the European Union", *European Papers*, Vol. 2, 2017, No.1, pages 75-92, [Mutual Trust Before the Court of Justice of the European Union](#), 19/6/2017

Vandamme T., "'The two-step can't be the quick step': The CJEU reaffirms its case law on the European Arrest Warrant and the rule of law backsliding", *European Law Blog*, <https://europeanlawblog.eu/2021/02/10/the-two-step-cant-be-the-quick-step-the-cjeu-reaffirms-its-case-law-on-the-european-arrest-warrant-and-the-rule-of-law-backsliding/>, 10/2/2021.

Wahl T., "No Carte Blanche to Refuse EAWs from Poland", *Eucrim- The European Criminal Law Associations' Forum*, Issue 1/2022, pages 33-34, https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2022-01.pdf#page=35, 12/4/2022.

Xanthopoulou E., “The European Arrest Warrant in a context of distrust: Is the Court taking rights seriously?”, *European Law Journal-Review of European Law in Context*, Wiley Online Library, Volume 28, Issue 4-6, July-November 2022, pages 218-233, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/eulj.12467>, 3/8/2023.

Νομολογία

Α' Αποφάσεις/Προτάσεις ΓΕ/Γνωμοδοτήσεις του ΔΕΚ/ΔΕΕ

Αποφάσεις

Απόφαση του ΔΕΚ της 17ης.12.1970 επί της υποθέσεως C-11/70, Internationale Handelsgesellschaft

Απόφαση του ΔΕΕ της 12ης.6.2003 επί της υποθέσεως C-112/00, Schmidberger

Απόφαση του ΔΕΕ της 19ης.9.2006 επί της υποθέσεως C-506/04, Wilson

Απόφαση του ΔΕΕ της 1η.12.2008 επί της υποθέσεως C-388/08 Leymann και Pustovarov

Απόφαση του ΔΕΕ της 6ης.10.2009 επί της υπόθεσης C-123/08, Wolzenburg

Απόφαση του ΔΕΕ της 21ης.12.2011 επί της υποθέσεως C-411/10, N.S., κ.λπ.

Απόφαση του ΔΕΕ της 28ης.6.2012 επί της υπόθεσης C-192/12, West

Απόφαση του ΔΕΕ της 29ης.1.2013 επί της υποθέσεως C-396/11, Radu

Απόφαση του ΔΕΕ της 26ης.2.2013 επί της υποθέσεως C-399/11, Melloni

Απόφαση του ΔΕΕ της 30ης.5.2013 επί της υπόθεσης C-168/13, Jeremy F.

Απόφαση του ΔΕΕ της 9ης.10.2014 επί της υποθέσεως C-222/13, TDC

Απόφαση του ΔΕΕ της 16ης.7.2015 επί της υποθέσεως C-237/15, Lanigan

Απόφαση του ΔΕΕ 27ης.2.2018 επί της υποθέσεως C-64/19, Associação Sindical dos Juizes Portugueses

Απόφαση του ΔΕΕ της 25ης.7.2018 επί της υποθέσεως C-220/18, M.L.

Απόφαση του ΔΕΕ της 27ης.5.2019 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-508/18 και C-82/19 PPU, OG & PI

Απόφαση του ΔΕΕ 24ης.6.2019 επί της υποθέσεως C-619/18 European Commission v Republic of Poland (Independence of the Supreme Court)

Απόφαση του ΔΕΕ της 15ης.10.2019 επί της υποθέσεως C-128/18, Dorobantu

Απόφαση του ΔΕΕ 5ης.11.2019 επί της υποθέσεως C-192/18, European Commission v Republic of Poland (Independence of ordinary courts)

Απόφαση του ΔΕΕ της 17ης.12.2020 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-354/20 PPU & C-412/20 PPU, L & P

Απόφαση του ΔΕΕ της 15ης.7.2021 επί της υποθέσεως C-791/19, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Régime disciplinaire des juges)

Απόφαση του ΔΕΕ (Τμήμα έκτακτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) της 6ης.10.2021 επί της υποθέσεως C-487/19, W.Z

Απόφαση του ΔΕΕ της 22ης.2.2022 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-562/21 PPU και C-563/21 PPU , X & Y

Απόφαση του ΔΕΕ της 31ης.1.2023 επί της υποθέσεως C-158/21, Puig Gordi and others

Προτάσεις ΓΕ

Προτάσεις του ΓΕ Y. Bot της 24ης.3.2009 στην υπόθεση C-123/08, Wolzenburg,

Προτάσεις του ΓΕ P. Cruz Villalón της 6ης.7.2010 στην υπόθεση C-306/09, I.B.

Προτάσεις της ΓΕ Sharpston της 18ης.10.2012 επί της υποθέσεως C-369/11, Radu

Προτάσεις του ΓΕ Bot της 3ης.3.2016 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-404/15 & C-659/15, Aranyosi/Caldararu

Προτάσεις του ΓΕ Tanchev της 28ης.6.2018 στην υπόθεση C-216/18, L.M.

Γνωμοδοτήσεις

Γνωμοδότηση του ΔΕΕ 2/13 της 18ης.11.2014

Β' Αποφάσεις του ΕΔΔΑ/ΕΕΔΑ

Απόφαση της ΕΕΑΔ της 10ης.6.1958 επί της υποθέσεως X κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, Σκέψη 256

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 7ης.7.1989 επί της υποθέσεως Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου

Απόφαση της ΕΕΑΔ της 9ης.1.1990 επί της υποθέσεως M. & Co κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας Γερμανίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 22ης.3.1995 επί της υποθέσεως Quinn κατά Γαλλίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 15ης.11.1996 επί της υποθέσεως Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 6ης.4.2000 επί της υποθέσεως Labita κατά Ιταλίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 22ης.6.2000 επί της υποθέσεως Coëme κ.λπ. κατά Βελγίου

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 1ης.3.2006 επί της υποθέσεως Sejdonic κατά Ιταλίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ης.6.2005 επί της υποθέσεως Claes κ.λπ. κατά Βελγίου

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 30ης.6.2005 επί της υποθέσεως Bosphorus Airways κατά Ιρλανδίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 20ης.7.2006 επί της υποθέσεως Sokurenko και Strygun κατά Ουκρανίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ης.3.2010 επί της υποθέσεως Al-Saadoon & Mufdhi κατά Ηνωμένου Βασιλείου

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 9ης.4.2010 επί της υποθέσεως Tomov and others κατά Ρωσίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης.5.2010 επί της υποθέσεως Stapleton κατά Ιρλανδίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 27ης.10.2011 επί της υποθέσεως Ahorugeze κατά Σουηδίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 10ης.1.2012 επί της υποθέσεως Ananyev and others κατά Ρωσίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 17ης.1.2012 επί της υποθέσεως Othman κατά Ηνωμένου Βασιλείου

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 28ης.2.2012 επί της υποθέσεως Samaras and others κατά Ελλάδος

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 15ης.6.2012 επί της υποθέσεως Harkins κατά Ηνωμένου Βασιλείου

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης.12.2012 επί της υποθέσεως Tzamalīs and others κατά Ελλάδος

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 6ης.12.2012 επί της υποθέσεως Michaud κατά Γαλλίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 8ης.1.2013 επί της υποθέσεως Torreggiani και λοιποί κατά Ιταλίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 19ης.2.2013 επί της υποθέσεως Yefimova κατά Ρωσίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 3ης.7.2014 επί της υποθέσεως Georgia κατά Ρωσίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 8ης.7.2014 επί της υποθέσεως Biagioli κατά Αγίου Μαρίνου

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 24ης.7.2014 επί της υποθέσεως Al Nashiri κατά Πολωνίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.9.2014 επί της υποθέσεως Logothetis and others κατά Ελλάδος

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης.11.2014 επί της υποθέσεως Tarakhel κατά Ελβετίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 5ης.2.2015 επί της υποθέσεως A.M.E. κατά Ολλανδίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 24ης.3.2015 επί της υποθέσεως Gallardo Sanchez κατά Ιταλίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 28ης.9.2015 επί της υποθέσεως Bouyid κατά Βελγίου

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ης.5.2016 επί της υποθέσεως Varga and others κατά Ουγγαρίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 23ης.5.2016 επί της υποθέσεως Avotins κατά Λετονίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 20ης.10.2016 επί της υποθέσεως Muršić κατά Κροατίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.4.2017 επί της υποθέσεως Rezmiveš κ.λπ. κατά Ρουμανίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 17ης.4.2018 επί της υποθέσεως Pirozzi κατά Βελγίου

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ης.5.2019 επί της υποθέσεως Pasquini κατά Αγίου Μαρίνου

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.6.2019 επί της υποθέσεως West κατά Ουγγαρίας

Απόφαση του ΕΔΔΑ της 9η.7.2019 επί της υποθέσεως Romeo Castano κατά Βελγίου
Απόφαση του ΕΔΔΑ της 23ης.7.2020 επί της υποθέσεως Lautaru and Seed κατά Ελλάδος
Απόφαση του ΕΔΔΑ της 1ης.12.2020 επί της υποθέσεως Guðmundur Andri Ástráðsson
κατά Ισλανδίας
Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης.06.2021 επί της υποθέσεως Bivolaru & Moldovan κατά
Γαλλίας